

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KEMALETTİN TUĞCU’NUN ROMANLARINDAKİ
YOKSULLUK OLGUSU**

CEMAL EMRE KAYHAN

**Danışman
Prof.Dr. NAZMİ AVCI**

MANİSA-2023

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Nazmi AVCI' ya, bilgi ve tecrübesi ile lisansüstü öğrenim hayatımın tüm zorlu aşamalarında maddi manevi her yönden yardımcı olan, tecrübeleri ile beni aydınlatan ve desteğini hiç eksik etmeyen, kendisini tanımaktan büyük onur duyduğum sevgili hocam Sayın Doç. Dr. Hıdır ÖNÜR'e, ayrıca görüşleriyle yardımını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Nadir ÖZKUYUMCU'ya, çalışmalarım sırasında manevi desteğini her zaman hissettiğim değerli eşim Gülden GÜRDAL KAYHAN 'a, öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

Cemal Emre KAYHAN
Manisa, 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “KEMALİTTİN TUĞCU’NUN ROMANLARINDAKİ YOKSULLUK OLGUSU ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2023

Cemal Emre KAYHAN

İmza

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kitapların Yansıttığı Duygu Durumu- Konu Teması.....	46
Tablo 2. Yoksullukla İlişkilendirilen Karakter Özellikleri.....	61
Tablo 3. Zenginlikle İlişkilendirilen Karakter Özellikleri Teması.....	94



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kemalettin Tuğcu'nun Romanlarındaki Yoksulluk Olgusu Konusuna Ait Temalar Gösterimi.....	40
Şekil 2. Kemalettin Tuğcu'nun Romanlarındaki Yoksulluk Olgusu Konusuna Ait Temalar Gösterim.....	41
Şekil 3. Yoksullukla İlişkilendirilen Karakter Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli.....	50
Şekil 4. Yoksulluk Olgusu Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli.....	86
Şekil 5. Sınıf Atlama (Tabakalaşma) Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli.....	96
Şekil 6. Kod Bulutu.....	100

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iii
YEMİN METNİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
1-BİRİNCİ BÖLÜM	2
YOKSULLUK OLGUSUNA KAVRAMSAL VE KURAMSAL YAKLAŞIM	2
1.1.YOKSULLUK OLGUSU	2
1.1.1-Mutlak ve Görelî Yoksulluk	3
1.2-YENİ YOKSULLUK VE TÜKETİMDEN DIŞLANMIŞLIK.....	12
1.3.YOKSULLUK KÜLTÜRÜ VE KURBANIN SUÇLANMASI.....	13
1.3.1-Toplumsal Dışlanmanın Nedenleri	14
1.3.2-Toplumsal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi.....	14
1.4. YOKSULLUK VE TOPLUMSAL HAREKETLİLİK.....	14
1.5. DİN VE YOKSULLUK.....	15
1.6.YOKSULLUĞU AÇIKLAYAN TEORİLER	16
1.6.1 YAPISAL - İŞLEVSELÇİLİĞE GÖRE YOKSULLUK.....	16
1.6.2. ÇATIŞMACI KURAMA GÖRE YOKSULLUK.....	18
1.6.3. SEMBOLİK ETKİLEŞİMÇİLİĞE GÖRE YOKSULLUK.....	19
1.7. YOKSULLUK KÜLTÜRÜ	21
2. BÖLÜM	23
TÜRKİYE’DE YOKSULLUK	23
2.1.KENTSEL YOKSULLUK.....	23
2.2.KIRSAL YOKSULLUK.....	25
2.3.TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELE.....	27
3. BÖLÜM	29
ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME	29
3.1. YÖNTEM.....	29
3.1.1. Araştırmanın Amacı:	29

3.1.2. Araştırmanın Önemi:.....	30
3.1.3. Araştırmanın Yöntemi:.....	31
3.1.4. Araştırmanın Deseni.....	32
3.1.5. Çalışma Grubu-Örneklemin Belirlenmesi.....	32
3.2. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ.....	34
KÖYDEN İNDİM ŞEHİRE:	34
BALIKÇININ KIZI.....	36
EL KAPISI:	37
KUKLACI:.....	38
BİR OCAK SÖNDÜ	40
CAMBAZIN KIZI:	44
ÇALINMIŞ ÇOCUKLAR:	46
KÜÇÜK BALIKÇI	47
DİLENCİ BABA.....	50
TANRI MİSAFİRİ	51
SAKAT ÇOCUK:	53
KÜÇÜK GÖÇMEN:	54
KAPI YOLDAŞLARI:.....	57
3.3. VERİLERİN ANALİZİ.....	59
3.4. BULGULAR	60
3.4.1. KİTAPLARIN YANSITTIĞI DUYGU DURUMLARI- KONU.....	61
3.4.2. YOKSULLUKLA İLİŞKİLENDİRİLEN KARAKTER ÖZELLİKLERİ	68
3.4.3 ZENGİNLİKLE İLİŞKİLENDİRİLEN KARAKTER ÖZELLİKLERİ.....	84
Olumsuz Özellikler	84
Olumlu Özellikler.....	100
3.4.4. YOKSULLUK OLGUSU	104
3.4.4.1 Yoksulların Ötekileştirilmesi	104
3.4.4.2. Yoksulluk ve Göç.....	110
3.4.4.3 Yoksulluk ve Din	111
3.4.5. SINIF ATLAMA (TABAKALAŞMA)	114
3.4.5.1. Sınıf Atlamaya Teşvik Edicilik	114
3.4.5.2. Sınıf Atlamak İçin Yapılması Gereken Kabuller	115
3.4.5.3. Sınıf Atlama Sonrası Değişen Durumlar.....	117
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	120

ÖZET

KEMALETTİN TUĞCU’NUN ROMANLARINDAKİ YOKSULLUK OLGUSU

Türk edebiyatında önemli bir yer tutan ve yazdığı romanlarıyla çocuk edebiyatında da adından söz ettiren Kemalettin Tuğcu romanlarındaki yoksulluk olgusunu sosyolojik zemin üzerinden incelediğimizde, toplumun farklı kesiminden kesitleri gözlem ve sosyal eleştirel bakışla ele aldığı görülmektedir. Kemalettin Tuğcu ana karakter olarak ele aldığı çocukları; yoklukla mücadele eden, çocukluklarını -diğer çocuklara nazaran- doyasıya yaşayamamış veya erken olgunlaşmak zorunda kalmış, yoksul çocukların hayatlarını realist bir tarzla ele almıştır. Bir diğer anlamda toplumun bir kesitinin görünmez olmasına sebep olan yoksulluk olgusuna çocuklar bağlamında değinmiştir denilebilir.

Bu çalışmadaki ana tema Kemalettin Tuğcu’nun romanlarındaki yoksulluk olgusunu incelemektir. Bu bağlamda da en temelde yoksulluk olgusunun genel tanımı, yoksulluk sınırının ne olduğunu, yoksulluk kültüründe kurbanın suçlanması, yeni yoksulluk ve tüketimden dışlanmışlık, yoksulluk ve toplumsal hareketlilik başlıkları irdelenecektir. Yoksulluk ile ilgili ele alınan bu kavramlar bağlamında, Kemalettin Tuğcu’nun eserlerinden belirlenen on üç romanı incelenecek ve sosyolojik zemin üzerinde tanımlamak amaçlanacaktır.

ABSTRACT

THE FACT OF POVERTY IN KEMALETTİN TUĞCU'S NOVELS

When we examine the poverty phenomenon in Kemalettin Tuğcu's novels, which has an important place in Turkish literature and has made a name for itself in children's literature with his novels, it is seen that he deals with sections from different parts of the society with observation and social critical perspective. The children Kemalettin Tuğcu treats as the main character are poor children who struggle with poverty, who could not live their childhood to the fullest compared to other children or who had to mature early. Tuğcu dealt with the lives of these children in a realistic way. In another sense, it can be said that he touched on the phenomenon of poverty, which causes a section of society to become invisible, in the context of children. The main theme of this study is to examine the phenomenon of poverty in Kemalettin Tuğcu's novels. In this context, the general definition of the phenomenon of poverty, what the poverty line is, blaming the victim in the culture of poverty, new poverty and exclusion from consumption, poverty and social mobility will be discussed. In the context of these concepts about poverty, thirteen novels of Kemalettin Tuğcu selected from his works will be examined and it will be aimed to define them on a sociological basis.

GİRİŞ

Yoksullukla ilgili birçok tanım ve sınırlama bulunmasına rağmen, genel geçer kabul edilebilecek olan; toplumdan topluma değişim gösteren bir olgu olduğudur. Toplumsal bir yaşam bünyesinde sayısız konuda eşitsizlik barındırabilir, özellikle bu eşitsizliğin yoğun olarak yaşandığı yerleri kapitalist sistemlerle özdeşleştirmek de mümkündür. Kapitalist toplumlarda en yoğun özelliğin, yoksulu ve yoksulluğu yok sayan, görmezden gelen, eşitsiz bir toplum anlayışı oluşturduğu söylenebilir. Bu sistemde toplumsal tabakalaşmanın sınırlarının oluşturulduğu ve sermaye sahiplerinin, burjuvanın varlıklı/zengin kabul edildiği, sermaye sahibi olmayanların, proletaryanın yoksulluk ile ilişkilendirildiği ve bu yönde bir düzen oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir denilebilir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik, mülkiyetlerdeki farklılıklar, statüler/ünvanlar, rollerdeki liyakatsizlikler ile oluşturulmuş tabaka sisteminin sadece ekonomik değil; siyasal, kültürel ve her türlü toplumsal düzlemde etkisinin yoğun olduğu düşünülebilir. Öngörülebileceği gibi bu sistemde en alt tabakada nitelendirilen ve yoksulluk olgusu ile tanımlanan sınıflar, en yoğun zararları almakta ve bu sistemle baş etmek zorunda bırakılmaktadır. Toplumun en alt tabakasındaki bireylerin, bu sistemde kendi hür fikrini aktarma şansını bile bulamaması, hem maddi hem manevi yok sayılmaya çalışılması, bir anlamda görünmez olmalarına neden olmaktadır denilebilir. Bu bağlamda Türk edebiyatında önemli bir yer tutan ve yazdığı romanlarıyla çocuk edebiyatında da adından söz ettiren Kemalettin Tuğcu'nun, romanlarındaki yoksulluk olgusunu sosyolojik zemin üzerinden incelediğimizde, toplumun farklı kesiminden kesitleri gözlem ve sosyal eleştirel bakışla ele aldığı görülmektedir. Kemalettin Tuğcu ana karakter olarak ele aldığı çocukları; yoklukla mücadele eden, çocukluklarını -diğer çocuklara nazaran- doyasıya yaşayamamış veya erken olgunlaşmak zorunda kalmış yoksul çocukların hayatlarını realist bir tarzla ele almıştır. Bir diğer anlamda toplumun bir kesitinin görünmez olmasına sebep olan yoksulluk olgusuna çocuklar bağlamında değinmiştir denilebilir.

Bu çalışmadaki ana tema Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki yoksulluk olgusunu incelemektir. Bu bağlamda da en temelde yoksulluk olgusunun genel tanımı, yoksulluk sınırının ne olduğunu, yoksulluk kültüründe kurbanın suçlanması, yeni yoksulluk ve tüketimden dışlanmışlık, yoksulluk ve toplumsal hareketlilik başlıkları irdelenecektir. Yoksulluk ile ilgili ele alınan bu kavramlar bağlamında, Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinden belirlenen on üç romanı incelenecek ve sosyolojik zemin üzerinde tanımlamak amaçlanacaktır.

1-BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK OLGUSUNA KAVRAMSAL VE KURAMSAL YAKLAŞIM

1.1.YOKSULLUK OLGUSU

Abraham Maslow insanın zaman içinde çok çeşitli ihtiyaçları olduğunu belirlemiştir. Bunu da ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisiyle ortaya koymuştur. Maslow ihtiyaçları belirlerken bunun bir sırasının olduğunu belirtir. Bu sırayı o belirlerken Murray'dan etkilenmiştir. Buna göre yoksul bireye üst basamaktaki ihtiyaçlara gidebilmesi için alt basamaktaki ihtiyaçlarının karşılanması ve hazzı kavuşulduğu gerekmektedir. Ancak yoksulluk olgusunda bu olay Maslow'un oluşturduğu ihtiyaçlar hiyerarşisindeki önemli olan piramit fizyolojik ihtiyaçları olan barınma, giyinme ve yemek olan hayatta kalmanın olgularıdır. Bunlardan yokluk çekmek, sefaletle bir yaşam sürmesi direk olarak dışlanmışlığı yani sevgiden ve saygıdan yoksulluğu kendine güven duygusu da yitirmeyi beraberinde getirmektedir.

Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisini beş grupta toplamıştır. Kişi Piramit'te önemli gördüğü basamaktaki ihtiyacı giderir:

- a. Fizyolojik ihtiyaçlar
- b. Güvenlik ihtiyacı
- c. Ait olma ve sevgi ihtiyacı
- d. Takdir edilme ve saygı ihtiyacı
- e. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı

Maslow bu piramidi oluştururken iki varsayımdan yola çıkmıştır. Bunlardan ilki kişinin davranışlarının ihtiyaçları belirlemesi, ikincisi ise kendine göre belirlemiş olduğu bazı ihtiyaçları karşılamak, diğer ihtiyaçlara göre daha ön plandadır. İnsanların davranışlarını öğrenmek ihtiyaçlarını bilmekten geçer. Maslow fizyolojik ihtiyaçları ve güvenlik ihtiyaçlarını en temel ihtiyaçlar kategorisine koyarken, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirmeyi ise ikinci dereceye koymaktadır (Eren & Mizrahitokatlı, 2020, s. 48-62).

Yoksullukla ilgili temelde kabul edilebilecek tanım; yiyecek, barınma, giyecek gibi temel/fizyolojik ihtiyaçlardan yoksun olma durumudur denilebilir. İnsanların fiziksel açıdan

sağlıklı olabilmesi için barınma ve giyecek ihtiyacını karşılayabilmesi, yeterli besinleri alabilmesi, yaşamını sürdürebilmesi için belirlenen evrensel standartlar vardır ve bu yaşam standartlarının altına düşülürse yoksul bir yaşam sürdükleri kabul edilir (Giddens, 2008: 387).

Bu bağlamda yoksulluk iki farklı kavramla açıklanabilir; mutlak ve görel yoksulluk. Yukarıda da bahsedildiği gibi, genel geçer bir yoksulluk tanımı oluşturabilmek adına çalışmalar yapılmış olup, mutlak yoksulluk kavramı geliştirilmeye çalışılmıştır denilebilir. Bu kavram ile ele alınan en temel durum, yaşamak için gereken fizyolojik ihtiyaçları karşılayamama durumunun standart bir ölçümünü yaratmaktadır. Ancak gerek farklı toplumsal yapılar gerek kültürel yapı, gerekse de değişen koşullar literatüre görel yoksulluk kavramının kazandırılmasına sebep olmuştur denilebilir.

1.1.1-Mutlak ve Görel Yoksulluk

Bireyin veya ailenin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur. Mutlak yoksulluğun belirlenmesi yaşamını sürdürebilecek minimum tüketiminin belirlenmesi demektir. Yani asgari geçim koşullarının altındakilerin sayısı ile toplam nüfusa oranı olarak belirlenmesidir. Anthony Giddens “**Küresel Eşitsizlik**” kavramıyla dünya nüfusunun çoğunun mutlak yoksullukla yaşamakta ve ölmekte olduğunu belirtmektedir (Giddens, 2008: 385-386). En sık tarifiyle mutlak yoksulluk, elde ettiği gelirle fizyolojik olarak gereksinim duyduğu (yiyecek, tedavi, içme suyu, barınma) ihtiyaçları karşılayamama durumudur (Ayata, 2020, s. 10). “Dünya bankası ölçümlerine göre dünyada kişi başına geliri 1,90 doların altında olan aşırı yoksulların oranı 1990 yılında %35,9 iken 2015 yılında %10’a kadar düşmüştür. Kişi başına geliri 3,20 doların altında olan ikinci derecede yoksulların oranı ise 1990 yılındaki %55,1 seviyesinden 2015 yılında %26,3’e kadar gerilemiştir (Arabacı, 2019’dan naklen Ayata, 2020, s. 11). Görülen azalmaya rağmen dünyada yaşayan her üç kişiden birisinin halen yoksulluk çizgisinin altında bulunması mutlak yoksulluk sorununun büyüklüğünü ve güncel önemini açıkça ortaya koymaktadır” (Ayata, 2020, s. 11). Hane halkının veya kişinin asgari geçim standardının altında olduğunun belirlenmesi o ülkenin kültürüne ve toplum yapısına göre belirlenmesi demektir. Bu toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Mutlak yoksulluğa göre daha gerçekçi bir hesaplama olarak görülmektedir. Görel yoksulluk temel ihtiyaçları baz alırken toplumun ihtiyaçlarını da göz ardı etmemelidir. Toplumun belirlemiş olduğu asgari geçim düzeyinin altındaki yaşam koşullarıdır.

Yoksulluğu bir başka bakışla tanımlayan Oscar Lewis yoksulluğun, yaşam şekli olduğunu ifade eder. Bir başka deyişle, yoksulluğu tanımlarken bir hanede doğumla başlayıp yaşamının sonuna kadar devam eden döngüyü yoksulluk olarak tanımlamıştır. Yoksulluğun dünya üzerinde coğrafyasına baktığımızda yoklukla, sefaletle yaşayan insanların yaşadıkları yerlerin nereler olduğu, bu yerlerin diğer dünya coğrafyasındaki yerlerle benzeşmeleri, sebep ve sonuçlarıyla yoksulluğun oluşumuna bakmaktadır. (Özey, 2003: 138).

Bununla birlikte evrensel bir standardın olduğunu hiç kimse kabul etmemektedir. Buna göre, her toplumun farklı standartları olduğunu söyleyerek görelî yoksulluğu belirtmişlerdir. Görelî yoksulluğun kültürel olarak değerlendirilmesi ve evrensel standartlara göre belirlenmemesi gerekmektedir. İnsanların yaşamak için temel ihtiyaçları hem toplumlar arasında hem de toplum içinde farklılık gösterir. Örneğin: “sanayileşmiş bir ülkede musluk suları, sifon suları, sebze ve meyvelerin düzenli tüketimi sağlıklı bir yaşam için temel bir gereklilik olarak kabul edilir onlar olmadan yaşayan insanlar yoksul yaşıyorlar denilebilir” (Giddens, 2008: 386-387).

Ama birçok modern ülkede bunların varlığı bir standart olarak belirlenmez yani yoksulluğun ölçütü olarak belirlenmez, yoksulluk toplumdan topluma, bölgeden bölgeye göre farklılık göstermektedir. Mutlak yoksulluğu ve görelî yoksulluğu tanım olarak tam değerlendiremeyiz, evrensel olarak belirlenmiş bir standartla belirlenmesi uygun olmaz, çünkü toplumlar arasında ve toplumlar içinde insanların ihtiyaçları farklılık göstermektedir. Mesela bir ülkede, bölgeden bölgeye temel ihtiyaçların alımında fiyatta farklılık görülmektedir. Bir bölgede yaşamak, geçinmek pahalıyken, bu durum diğer bölgelerde farklılık gösterebilir. Fiziki güç gerektiren işlerde çalışanların, ofiste çalışanlardan daha iyi beslenmeleri gereklidir, ama aldığı gelir temel ihtiyaçları karşılayamadığında yoksulluk sınırının üzerinde görülmektedir. Görelî yoksulluk kavramsalının zaman içinde değişmesi, örneğin Britanya da dayanıklı tüketip mallarının her evde bulunması görelî yoksulluğu değerlendirmede bir ölçüt olması yanlıştır. Bu toplumun veya bireyin besin değeri yüksek sağlıklı besinleri alabilme gücüne bakılarak değerlendirilmelidir. Bunlara alım gücü, yoksa her evde dayanıklı tüketim malları olması görelî yoksulluğu değerlendirmede bir ölçüt olamaz (Giddens, 2008: 386-387).

İnsanın fiziksel gelişmesinde engel teşkil eden yoksulluk; Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü tarafından yoksulluğu belirlemek için geliştirilen ölçüm aracı ,1990 yılından itibaren kullanılmaya başlanan İnsani Gelişim Endeksi’dir. Bu ölçümde çocukların fiziksel olarak büyümelerinden çocuk ölüm oranlarını, toplumdaki kadın erkek eşitliğine yani cinsiyetçi bakış

acısından gelişmişliği, temiz suya ulaşım payları, kısacası insanın fiziksel olarak gelişmesindeki kıstaslar göz önüne alınmaktadır. İnsani Gelişme Endeksi'nden çıkarılabilecek en önemli sonuç ise yoksulluğun ekonomik sebeplerinden çok sosyal ve siyasal sebeplerin ön planda olmasıdır. Bu da hep zor ve karmaşık sonuçlar doğurmaktadır (Kalaycıoğlu, vd., 2020: 153).

Ülkelerin gelişmişliğine baktığımızda yani refah düzeyleri bakımından ele aldığımızda okullaşma düzeyleri, okuryazarlık, doğumdaki yaşam oranları ölçüt olarak belirlenmiştir. Bir başka yoksulluğu belirleyen ölçüm aracı gelir dağılımı ve bölüşüm çalışmasıdır. Bir hanenin elindeki maddi kaynaklarıyla, tüketim ve harcamalarını, ulaşım, barınma bedellerini eğitim düzeyleri refah derecelerini belirler (Kalaycıoğlu, vd, 2020:154).

Liberalleşen dünya düzeninde yoksullukla ilgili yapılan politikaların yanlışlığını görmekteyiz. Kayıt dışı sosyal yardımların hüküm sürdüğü bir gerçektir. Refah seviyesini arttırma gibi devlet politikaları adı altında yapılan sosyal yardımların belli bir kesimi kapsadığı, asıl yoksulların, belli kesimin faydalanmasından dolayı sosyal yardımlardan faydalanma olasılığından mahrum kaldığı görülmemektedir (Kurşuncu, 2006: 7)

Ekonominin belirlenmesinde en genel kural elde ettiği gelir ve bu gelirden biriktirdiği tasarruflardır. Bu da toplumda toplam üretilen gelirden, Gayrisafi Milli Hasıla'dan nüfusun aldığı paya göre en üst payı alanlarla, en alt payı alan gruplar arasında sıralanarak belirlenir. Bu sıralamada en üst payla, en alt pay arasında fark büyükse eşitsizlik görülmektedir, bu da yoksulluk oranının yüksek olduğu anlamına gelir. Varlık ve yoksulluğun kutuplaşmasıdır (Kalaycıoğlu, vd., 2020:154).

Küreselleşmeyle beraber, dünyada yoksulluk artarak büyümeye devam etmektedir. Yoksulluğun büyümesine baktığımızda devletlerin yanlış politikalarından dolayı işsizliğin artması ve gelir dağılımındaki eşitsizlik dikkat çekmektedir. Emek gücünün sömürüsü olarak baktığımızda ise emeğinin karşılığı olan ücretlerin temel yaşamsal ihtiyaçları karşılamada yetersiz olduğu görülmektedir (Aslan ve Bilgili, 2003: 325).

Yoksulluk sınırı ile ilgili çalışmalar yapan Sibel Kalaycıoğlu özetle şunları söylemektedir; İlk kez 18. Yüzyılda İngiltere'de çıkarılan yoksulluk yasalarıyla gündeme gelen sorun insanların hayatta kalabilme, yaşam mücadelesini devam ettirme sorunu olarak görüldü. Bir anlamda bireyin yaşamak için, var olabilmek için temel ihtiyaçları olan yemek, giyinmek ve barınmak gibi ihtiyaçları karşılayamayan yaşamlar diyebiliriz. İngiltere'de ilk olarak Rowntree (1901) tarafından bilimsel bilgi kullanılarak yaş ve cinsiyete göre hesaplanan en

düşük kalori besin değerini karşılaması için besin standart diyeti oluşturuldu, bu diyet hesabı resmi olarak o döneme mahsus yoksulluk sınırını belirlemektir. Daha sonra Rowntree farklı büyüklüklerde hane halkının olduğunu standart olarak belirlenen bu kalori hesabının ölçüm aracı olarak kullanılmasının belirlenmesi uygun olmadığını fark eder. Bunun üzerine 2 yetişkin, 3 çocuklu bir aileyi standart baz alıp diyet hesabını haftalık ölçerek buna da yoksulluk sınırı demiştir. Bu ölçüm yoksullukla mücadele politikalarında resmi olarak kullanılmıştır. (Kalaycıoğlu, vd., 2020:155)

Rowntree daha sonra yoksulluk sınırının bir altı olan açlık sınırını belirtirken, bunu da standart diyeti karşılayamayacak durumda olanlar olarak tanımlamıştır. Gelişmiş ülkelerde, doğru sosyal politikalardan dolayı açlık sınırı azalmıştır. Rowntree standart diyete ek olarak en düşük giyinme ve barınma ihtiyaçları da belirleyerek yeni bir yoksulluk sınırı daha oluşturmuştur. Burada en çok eleştirilen konu standart olarak belirlenen yoksulluk sınırını yere ve kültüre göre değişkenlik gösteren faktörlerin standart hale getirilmesi durumudur. Yani bir toplumda beslenmede tahıl ve buğday önemliyken, başka farklı bir toplumun kültüründe protein kaynaklı beslenmek önem teşkil edebilmektedir. Burada kaloriden ziyade besin değerleri hesaplamak önemli olmuştur ki buna da mutlak yoksulluk denilmiştir.

1974 yılında Townsend yoksulluğu hesaplarken kültürü dışarda bırakmanın eksik olduğunu söylemiştir. Townsend göreceli yoksulluğu tanımlarken, bunu toplumda geleneksel olarak belirlenmiştir, kabul görmüş yaşam düzenine göre tanımlı yapmıştır. Toplum tarafından belirlenen bu standartlar yer ve zamana göre değiştiğinden yoksulluk sınırı da değişme gösterir. O halde bir toplumda kültüre göre değişen veya değişmeyen, yer ve zamana göre belirlenerek ölçüt olarak belirlenmelidir (Kalaycıoğlu, vd., 2020:155)

Yoksulluğu belirlemede bir başka yöntem de gün içinde 1 dolar altında gelirle geçinenler şeklindedir. Tüm ülkelerde yoksulluk için, dünya bankasının belirlemiş olduğu bu sabit yöntem daha çok az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeleri temel almaktadır. Bu yöntemin ana teması ülke içinde günlük 1 dolar ve altında yaşayanların toplam oranı belirlenerek o ülkenin yoksulluk sınırının belirlenmesidir. (Kalaycıoğlu, vd., 2020:155).

“Yoksulluk tanım ve ölçümünde hakim yaklaşım, kökenleri 19. Yüzyılın sonlarında İngiltere’de yapılan çalışmalara dayanan gelir/ tüketim harcamaları kıstaslarına dayalı mutlak yoksulluk çizgisi (sınırı) yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, yoksulluk, genellikle “insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olamama durumu”olarak veya çok benzer biçimlerde “mutlak askari refah düzeyinin altında kalma durumu” ve “yaşamda kalabilmek için

gerekli mal ve hizmetlere olan ihtiyaçların karşılanamaması durumu” Alagh (1992: 109)’dan naklen (şenses, 2017, s. 62-63) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlar içinde yer alan temel kavramlar arasında yer alan “ihtiyaç”, “refah” ve “kaynaklar”ın tanımının belirsiz veya en azından “yorumu açık” oluşu yoksulluk tanım ve ölçüm çabalarını engelleyen unsurlar olarak hemen ilk bakışta ortaya çıkmaktadır.

Daha kolay nicelleştirilebildikleri için en yaygın kullanılan yoksulluk kıstasları parasal gelir ve tüketim harcamalarıdır. Tüketim harcamalarına ilişkin hesaplamalar, genellikle “yeterli” miktarda temel gıda maddesinden oluşan gıda sepetinin maliyeti veya bir asgari kalori normunun gerktirdiği tüketim harcamaları esasına göre yapılmaktadır. Buna göre, yaşamda kalabilmek için gerekli en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değer bir yoksulluk çizgisi oluşturmakta ve bu gelir düzeyine ulaşamayanlar yoksul sayılmaktadır. Çeşitli değer hükümleri işin içine karışsa da, bu yaklaşımda yoksulluk çizgisi, kişilerin kendi değerlendirmesi sonucu değer, uzmanların üzerinde anlaştıkları ihtiyaçlar esasına göre saptanmış mal ve hizmetlerin satın alınabilmesi için gerekli en az maliyeti yansıttığı için nesnel yoksulluk çizgisi olarak adlandırılmaktadır” (şenses, 2017, s. 63).

Bu hesaplama eşitisi hala günümüzde açlıkla mücadele eden ülkelerde uygulanmaktadır örneğin hindistan beslenme sorunu yaşayan ülkelerden biridir özellikle bağımsızlıktan sonra yaşamaktadır. Yoksulluk sınırı olarak kırsalda günlük 2400 kalori, kentte ise 2100 kalori olarak hesaplanmış buna göre gıda sepeti hazırlanarak parasal olarak yoksulluk sınırı belirlenmiş olur (şenses, 2017, s. 63).

Kalaycıoğlu, TUİK’in yoksullukla ilgili yaptığı tespitleri şöylece sıralar;

- Gıda yoksulluğu yaşanmamaktadır.
- Köylerdeki yoksulluk kentlerden daha fazla görölmüştür.
- Ataerkil aile yapısındaki yoksulluk çekirdek aileye göre daha fazladır. Bir anlamda bir ailede fert sayısı arttıça yoksulluk daha fazla yaşanmaktadır.
- Tahsil durumu arttıça (eğitim düzeyi arttıça) yoksulluk azalmaktadır.

Bu sonuçlardan yola çıkarak sadece kalori hesabına göre yapılan mutlak yoksulluk o toplumun sosyal yapısını göz ardı etmek anlamına gelir. Bundan dolayı fizyolojik ihtiyaçlarını yeme, giyinme ve barınmayı refah düzeyinde karşılayacak olanaklar yoksulluğu netleştiren durumlardır. Bu sadece ihtiyaçlarını karşılayamamak demek değer,

hem toplumsal hem de siyasal hayata katılıma da engel teşkil etmektedir (Kalaycıoğlu, 2020:155-156).

“Mutlak yoksulluk yaklaşımının salt gıda harcamaları üzerinde odaklanan “dar” biçimi yanında gıda dışı harcamaları da hesaba katan “geniş” biçiminden de söz edilebilir. İlk çalışmalarda dahi (örneğin, Rowntree 1901) barınma ve giyim gibi gıda dışı harcamaları da hesaba katma çabalarına rastlanmıştır. Günümüzde birçok az gelişmiş ülkede veya gelişmekte olan ülkelerde, yoksulluk çizgisi en az kalori gereksinimini sağlayacak gıda sepetinin maliyeti yanında gıda dışı harcamaları da dikkate alacak biçimde hesaplanmaktadır” (Şenses, 2017, s. 64)

Yoksul bir fert sosyo-ekonomik olarak asgari tüketimin altında bir yaşam sürmesi yeme, giyinme ve barınma gibi araçlardan eksik ya da kısıtlı faydalanmasından dolayı, toplum içinde dışlanmayla yüz yüze kalır. Bir anlamda yoksulluğun en net belirtileri yalıtılmışlık ve dışlanmadır. (O’Boyle, 1990: 5’den naklen Kalaycıoğlu, vd., 2020:156).

Fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayamamaları bir yana dursun, bu kişilerin toplum içinde ötekileştirilmeye, yalıtılmışlığa ve marjinalleşmeye itilme gibi iki sonuç ortaya çıkar; bu sonuç yoksulların gelirlerindeki değişimler, toplum da öteki kesime göre çok yüksek olmasıdır (Kalaycıoğlu, 2020:157). Bu değişimlere yoksullar çok duyarlıdır, bu sebeple tüketimlerinden doğacak sıkıntılara hazırlıklı olmak ya da tüketimlerini azaltarak yoksulluğu kabul ederek yaşarlar. Yoksul kişilerin seslerini duyuramaması da toplumsal eşitsizliğin bir göstergesidir (Kalaycıoğlu, vd., 2020:157).

“Yoksulluk ölçümünde en yaygın kullanılan endeks, yoksulluk çizgisi altındaki kişilerin toplam nüfusa oranını gösteren “kafa sayım “ (KSO) dır. Yoksulluğun ölçüm yöntemlerinde, özellikle 1970’li yılların ortalarından sonra gözlenen gelişmelerin çıkış noktasını temelde bu endekse yöneltilen eleştiriler olmuştur. KSO, yoksul insan sayısını dikkate almadığı ve yoksulluk çizgisinin hemen altındaki bir kişiyle onun çok altındaki bir kişi arasında ayırım yapmayarak ve yoksul kitle içindeki gelir dağılımına duyarsız kalarak yoksulluğun derecesini ölçmediği için yetersiz bulunmuştur.

Yoksulluk ölçüm yöntemlerine ilişkin yürütülen kapsamlı çalışmalar içinde en anlamlı katkının Foster, Greer ve Thorbecke (1984) tarafından geliştirilen endeks (FGT) olduğu söylenebilir” (Şenses, 2017, s. 65-66). “FGT endeksinin önemli katkılarından birincisi, endeksin toplam yoksulluğu değişik alt gruplara ayrıştırabilme özelliğiyle ilgilidir. Bu endeks yoluyla, yoksul kitle birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış değişik sosyo-ekonomik

veya bölgesel gruplara bölünebilmekte ve bunlara ilişkin yoksulluk oranları ayrı ayrı hesaplanabilmekte ve alt gruplara ilişkin endeksler alt grupların nüfus paylarıyla ağırlıklandırılarak toplandığında da toplam yoksulluk oranı olarak gözlenebilmektedir. Böylelikle, yoksulların sayısının ötesinde, yoksulluğun derinliği ve değişik gruplar arasındaki göreceli yoğunluğuna ilişkin bilgilere ulaşılmış olmaktadır” (Şenses, 2017, s. 67)

Yoksul kişilerin kim olduğunu tanımlayacak olursak: yoksulluğun zamanda farklılıklar göstermesinden, toplum gibi değişim geçirmesinden dolayı yoksul bir kişinin resmini çizmek zordur. Giddens’e göre birleşik krallıkta belli kriterler de yoksul olma olasılığı toplumun diğer kesiminden ayırt edilebilir. Bu kesim daha çok toplumun diğer kesiminden dışlanmış kendi kaderlerine terk edilmiş insanların büyük bir çoğunluğudur. (Giddens, 2008, s. 392).

Yoksulları, dışlanmışlığın tek sorumlusu olduğunu düşünenler vardır. Bunlar 19.Yüzyılda düşkünler evleri açarak yoksullara yardım etmişlerdir. O dönemde yoksullar beceriksiz yeteneksiz zayıf güçsüz olarak görülmüştür. Bir kişinin toplumdaki statüsü yetenekli olmasıyla belirlenmiş, yetenekli olanlar başarılı olurken yeteneksiz olanlar başarısızlar sınıfına indirgenmiştir. 20. yüzyılın ortalarına kadar yoksulluğu eksiklik olarak gören, ancak 1970 ve 1980 yıllarından başlayarak özel teşebbüs ile girişimcilik gibi kendi becerisiyle ve azmiyle başarılı olanların, toplumda alkışlandığı, kendilerinin marjinalleşmiş bir koşuldan gelmeleri kendi suçu olmadığını benimseyen bir toplum oluşmuştur. (Giddens, 2008, s. 397).

Yoksulluk daha çok yoksul kişilerin benimsemeleri ya da yaşadıkları hayatlarına bakılarak açıklanmıştır. Yoksulluğun zor ve yaşamın da üstesinden gelmenin imkânsızlığını yaşayanlar, bu yaşamı oluşturan koşullara baktığımızda toplumsal yapıdaki sınıf ayrımı, cinsiyetçilik, statü, rol, eğitim vb. güçlerin dağıtımı görülür. Yoksulluğa yapısalıcılar gözünden baktığımızda, yoksulların kendi içinde “bağımlı kültürü” olarak gördüğü hırs yokluğu diye belirttiği yani bulunduğu konumu, yaşamı kabullenmesi diyebileceğimiz bir sonucu doğurmaktadır. Bu kişilerin kendi düşünce yapılarını değiştirmedikleri, ancak bu eşitsiz gelir dağılımını siyasilerin değiştirmesi gibi bir düşünceye sahip oldukları görülür. Buna siyasilerin aile geçim indirimleri gibi yardımlarını örnek verebiliriz. (Giddens, 2008, s. 398).

Toplumsal en alt kesimi dediğimiz sınıfın yaşadığı yokluğu, felaketi, sıkıntıları yaşam şekli olarak benimsemesi, gelecek nesile aktarılması yoksulluk kültürünün oluşumunun göstergesidir (Şan ve Bilen, 2006: 169).

Yoksulluk kavramını ekonomik düzlemde ele alarak incelemek dar kalıplara sokmaktır. Yoksulluk kavramını bütüncül olarak ele almak gerekir. Bu da ekonomik, insani, kurumsal ve siyasi düzlemleri de katarak yoksulluğun incelenmesi ve önlenmesi ile mümkün olur. Yoksulluğun varlığı, belirtileri olarak gözlemlendiğinde ekonomik, insani, kurumsal, siyasi gibi dört düzlemde incelenir. Ekonomik düzlemde baktığımızda insanların insanca yaşayabilecek hayat standardı, gelirlerin yüksek olması, refah düzeyinde geçim düzeyi, hakça gelir dağılımının olması, işsizliğe karşı da mücadele edilip en aza indirmek kısacası refah düzeyinin yüksek olması, belirtileri olarak baktığımızda ödemeler dengesi, gelir dağılımı, işsizliği önleyecek istihdam politikaları geliştirmek amacındadır. İnsani düzlemde baktığımızda insanca yaşayabilmesi için bütün şartları kullanabilme özgürlüğüne kavuşması, kendi becerilerini kullanabilmesi toplumda sesini duyurması yani herkesin eşit şekilde kaynaklardan faydalanması, yoksulluğun önlenmesi ile eğitimde, sağlıkta, beslenmede eşit şekilde yararlanması olacaktır. Kurumsal düzlemde baktığımızda sosyal politikaların geliştirilmesi, toplumun politikalara katılımının sağlanması, herkese açık bir şekilde denetlenebilecek şekilde açık olması, hakça eşit bir şekilde yönetilmesi ve liyakat usulüne göre kurumların işlevlerine devam etmesi, sivil toplum kuruluşlarına önem verilmesi kurumsal düzlemin en önemli yapısını oluşturmaktadır. Siyasi düzlem ise demokrasinin en önemli özelliği güçler ayrılığının yani kuvvetler ayrılığının bağımsız olması yani yasama, yürütme ve yargının bağımsız olması insanın cinsiyetine milliyetine bakılmaksızın eşit ve hakça yönetimi, en önemlisi kişi hürriyetine saygılı olan insan haklarını öncelik olan bir yönetim şeklidir (Yılmaz, 2004: 123-124).

Yoksulluk hakkında Türkoğlu şunları söylemektedir: “Gelenekli Türk toplumunun Anadolu toprakları üzerindeki bin yıla yaklaşan kültür tarihi, Cumhuriyet dönemine kadar “sınıf” kavramına dayalı bir sosyal yapıdan ziyade, dengeli, zenginlik normlarını törpüleyen ve dayanışmacı bir modeli ortaya koyar. Bu oluşumda devletin islami normlara dayalı toplum felsefesi, iktisadi zihniyeti önemli rol oynamıştır. Kur’an, “servet” in belirli ellerde toplanmasından ziyade dengeli dağılımına taraftardır. Bu nedenle, iktisat ideolojisi islam ahlak ve normlarına dayalı bir yöntem biçimi belirli sınıfların zirveleşmesine, ötekilerin sürülmesine izin vermezdi. Cumhuriyet dönemi her ne kadar “sınıfsız,kaynaşmış bir kitleyiz” tarzında

geçmişten devralınan kültürel gelenekler, özellikle 1950’ler sonrası Batılı kapitalistleştirme diyebileceğimiz bir yöne itilmiştir. Türkiye’nin küçük bir Amerika olabilme temennisi dönemin hatıraları arasındadır. Gündeme gelen bu çarpık veya anarco-kapitalizm süreci, hedef olarak her mahallede birer milyoner yetiştirmeyi öneriyordu. Öyle de oldu; her mahallede bir milyoner değil birkaç milyoner türedi. Bunlar, yasal yoldan namuslu kazanç yöntemini kullanarak değil de hileli yeraltı dünyasının kara para ticaretine yöneldi. En kısa zamanda parakıvıran bir grup ortaya çıktı. 1960-1980 ler ideoloji bataklığında harcanırken, bu grup, yeraltı dünyasında gemisini yüzdürmeye çalıştı. 1980’ler sonrası, tam anlamıyla liberal ekonomi kodlarını kullanarak ülkeyi piyasa ekonomisinin içine sürükleyerek bir yeni dönem başlayacaktır. Dış teşvikler, kredi ve iktisadi destekleme yollarının açılması, uzun süreden beri –iktisadi zihniyeti bulunmayan- bir toplum yapısında mantar bitercesine ‘‘para babaları’’nın türemesine yol açtı. Kısa zamanda zengin olma, aynı zamanda ‘‘para kıvıran’’bir sınıfın yükselmesini de sağladı. Bu sınıf, veya ‘‘yeni türediler’’ , bir aristogradi kültürüne sahip olmayan toplum yapımızda ‘‘burjuvazi yamakları’’nı da çıkardı. Sadece para kazanmak yeterli değildi, insan bir mekanik varlık olamazdı. Yaşamak da gerekiyordu. İnsanları kitleler halinde Boğaz’a, Çekmece gölüne. Yalova sahillerine koşuyordu. Yeni şatolar, bağ evleri, villalar, köşkler, dağ evleri; yazın kayak-motor sefası;kışın kayak ve benzeri sportif eğlenceler; lüks arabalar;hatta öğle yemeğini Paris’de yemek için İstanbul veya Bursa’dan sözleşerek Fransa’ya yolculuk; Bahama ve Nis gibi dünyaca ünlü sayfiye merkezlerinde altın yıldızlı köşklere sahip olmak, metresli hayat yaşamak, bu döneme özgü ahlak ve dünya nimetlerinin kültürel kalıplarını oluşturuyordu. . Alt sınıf; bunlar daha ziyade 1948’ler, 1965’ler ve 1985’ler sonrası ülkede gözlenen sıçrama dönemlerinin dalgalarına kapılan gecekondu ve varoş insanlarıdır. Dayanışma, gelenekli ahlak ve normlara dayalı cemaat yapısının hızlı sanayileşme teknolojisi sonucu törpülenmesiyle, büyük kentlerin marjinal alanlarında oluşmuş negatif görüntülerimizdir. Bu insanlar da, bir parça ekmek ve su için yaşam kavgası veren toprak kurtları gibidir, hiçbir güvenceleri yok, yalnız ALLAH’a olan inançlarından başka” (Türkdoğan, 1996, s. 7-9)

Türkdoğan’a göre yoksulluk, 19. Yüzyılda ortaya çıkan sanayileşmeyle beraber, yeni iş sahaların ortaya çıkmasıyla kırsaldan kent merkezlerine göç almasına sebep olmuştur. Kırsal alanlarda göç eden kesimlerin kent merkezlerinde yeterli olanakları bulamadıklarından, sosyo-ekonomik bir çok problemler doğurmuştur. Göç edenlerin, hemşeri ve akraba vasıtasıyla fakir mahalleler daha çok şehrin kenar kesimlerinde yasa dışı iskanlaşmayla oluşturulan gecekondu dedğimiz “Sanayileşmesiz Kentleşme” oluşmuştur. Burada yaşayan bireyler

kırsalda yaşadıkları ve alıştıkları kültürden uzaklaşarak, tamamen kentleşmeyle beraber “yan kültür” yoksulluk kültürü oluşmuştur. Gecekondulaşmayla beraber kendilerine has bir kültür oluşturduğu belirtmiştir (Gams. 15).

1.2-YENİ YOKSULLUK VE TÜKETİMDEN DIŞLANMIŞLIK

Toplumdaki kültür ve kimlik çalışmaları 1980 sonrası çalışmalarda ön plana çıkmıştır. Özellikle yeni oluşan toplumsal kimliklerde tüketimin farklı olduğu değiştiği gözlemlenmiştir. Toplumun üretimle beraber büyüme modeliyle değil, değişerek; bireylerin üretim biçimleriyle, stiliyle tüketim tarzlarıyla ön plana çıkmıştır (Kalaycıoğlu, vd., 2020:166).

“Tüm diğer toplum türlerinde olduğu gibi, tüketim toplumu yoksulları da mutlu yaşam şöyle dursun, normal yaşama bile erişemeyen insanlardır. Yine de tüketim toplumunda mutlu ya da sadece normal bir yaşama erişememek başarısız ya da yeterince tüketemeyen tüketici olmak demektir... Tüketim toplumunda toplumsal aşağılanmaya ve „iç sürgün“e neden olan faktör her şeyden önce, bireyin tüketici olarak yetersizliğidir. Unutulmanın, yoksun bırakılmanın ya da aşağılanmanın, başkalarının girebildiği toplumsal şölenden dışarıya atılmanın üzüntüsüne dönüşen bu yetersizlik, tüketici görevlerini yerine getirememenin güçsüzlüğüdür” (Karakaş, 2005, s. 11).

“Tüketim toplumunda yoksulların sınıf dışı olarak tanımlanması, onların kolayca terk edilebilir olmalarının yolunu açık tutmak içindir. Çünkü, onlarsız yaşam daha mutlu ve ahenklidir. Bu durum, tüketim toplumunun yoksulları için olduğu kadar dünyanın yoksul, tüketime katkısı olmayan ülkeleri için de geçerlidir. Bu yaklaşım, tüketim toplumundaki yoksulluğun, toplumlararası politik ilişkiler boyutunun da bulunduğunu göstermektedir. Afganistan ve Somali gibi ülkeler üzerinde geliştirilen politikalar bunun en tipik örnekleridir. Toplumlararası ilişkileri denetleyen ülke ve kuruluşların yeni yoksullukla ilgilenmelerinin altında; sözünü ettiğimiz politik kaygılar bulunmaktadır. Ayrıca mutlu yaşamlarının bozulmasını önleme arzusu da bunu desteklemektedir. Bugün yoksulluğun, uluslararası kuruluşlar tarafından bir etik sorun olarak değerlendirildiği izlenimi verilse de aslında tersi doğrudur. Çünkü yeni yoksullar, zenginler için potansiyel tehlikedir. Dolayısıyla potansiyel suçlular, bertaraf edilerek tehlikenin ortadan kalkması gerekir. Amerika’nın terörle mücadele stratejisinin bir boyutunu da sözünü ettiğimiz kaygılar oluşturmaktadır” (Karakaş, 2005, s. 12)

Birey endeksli olup hayatını kendisinin belirlediği bireyin yaşamında başarılı ve müreffeh yaşam sürmesinde toplumun etkisi azalmıştır. Fert, bireysel yaşamındaki kazanç ve kayıplarını iyi ölçüp tartarak hayatını sürdürmelidir. Tam istihdam söylemiyle meydana gelen yeni modern toplumda yoksulluk devam etmektedir. Bu yeni modern toplumda tam istihdam projeleriyle çalışan yoksulların olduğu görülmektedir. Bu da istihdamın, iş bulmanın yoksulluğu bitirmediğidir. (Kalaycıoğlu, vd., 2020:166)

1.3.YOKSULLUK KÜLTÜRÜ VE KURBANIN SUÇLANMASI

Yoksulluğun incelenmesinde, tutucu kesimin yani muhafazakâr kesimin araştırmalarına baktığımızda, klasik bir çalışma diyebileceğimiz Oscar Lewis'in beş Meksika göçmen ailesi üzerinde yaptığı ve 1961 yılında yayınladığı çalışma önemlidir. Bu çalışmada yoksulların yoksulluğu bir kader, alın yazısı olarak gördüklerini, fakat değiştirmek için bir çaba göstermediklerini, adeta zayıf ve düşkün oluşlarını kabullendikleri belirlenmektedir. Geleceğe ait düşünceleri, çocukları için plan ve projeleri olmadığı görülmektedir. Günü kurtarmayı kar olarak görmektedirler. (Kalaycıoğlu, vd., 2020:164)

Bu bakış açısını yani “yoksulluk kültürünü” onların çocuklarında da görmek mümkündür, Lewis'in bu çalışması politika sahasında özellikle muhafazakâr kesim tarafından yoksullara karşı bir belge niteliğinde olumsuz kullanılmıştır. Hâlbuki Lewis'in anlatmak istediği yoksul kişilerin, yoksulluktan, yardım almadan kurtulamayacakları ve yoksulluğu gelecek nesillere geçişmeyen bir kader gibi yansıttıklarını göstermiştir (Kalaycıoğlu, vd., 2020:165).

Bu meselenin çözümü için, mutlak yoksulluk politikalarında “yoksulluk kültürünü” de ele alarak politikalar üretilmesidir. (Lewis, 1968: 187-200'den naklen Kalaycıoğlu, 2020: 165). Lewis yoksulluk kültürü kavramını, gelecek nesillere aktarmış ve kısır döngü halinde değiştirilmesi zor bir durum olduğunu göstererek aktarmış ve literatüre kazandırmıştır. Ancak yine de yoksulluk kültürü kavramını yoksullara karşı kullanmışlardır (Harvey ve Reed 1996: 465-95'den naklen Kalaycıoğlu, 2020: 165). Kapitalist sistemde yoksulların, durumlarını değiştirmek için bir çaba sarf etmedikleri, hep yardımla ayakta durabilen kişiler olarak benimsedikleri görülür. Bu yardım programı, programı yapanlar tarafından böyle düşünülmüş, bazı sosyal politikalar bu düşünceden oluşmuştur (Kalaycıoğlu, vd., 2020:165).

Yoksulları sosyal dışlama terminolojisinin ilk kullanımı 1970 yılında Fransa'da başlamıştır. Yeni liberal politikaların derinleşmesi ise 1980 itibariyle, başlar bu süreçte

işsizliğin büyüyerek artması ve sosyal politikaların zayıflaması, yoksulluğun derinleşerek artmasına sebep olmakla beraber bununla eş olarak sosyal dışlanma ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2004: 12).

1.3.1-Toplumsal Dışlanmanın Nedenleri

Sosyal dışlanmanın nedenlerine baktığımızda bunlar birbirleriyle bağlantılı olarak gelişmektedir; sosyal politikaların azalması, işsizliğin artması, gelir dağılımındaki eşitsizlik, piyasaların gerilemesi, yoksulluğun artması eşitsizliğin bir göstergesi diyebiliriz. (Çakır, 2002: 88)

1.3.2-Toplumsal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi

Bazen sosyal dışlanma ve yoksulluk birbirleri yerine kullanılmaktadır. Ama bu durum birbiriyle aynı anlama gelmemektedir. Sosyal dışlanma yoksulluğu da içine alan daha geniş bir kavramsal yapıdır (Temiz, 2008: 66).

Gelişmekte olan toplumlarda yoksulluk ile sosyal dışlanma birbiriyle bağlantılıdır. Yoksullar az gelişmiş toplumlarda fizyolojik ihtiyaçlarla birlikte sağlık, eğitim gibi ihtiyaçlara ulaşamamaktadırlar. Bununla birlikte siyasi kanallarla seslerini duyurma bakımından yok sayılmaları ile iş hayatında ve sosyal faaliyetlerden kısıtlanması vatandaşlık haklarının yok sayılması demektir. Bu da sosyal dışlanmanın yoksulluğu sonsuza kadar devam ettirmesi anlamına gelmektedir (Geçgin, 2009: 9).

1.4. YOKSULLUK VE TOPLUMSAL HAREKETLİLİK

Zaman içinde yoksulluk üzerine çalışma yapan araştırmacılar daha çok yoksulluğa neden ve nasıl düştüğü, yıllar içinde yoksulluğun sayısını belirlemek için ölçüm araçları üzerinde çalışmışlardır. Bu çalışmalara göre yaşamları sürelerinde fertler hep yoksulluk yaşamamışlardır veya hep varlıkta yaşamamışlardır. Yaşamlarının bir döneminde varlıktan yokluğa veya yokluktan bir anda varlığa geçişler olmuştur. Ancak bu alanda çalışmaların daha

az yapıldığı görülür. Giddens (2008), insanlarda şu düşüncenin yaygınlığından bahsetmektedir; insanlar bir kısır döngü gibi hep yoksul oldukları halbuki bu yoksul kişilerin birçoğu varlıktan yoksulluğa geçiş yapmış veya hayatının bir döneminde yoksulluktan varlığa da geçiş yapabilirler. Yoksul olma ve varlığa geçiş hareketleri araştırmacıların daha çok ilgilendikleri konular arasında görülmeye başlanmıştır (Giddens, 2008:399).

Daha çok politikacılar tarafından benimsenen toplumsal dışlanma olgusu eşitsiz toplum düzenini belirtmek için sosyologların ileri sürdükleri bir söylemdir. Bireylerin toplumla tam kaynaşamadıklarını gösteren bir tanımdır. Varoş, eğitim düzeyi düşük, işsizliğin fazla olduğu toplumun; diğer kişilerinin sahip olduğu diğer olanaklarından mahrum olması gibi dışlanma bir grubun dışarıda kalması olarak söylenebilir. Böyle kişiler için Sigorta şirketleri kişinin özgeçmişine bakarak sigorta poliçesini kabul etmemektedir. İşten çıkarılan işçi, yaşından dolayı birçok iş başvurularında kabul edilmemiştir. Bir başka durum ise toplumun dışlanmışlığından ziyade insanların bulundukları sınıftan kendilerini dışlaması durumu vardır. Eğitimini yarıda bırakması, hiçbir siyasi partiye oy vermemesi veya geliri çok yüksek bir işi geri tepmek gibi diyebiliriz (Giddens, 2008, s. 402).

1.5. DİN VE YOKSULLUK

Yoksulluk insanlık tarihinde hep var olmuş, toplumun bir problemi olarak karşısına çıkmıştır. Bu sıkıntı kimi zaman sermayeden kaynaklanan gelir dağılımının eşitsizliğinden meydana gelen sorunun toplumun dengesini bozacak boyutlara gelmesindendir. Ülkeler bu sıkıntıyı düzeltecek çeşitli programlar belirleyip düzeltmeye çalışmışlardır. Yoksulluk sorununu çözmek için ülkeler sosyal devlet ilkesini düzenlemekle ya da sosyal güvenlik kurumunu yeniden, sil baştan kurarak düzeltmeye gitmişlerdir. Dini kurumların toplumda yoksullukla mücadelede etkinliği azımsanmayacak derecede büyük olarak göze çarpmaktadır. Din, toplumlarda dayanışmayı, yardımlaşmayı destekleyerek sosyal hayatın aksayan yanlarını düzeltme görevi üstlenerek, varlık sahibi olanlarla, yani zenginlerle fakirler arasında bir bağlantı kurulmasını üstlenerek, yoksulluğun fakirliğin zenginler tarafından görülmesini sağlayarak dünya malının paylaşımının dengesini kurmaya çalışmıştır. İslam dini de yoksullara yardım etmenin ALLAH'ın yüce emirleriyle, büyük bir sevap kazanılacağını hem bu dünya için hem de öteki âlem için bir kazanç vesilesi olacağını vurgulamıştır. Bunun aksi durumunda öteki âlemde de kişilerin cezalandırılacağını bildirmiştir. Bundan ötürü İslam dini, yöneticileri

yoksulluğun önlenmesi açısından tedbirler almaya sevk etmiştir. Alınan bu tedbirlerin başında zengin kişilerin, yoksullara yardımlarının insafına bırakılmayıp hukuki normlar tarafından kanunlara eklenerek toplumu harekete geçirmiştir. Özellikle İslam Dininin yardımlaşma anlayışında zekât, fitre ve sadaka gibi bir nevi toplumsal vergilendirmeler aynı zamanda dini vecibe olarak da göze batmaktadır. Böylece yoksulluğun toplumsal boyutta ortadan kaldırılmasının amaçlandığı görülmektedir. İslam dini haricinde diğer dinlerde de yoksullukla mücadele konusunda ilahi emirler olmuştur. Belki de dünyada toplumlar dini emirlere uysalardı yoksulluk, sefalet, yokluk ve sıkıntı olmayabilirdi. Dünyadaki kaynakların kullanımı herkes için eşit kullanılmadığından adaletsiz bir yaşam meydana gelmiştir. Hâlbuki kaynakların herkes tarafından eşit şekilde kullanılması toplum için en başta devletin ve sivil toplum kuruluşların destekleriyle mümkündür (Güner, 2004, s. 088 sayı)

“Gelenekli Türk toplumunun Anadolu toprakları üzerindeki bin yıla yaklaşan kültür tarihi, Cumhuriyet dönemine kadar “sınıf” kavramına dayalı bir sosyal yapıdan ziyade, dengeli, zenginlik normlarını törpüleyen ve dayanışmacı bir modeli ortaya koyar. Bu oluşumda devletin islami normlara dayalı toplum felsefesi, iktisadi zihniyeti öneml rol oynamıştır. Kur’an, “servet”in belirli ellerde toplanmasından ziyade dengeli dağılımına taraftardır. Bu nedenle, iktisat ideolojisi islam ahlak ve normlarına dayalı bir yöntem biçimi belirli sınıfların zirveleşmesine, ötekilerin sürülmesine izin vermezdi” (Türkdoğan, 1996, s. 7).

1.6.YOKSULLUĞU AÇIKLAYAN TEORİLER

1.6.1 YAPISAL - İŞLEVSELCİLİĞE GÖRE YOKSULLUK

İşlevselcilik parça bütün ilişkisine dayalı bir yapıdır. Bu yapı toplumu bütün kurumlarıyla bir uyum içinde çalışan sistem olarak ele alır. Bu, toplumun sağlıklı işleyebilmesi için ‘Ön Gerekliler’ diye adlandırdığımız ihtiyaçları kurumlar aracılığıyla karşılar. Toplumu oluşturan kurumların ihtiyaçları karşılamasıyla ilgili devamlılığını, sürdürülebilirliğini işlevselciler analiz etmektedir. Örneğin toplumda ailenin yeri ve önemi büyüktür. İşlevselci analizin ailenin içinde yetişen yeni fertlerin sosyalleşmesi, topluma kazandırılması gibi bir işlevi vardır.

İşlevselciliğe göre toplumsal sistem değişen koşullara uyum sağlamak için kendi içinde bölünmeler sağlar ve kendi için yeni uzmanlık alanları geliştirir. Robert K. Merton’a göre işlevselcilik, toplumun işlevsel bir uyum için ele alınmasıdır. Çatışmanın, yani bozulmuş

işlevselin olmadığını öne sürmüştür (Suğur, 2012, s. 44-45). Bir toplumda yoksulluğun olduğunu görmek bozuk bir işlevselciliktir. Çünkü bu durum eşitsizliği, beraberinde toplumsal tabakalaşma kavramını da ortaya çıkarır. Yapısal-İşlevselci okul toplumu jeoloji bilimindeki, yeryüzünün katmanları gibi düşünür ve toplum içinde farklı insan katmanları olduğunu kabul eder. Bu farklı insan katmanları birbirleriyle etkileşim içindedir.

Tabakalaşma kavramı; yani eşitsizlik, toplumun değişmesi, farklılaşması olarak görülür. Ama bu geçmiş dönemlerdeki olay ve olgulardan yani tarihi bakıştan bağımsızdır. Burada Sağlıklı bir şekilde uyum içinde olması için toplumun gereksinimleri ön plana çıkmaktadır. Burada fertlerin kendi eğitim ve yetenek becerilerine göre işlevsellikleri ile belirlenir. İşlevselci toplumsal tabakalaşma, eşitsizlik ve toplumun farklılaşması olarak yorumlar. Yapısal işlevselcilik yukarıda da ifade edildiği gibi parça bütün ilişkisini benimsemiştir. Parçaların yani farklı iş bölümündeki farklı mesleklerdeki fertlerin eğitim ve yeteneklerine göre işlevselciliği, bir anlamda liyakata göre işlemesiyle bütünü uyum içinde olması olarak görülmüştür. (Kalaycıoğlu, 2012).

Herbert J.Gans ‘Daha Fazla Eşitlik’ adlı kitabında, yoksulluğun var olmasını zenginler ve varlıklı insanların yararına olduğunu vurgular. İş hayatında kirli, tehlikeli, geçici işlerin yapılmasında düşük ücretler verilerek yoksulların yapması, zenginler açısından yoksulluğun var olmasının bir gerekçesidir. Zenginler yoksulluğu toplumun kanayan yarası olarak görmezler. Aksine toplumun işlemesi için bir gereklilik olarak değerlendirirler. Gansa ‘ a (M. Haralambos, 2001/2, s. 14,85-95)’ den naklen Oktik, 2008, s.41-42). Göre yoksulluk düşük ücretler verilerek kirli işleri yapan işçilerin oluşturduğu sektör haline gelmiştir. Düşük ücretler vermeden endüstri sektörünün ilerlemesi olanaksız olarak değerlendirmiştir. Hastanelerde, gıda, tekstil ve tarım sektörlerinde çalışan işçilerin ücretlerinin düşük olması gibi. Buna bir anlamda düşük ücretler verilerek ne kadar zor, sıkıntılı ve kirli işler varsa onları yapan taşeronluk sistemi de diyebiliriz. Ücretlerin yükselmesi zenginler açısından bir külfet ve zarar olarak görüldüğünden onlar da maliyetlere zam yaparak kendilerini korumuş olurlar.

Gans ‘ a (M. Haralambos, 2001/2, s. 14,85-95)’den naklen Oktik, 2008, s.41-42). Göre büyüyen sanayileşme ile beraber işçilikler de gelişmiştir. Böylece yoksullara mali yönden destek olunmuş, birçok yoksula iş imkânı açılmış ve ayrıca yoksul olmayan kesimi, yoksullardan korumak için meslek grupları ortaya çıkmış olur. Bunlar gözaltı görevlisi, polis, psikolog, sosyal hizmetler (sosyal çalışmacı) doktor olarak değerlendirmiştir. Bu meslek

gruplarının yoksulları yöneterek toplumun işlevine fayda sağladığını belirtmiştir (Oktik, 2008, s. 41-42).

1.6.2. ÇATIŞMACI KURAMA GÖRE YOKSULLUK

Çatışmacı kuramcılar yoksulluğa Marksist pencereden bakmakta ve ana sebebinin kapitalizm olduğunu söylemektedir. Bu kapitalist düzen olduğu müddetçe yoksulluğun devam edeceğini söylemişlerdir. Çatışmacılar alt yapıya sahip olan, yani üretim araçlarına sahip olan gücün kaynakları, emek gücüne sahip işçilere, çalışanlara eşit şekilde dağıtılmadığından yoksulluğun sürmesinin sebebi olduğunu öne sürmektedirler. Çatışmacılar, yoksulluğu yaşayanların mağdur durumda olduklarını, ifade ederek onların yaşadıkları sefaletin, yokluğun, çilenin ve sıkıntıların sorumlusunun kendileri olmadığını öne sürerler. Çatışmacı kuramcılara göre toplumun, yoksulluğu neden bitiremediği konusunda iki gerekçe sunarlar. Bunlardan birincisi devletin hazırlamış olduğu sosyal politikaların yetersizliğidir. İkincisi ise yoksulların çalışma hayatındaki, iç pazardaki, sermayenin yetersizliği, güçsüz ve zayıf kalmasındandır. Bir anlamda onların üretim araçlarına sahip olmadıklarından kaynaklanan bir zayıflıktır. Bu kaynak eksikliğinden dolayı yoksulluktan kurtulmanın olanaksız olduğunu öne sürerler. Çatışmacı kuramcılar toplumdaki yoksulluğu, toplumun tabakalaşma sisteminden kaynaklandığını vurgularlar. Çatışmacı kurama bağlı Marksçı görüşler toplumun dönüşümü olmadan yoksulluğun sonlanmasını olanaksız görürler. Bu bir anlamda Marks'ın deyimiyle sınıfsız bir toplum dediği sosyalizmdir (Oktik, 2008, s. 35-36)

Çatışmacı kuramcıların çoğu tabakalaşma üzerinden yoksulluğun sebebinin vurgular. Birey ve grup üzerinden değerlendirme yerine toplum üzerinden yoksulluğun sebebinin aramışlardır. Toplumun sınıfsal bir yapıya ayrılması yoksulluğun ana nedeni olarak görülmektedir. Bazı çatışmacı kuramcılar ise sınıf ve yoksulluğu ayrı kavramlar olarak nitelerler. Peter Townsend'ın (2001, s:205-221) “Birleşik Krallıkta Yoksulluk” adlı çalışmasının son bölümünde “bu kitapta geliştirilen teorik yaklaşım sınıf üzerine köklendirilmiştir” (Oktik, 2008, s. 36) demektedir. Özellikle Townsend sınıfı, kaynakların üretim, bölüşüm ve yeniden üretiminde ya da başka bir deyişle kim ne götürüyorun temel nedenlerinden biri olarak görür (Oktik, 2008, s. 36).

Çatışmacılar burada kapitalizmin oluşumuyla emek iş gücünün alınıp satılan bir meta haline dönüşerek yabancılaşmış toplumsal yapıda üretim araçlarına sahip olan sınıfla, üretim araçlarından yoksun sınıfın, kaynakları bölüşümündeki eşitsizliği vurgulayarak gözler önüne sermektedir. Townsend 'ın (2001, s:205-221) sınıf kavramı anlayışı Marks'tan ziyade Weber'e

yakındır. Townsend kaynakların dağılımında sermaye ve kapitalizmin görüşünü benimsemez, ona göre kapitalistlere ve sermaye sahiplerine müdahalesi, ancak onları devletin kendi kontrolü altında tutmak içindir. Bu devletin öncelikle kendini, gücünü koruması açısından önemlidir. Townsend Weber'den aldığı “**sınıf altında**” kavramını kullanır. Bu sınıf altında dediğimiz kesim devletin sosyal politikalarına, yani devletin yardımlarına bel bağlamış yoksul kesimdir. Townsend bu yoksul kesimler emekliler, tek ebeveynli aileler, yaşlılar, özürllüler, kronik hastalar, uzun süre işsizlerdir. Uzun süre işsizler genellikle konumları itibarıyla en düşük statüde olduklarından, her ücretli işlerde çalışmaları mümkün değildir. Çalışan kadınların belirli işlerde çalışmaları aldıkları ücretin ya da ödülün düşük olması bakımından sınıf altı grubun içine girmektedir (Oktik, 2008, s. 36-38).

1.6.3. SEMBOLİK ETKİLEŞİMÇİLİĞE GÖRE YOKSULLUK

“Sembolik Etkileşimci Yaklaşım Amerikan sosyoloji geleneğinin bir yansıması ve mikro sosyolojik bir akım olarak 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Temel olarak sosyal psikoloji alanındaki çalışmaların etkisinde olan sembolik etkileşimci yaklaşım, özellikle George Herbert Mead (1863-1931) ve Herbert Blumer'in (1900- 1987) çalışmaları doğrultusunda şekillenmiştir. Sembolik etkileşimci yaklaşım gündelik yaşamdaki ilişki biçimlerinin sosyolojik analiz açısından son derece verimli ve zengin bir içeriği içinde barındırdığını vurgulamaktadır. Sembolik etkileşimcilere göre bireylerin mikro ilişki ağları ve bu ağlar içerisindeki etkileşim biçimleri dünyaya yönelik algılarının oluşmasında temel öneme sahiptir. Bu bakımdan toplumsal ilişkileri anlamaya yönelik bir girişim bu mikro etkileşim bağlamlarında ortaya çıkan anlamları incelemek zorundadır” (Gökulu, 2019, s. 174).

Yoksul bireylerin bu bağlamda toplumun diğer bireyleriyle sosyal etkileşim içine girmeye çalışması toplumun genel yapısını anlamaya, toplum içindeki konumunu görmesini sağlar. Bir anlamda benlik duygusunu kazanmış olur. Sefaletle geçen, yetim, kimsesizlikle beraber, yoklukla, hayatta kalma mücadelesi veren yoksul bireyin diğer toplum tarafından yok sayılması, dışlanmışlık olarak algılanması benliğinde olumsuz yaralar açmasına neden olmaktadır.

“Sembolik etkileşimci yaklaşım sadece anlamların bu etkileşimsel bağlam içerisinde ortaya çıktığını öne sürmezler. Bireyin kim olduğunu belirleyen benlik algısı da sembolik etkileşimcilere göre diğerleriyle kurmuş olduğumuz etkileşimler sonucunda şekillenmektedir. Bu anlamda birey kendi kimliğini bebeklikten itibaren diğerlerinin kendisine yönelik geri

bildirimleri üzerinden şekillendirmekte ve benlik algısını oluşturmaktadır. Sembolik etkileşimci yaklaşıma göre başkalarının bizim hakkımızdaki düşünceleri kim olduğumuzu doğrudan etkileyen bir süreci ifade etmektedir” (Gökulu, 2019, s. 175). Yoksulların toplumun diğer kesimine göre yoklukla sıkıntılarla geçmesine rağmen onurlu, gururlu olmaları kimseden bir şey istememeleri davranış karakterleri de bir sembolik yaklaşım olarak görmekteyiz. Örnek olarak küçük bir kız çocuğunun kendi akranları okula gidip evde veya dışarda oyun oynarken o kızın kendisi gibi kimsesiz yetim olan kardeşine çalışarak bakması toplumun diğer kesimindeki çocuklardan ötekileştirmesi bir sembolik etkileşim olarak göze çarpmaktadır. “Sembolik etkileşimcilik açısından gündelik yaşam anlamı ortaya çıkaran ortak sembollerin ve dilin kullanılma alanı olarak incelenmesi gereken en önemli toplumsal unsurlardan birini oluşturmaktadır. Farklı etkileşim biçimleri, selamlaşma ve tanışma ritüelleri anlamların ortaya çıkmasında son derece önemli etkileşim unsurlarını da içerisinde barındırmaktadır. Sosyolojik bir analiz için zengin nüveler içeren bu tür etkileşim biçimleri sadece ortak sembolleri ve anlamları ortaya çıkarmaz aynı zamanda farklı toplumsal yapılarıdaki etkileşim biçimlerini de incelememize olanak tanır” (Gökulu, 2019, s. 175).

“İnsanlar birbirlerine bakarlar. Birbirlerini kıskanırlar; aralarında mektuplaşırlar veya birlikte yemek yerler; bütün elle tutulur çıkarlarına rağmen birbirlerinden hoşlanırlar veya hoşlanmazlar; özgeci (altruistic) hareketler onları birbirine bağlar; bir adam bir başkasına bir sokağı sorar ve insanlar birbirleri için süslenirler” (Wallace ve Wolf, 2012, s. 271). Sembolik etkileşimde toplumdaki bireyler olay ve olguları farklı yorumlayabilirler. Bu da onların sosyo – kültürel, sosyo-ekonomik olarak farklılık göstermesini açıklar. Gelişmiş ülkelerde yemek, giyinmek, barınmak gibi hayatını idame ettirme kolayken, az gelişmiş ülkelerde yani yoksul ülkelerde hayatta kalabilecek bu fizyolojik ihtiyaçlara ulaşmak zor olabiliyor. Örnek olarak suya ulaşmak az gelişmiş ülkelerde özellikle Afrika ülkelerinde imkânsız olabiliyor.

Bireylerin toplum için öğrendikleri inançlar, davranış ve ilişkilerin toplamı kültürü oluşturmaktadır. Kültür, sembolik etkileşim sonucu ortaya çıkmaktadır. Sembolik etkileşim ise inançlar, ritüeller çeşitli sanat kolları kısacası gündelik yaşam pratikleri dediğimiz kültürümüzdür. Sembolik etkileşim olmadan kültürün açıklanmasının olumsuz olduğudur. Sembolik etkileşim duygu ve düşüncelerin anlam bulması diyebiliriz. Sembolik etkileşim, iletişim kurmada anlamayı ön plana çıkarmasıyla etkilidir. “White, kültürü semboller toplamı olarak ele almış ve kültürü “maddi öğelerin, davranışların, düşünce ve duyguların,

sembollerden oluşan simge(sembol)'lere dayalı bir örgütlenmesidir” şeklinde tanımlamıştır (akt: Güvenç, 2003:100)’den naklen (Eğinli & Nazlı, 2018, s. 57-59)

Toplum içinde farklı kesimin diğer kesim tarafından ayırt edilmesi semboller sonucu anlam bularak şekillenir. Yokluk ve varlık bile sembolik etkileşim sonucu ortaya çıkan bir olgulardır ve farklı yaşam şekilleri barındırmasını semboller vasıtasıyla anlamlandırarak farklı kültür normları olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlamlı ve anlamsız bütün tanımlar sembolik etkileşim sonucu anlamlandırarak ortaya konulur. Örneğin yoksulların yaşam mücadelesi vermesi, hayatlarındaki sefaletlik, yokluk, yalnızlık, dışlanmışlık gibi tanımları semboller etkileşim sonucu şekillenerek toplum içinde kültürel bir yaşam formu olarak netleşiyor. “Bu noktada semboller, bir sistem içerisinde yer alan kişilerin birbirinden farklı olmayan şekilde ve güçlü duygusal bağlantıların yaratılması amacı ile özetleme, açıklama, sunma özelliğine sahip anlam aktaran araçlar (Ortner, 1973)’den naklen (Eğinli & Nazlı, 2018, s. 59). olarak tanımlanabilmektedir”

1.7. YOKSULLUK KÜLTÜRÜ

Yoksulluk kültürü kavramını ilk ortaya atan Oscar Lewis’tir 1950 sonrasında bir çok ülkede yaptığı çalışmalar sonucunda yoksulluk kültürü kavramını ortaya atmıştır. Dünyanın herhangi bir yerindeki yoksulların yaşamlarındaki ortak davranışları olarak yoksulluk kültürü (yan- kültürü) olarak karşımıza çıkar (Oktik, 2008, s. 32). Yoksulluk kültürünü belirlerken ekonomik, sosyal ve psikolojik özellikleri dikkate almıştır. Ekonomi özellikli davranışlara baktığımızda çalıştıkları işlerdeki ücretlerin düşük olması, çoğu kez işsiz olmaları ya da iş değiştirmeleri liyakatsiz işlerde çalışmaları, ucuz mal almaları, tasarruf etmemeleri, işsiz ve daha çok aylak olduklarından evdeki eşyaları satmaları veya rehin vermeleri vb. tutum ve davranışlar örnek verilebilir. Yoksulluk kültürünün sosyal hayattaki özelliklerine bakarsak alkol kullanımlarının yüksek olması, evlilik dışı ilişkiler, erkeklerin eşlerini terk etmeleri ve eşlerini dövmesi, fiziki şiddet uygulamaları, evlilik dışı ilişkiler, nikâh yapmadan serbest evlilikler, aile yapısındaki istikrarsızlıklar, erkeklerin eşlerini bırakıp gitmeleri sebebiyle ana tarafından akrabalıklar görülmektedir. Orhan Türkdoğan’ın ifadesiyle ”Aile kuruluşlarına temayül, ana tarafından akrabalığın yaygınlığı, küçük aile gruplarının hâkimiyeti, otoriter olma duygusunun yüksekliği ve ideal olarak aile dayanışması üzerinde olan tesirlilikten ibarettir” (Türkdoğan, 1996, s. 18-19).

Yoksulluk kültüründe güvensizlik duygusu hüküm sürmektedir. Daha çok siyasetçilere ve hükümete karşı güvensizlik söz konusudur. Dışlanmışlık, bir kenara atılmışlık, kendi iç dünyalarına kapanmışlık duyguları belirtiler arasındadır. Siyasilere karşı kendi seslerini duyuramadıklarından ya da toplumun diğer kesimine görünmez olduklarından eleştiri ve güvensizlik hakimdir, duygu ve davranışlarında (Türkdoğan, 1996, s. 19). Yoksulluk kültürünün oluşumu bir anlamda yoksulluğun dünya genelinde insanlığın aksayan ve kusurlu yanı olarak görülür, Ülkelerin uyguladıkları yanlış politikalar sonucu yoksulluğun derinleşerek büyümesine bununla beraber toplumun diğer kesimin zirveleşerek zengin olmasına, yoksul kesimin daha fazla yoksullaşmasına şahit olunur. Bu da toplumun sınıfta kalması ve başarısızlığıdır. Yoksulluk kültürü, yoksulluktan farklı olarak bir kavramsal olgudur. Lewis (1971, s:1-69) şöyle açıklamaktadır; Bir ülkede ya da toplumda var olan yoksullar sınıf kavramına sahip olduklarında, ticari işlerde büyüdüklerinde, bir üst sınıfa geçtiklerinde milli olmayan bir bakış acısını benimsediklerinde yoksul olmalarına rağmen yoksulluk kültürü kavramından uzaklaşmaktadırlar. Yine sosyalist bir görüş benimsediklerinde de kültürel yoksulluk kavramından uzaklaşmışlardır. Buna en iyi örnek olarak Küba olarak gösterilebilir. İhtilalden sonra Küba'daki yoksul kesim gelecek için umutlarını yitirmediklerini, bulunduğu durumdan şikâyet etmeyen, hükümete karşı eleştiri yapmadıklarını ve kaderci bir bakış acısını görmekteyiz (Türkdoğan, 1996, s. 19).

Yoksulluk kültürünün nesilden nesile aktarıldığına inanılır. Yetişen nesil de yoksulluğu bir kader gördüğü için ilerde çıkabilecek fırsatlara karşı hazırlıksız bir psikolojiye sahiptir (Oktik, 2008, s. 34). Yoksulluk kültürüne kapitalizmin sömürü ülkelerinde yani üçüncü dünya ülkelerindeki yoksulları örnek vermek gerekir. Türkdoğan'a göre yoksulluk kültürü Sosyalist rejimle yönetilen enternasyonalist ülkelerde görülmemektedir (Türkdoğan, 1996, s. 19).

Yoksulluk kültürünün bir de hukuk kurallarına uymayan yasa dışı işlerin, yaşamlarının bir parçası olması, günü kurtarmak için düşük ücretli işlerde çalışmaları, sık sık iş değiştirmeleri kent yaşamında hayatta kalma mücadelesi verirken, toplumsallaşma sürecinde dışlanması, yabancılaştırılması sosyal, kültürel ve hukuksal olarak sınıfta kalmasına sebep olmuştur. Kent yaşamında genellikle kırdan gelen gece kondular da yaşamaya çalışan bireylerin meslekleri olmadığında, genellikle para kazanmak için hukuk dışı yollara, yönelerek suçlu konumuna düşerler. Suç işlemleri sosyal ve kültürel olarak kopukluğun bir neticesidir. Kent yaşamında belirlenen suç ve suçluluğun tanımları, yoksulluk kültüründe yaşam biçimi olarak ortaya

çıkmaktadır. Bu da kent kültürü ile yoksulluk kültürü normlarının çatışması olarak görülür (Aksan 2012:14-15'den naklen (Yıldırım, 2017, s. 119).

Gecekondulardaki bireyler kent toplumu ve kamu kurumlarına uyum sağlamamaktadır. Bunları doğuran etmenler eğitimsizlik, geçim sıkıntısı ve alkol kullanımı bunla beraber Şans oyunları ve kumar oynama alışkanlıkları sıklıkla görülürdü. Kısacası kısa yoldan para kazanmayı düşünen bireylerin kısa yoldan zengin olmayı hayal etmeleri, bunun için her yola girmesi suç işlemeyi bile göze almaktadırlar(Türkdoğan 1974: 4)'dan naklen Yıldırım, 2017, s. 120). Yoksulluk kültürünün oluşumunda siyasilere seslerini duyuramayış ve ekonomik olarak güçsüz oluşları olarak görülür. İşsizliğin çoğalarak devam etmesi, vasıfsız ve düşük ücretli işlerin oluşu bozuk toplumsal yapının bir sonucudur (Lewis 1965: LI'den naklen (Yıldırım, 2017, s. 120).

Şehirlerde gecekondulaşma dediğimiz yerler kırdan –kente göç eden yoksul ailelerin kentin dışarısında varoş olarak adlandıığımız izbe yerlerde kır- kent arasında sıkışıp kalan kentli olmadığı içindir ki dışlanarak yalnızlaşmış bir kesimdir(Türkdoğan 1974: 7)'den naklen (Yıldırım, 2017, s. 122) Bu kesimin yabancılaşması olarak belirmesi yoksulluk kültürünü meydana getirmektedir. Kırdan kente göç edenlerin kentlerde kaçak yapılar meydana getirerek yeni bir kültür formu oluşturarak sosyal ve toplumsal ilişkilerde “güvensizlik “kavramı oluşarak gecekondulaşmada süre yaşam şekli olmaktadır (Yıldırım, 2017, s. 122)

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

2.1.KENTSEL YOKSULLUK

Türkiye ' de kentlerde yoksulluğun görüldüğü kesim genellikle gecekondu dediğimiz varoş mahallelerdir. Buralarda kırsaldan göç eden ataerkil büyük aileler yaşamaktadır. Eğitimsiz, ücretleri düşük, sürekli olmayan işlerde çalışan yoksul kesimdir. Genellikle akrabalık ve hemşerilik vasıtasıyla kente yerleşen, şehir hayatına adaptasyon süreçleri olumsuz ve zorlu geçtiğinden güvensizlik ortamı yaşarlar. Kırsaldaki alışılmış geleneksel yapının şehir yaşamında farklılaşması, tamamen dışa kapalı mekânlarda, dışlanmışlık duygusunu ortaya çıkarmıştır. Kırsal kesimden terör ve güvenlik (kan davası) sebebiyle göç edenlerin kırsal kesimle zaman içinde bağlantısı kesilmiştir. Bu da kırsaldan zaman içinde gelecek yardımların kesilmesi, yoksulluğun derinleşmesi demektir. Bu sorunsal üzerinden konuyu ele aldığımızda

daha çok akraba ve hemşerilik vasıtasıyla informal işlerde çalıştıklarını, bunun en büyük sebebinin eğitimsiz olduklarından için liyakatli işlerde yani formel işlerden yoksun olmalarıdır (Yılmaz, 2008, s. 166).

Körükmez'e göre "Kentsel yoksulluk; nüfusun yaşayan bir kesiminin, çeşitli nedenlerle tarihsel ve coğrafik olarak belirlenmiş askeri bir geçinme standardını sağlayabilecek yeterli kaynaklara ve konuta ulaşamaması, barınma yoksulluğu ile beraber davranışsal ve toplumsal ilişkiler açısından da sorunlara yol açabilecek bir konumda olması durumunu anlamaktadır" (Körükmez, 2008, s. 208-209).

Kentlerin varoş mahallerinde yaşayan yoksulların yaşam mücadelelerinde en büyük destek dayanışma ilişkileridir. Bu ilişkiler ikiye ayrılmaktadır. Formel dayanışma ve informal dayanışma, formel dayanışma daha çok devlet ve sivil toplum kuruluşlarının yardımları, informal dayanışma ise hemşirelik-akrabalık yardım ve desteğidir. Kırsaldan göç edenlerin daha çok informal iş piyasasında yer bulabildiği görülmüştür (Yılmaz, 2008, s. 167)

Kentteki yoksulluğu, kırdan kente göçün sonucu olarak değerlendirmek eksik kalır. Özellikle 1980 sonrası gelişen küreselleşme politikaları çerçevesinde, devletin ekonomi alanında yönetim kısıtlanması sonucu; kamu kuruluşlarını özelleştirmeleri, ulus ötesi kuruluşların dışa açık ekonomi paketleri ile gelir dağılımındaki eşitsizlik ile toplumu etkileyen çözümler görülmüştür. Toplumun çalışan kesiminin emeğinin karşılığı olan ücretlerinin yetersizliği ile yaşamlarını, asgari geçimlerini sağlayamayarak yoksullaştığı görülmüştür. İşsizliğin artması ve toplumsal yapının bozulmasının görülmesiyle toplumun en alt kesimi ile en üst kesimleri arasında derinleşen bir uçurum oluşmuştur (Körükmez, 2008, s. 209)

Bu gelişmelerin toplumu götürdüğü nokta hakkında Türkdoğan şunları söylemektedir:

"Buna karşılık, servet sahipleri, prestij grupları, toplumun yeni zenginleri kendilerine has birtakım sosyal yuvalar veya 'nişler' oluşturmak suretiyle toplumun geri kalanlarından ellerini ve eteklerini çekerler. Bu Yeni Çankaya'lar, Oran siteleri, Etiler ve Levent'ler toplum içinde sivrilen, yükselen 'tahtlar' gibi; Gülveren, Altındağ ve Türk özü ise 'etekte', 'saçakta' .. Zenginler ve Yoksullara ait bu kültür alanları, yapısı gereği, 'hâkim' veya **temel toplumla** kaynaşamaz. Bunun gibi, kenarda yaşayan gecekondlu insanları da, sürekli geçim kavgası içinde bulundukları, sosyal teşkilatlanma ve dışa yayılma hüviyetini kaybettikleri için kendi kaderlerini yaşama durumunda kalırlar ve 'temel toplum' la bütünleşemezler. O halde, bugün toplumumuzda bir yanda kenar mahallelerde yaşayan yoksullar, öte yanda en iyi semtlerde, Boğaz da hayat süren zenginler, itibarlılar olmak üzere hâkim veya temel toplumla kaynaşamayan, ondan belirli ölçüde inhıraf eden iki kültür çevresiyle karşı karşıya bulunuyoruz demektir" (Türkdoğan, 1996, s. 22)

Günümüz Türkiye’inde büyük şehirlerde yoksulluk sadece gecekondu kesimlerinde değil artık toplumun her kesiminde hissedilerek derinleşmektedir. Eşitsizliğin hüküm sürdüğü bir toplum görmekteyiz, bu toplum iki yapıya ayrılmaktadır. Zenginler ve yoksullar. Gelir dağılımındaki bölüşümde eşitsizlikle beraber ücretlerdeki yetersizlik alım gücünü düşürmektedir. Şehirlerdeki yaşamın daha zorlaştığı, çalışanı olsun, emeklisi olsun belediyelerin ucuz ekmek veya et kuyruklarında görmekteyiz insanımızı. Zenginler ise kendi rahat huzurlu refah dünyalarında yaşarken, toplumun diğer kesiminden bihaberdirler.

2.2.KIRSAL YOKSULLUK

Yoksullukla mücadelede, yoksulluğun daha çok nerelerde yoğunlaştığı önemli konulardan biridir. Dünyada az gelişmiş ülkelerin çoğunda yoksulluğun baş gösterdiği bölgeler kırsal kesimlerdir. Bunlar, topraksız tarım işçileri ve küçük çiftçiler olarak göze çarpar. Küreselleşmeyle beraber ulus üstü şirketler politikaları gereği kar elde etmek için kırsaldaki tarımı tekeline alarak büyük tarım şirketleri vasıtasıyla yerel tarım işletmelerinin ayakta durmalarına fırsat vermeyerek iflas etmelerine sebep olmaktadır. Bu çiftçiler ya topraksız işçi olmuşlar, ya da göç etmek zorunda kalmışlardır. Kırsaldan- Kente göç 1980 sonrası neoliberal politikalar sonucu hızlanarak kentlerde gecekondulaşmanın oluşumunda etkili olmuştur (Öztürk, 2008, s. 268).

“ Tarımsal faaliyet genellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde temel faaliyet alanını oluşturmaktadır. Tarım sektörü gelişmekte olan 40 kadar ülkenin ihracat gelirlerinin yüzde 50’sinden fazlasını ve yaklaşık 50 kadar ülkenin de ihracat gelirlerinin yüzde 35 kadarını sağlamaktadır.” (Öztürk, 2008, s. 268).

Bu da gösteriyor ki bir ülkenin gelişmesinde ve ekonomik olarak kalkınmasında tarımın katkısı küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Dünyanın farklı ülkelerindeki gelişmişliğine göre tarımdan alınan üretimindeki verimlilikler farklılıklar göstermektedir. Bunun en büyük sebebi makineleşme ve geliştirilmiş tohum olanaklarından faydalanma diyebiliriz. Bu bazen bir ülkenin değişik bölgelerinde de yapılan yatırıma göre farklılık göstermektedir ki. Bu Eşitsizliğin ve gelir dağılımındaki düzensizliğin göstergesidir. Gelişmekte olan ülkelerin çalışan nüfusun yüzde 50 – 90 arasını tarımda çalışanlar oluşturduğunu dünya bankası verileri

göstermektedir. Bu verilerin ışığında küçük tarım işletmeleri yüzde 70-95 oranları arasında olduğu, bununla beraber özel sektörün, payının azımsanmayacak oranda olduğudur.

Yoksulluğun en çok görüldüğü kıtalara baktığımızda Afrika, Güney Asya, Güney Amerika ülkelerindeki geçimlerini çoğunlukla toprağı ekip biçmekle, tarımsal faaliyetlerle sürdürdüklerini görmekteyiz, bir anlamda yoksullukla tarım birbiriyle bağlantılı olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2008, s. 270).

Kırsalda yoksulluğu daha net belirleyebilmek için topraksız işçi emeğı göz ardı edilmemesi gereken bir problemdir. Çünkü toplumun hem statü bakımından olsun, hem de hiyerarşi bakımından olsun en altında olan gruplardır. Mevsimlik tarım işçiliğı olarak ta bilinen bu grup yoksulluğu en çok yaşayan kesimdir. Zaman içinde değişime uğrasa da hiyerarşideki yeri değişmemiştir. 1990'larda kentlere yerleşen Güneydoğu Anadolu ailelerden oluşurken, mevsimlik tarım işçiliğı 2011'den itibaren göçmenlerden oluşarak yaygınlaşmıştır. Bunlar daha çok Suriyeli, Afgan, Azeri diyebileceğimiz farklı kültürlerin insanlarından oluşmuştur. Daha çok kayıt dışı çalışarak diğer yerli mevsimlik işçiliğı yapan grupla çatışmayı doğurmuştur. Bu da daha çok diğer illerden gelen yerli mevsimlik tarım işçiliğine istihdam ve gelir yönünden zarara uğratmıştır. Mevsimlik tarım işçileri daha çok Güney Doğu Anadolu bölgesindeki şehirlerden gelmektedir. Bu da gösteriyor ki, o bölgeler hem işsizliğin hem de yoksulluğun daha fazla yaşandığı bölgelerdir. Önceleri kırsaldaki aileler kendi toprağını ekip biçerdi, şimdi ise kırsaldaki aileler ekonomik sebeplerden dolayı, kente göçün fazla olmasından dolayı, toprağı ekip biçecek kimse kalmadığından mevsimlik tarım işçisine gerek duymaktadır (Dedeoğlu, 2020, s. 207-209).

Türkiye'de kırsal yoksulluğa baktığımızda, küreselleşme politikaları öncesi derebeylik sisteminin sürdüğü kırsal alanlarda daha çok ağalık dediğimiz büyük toprak sahipleri tarafından tarım üretimin tekeline alması ve böylece oradaki halkın yoksullaştığı görülmektedir. Küreselleşmeyle beraber ulus ötesi şirketler neoliberal politikalar yüzünden kırsal kesime yapılan yatırımların kesilmesi sebebiyle özellikle küçük tarım işletmeleri zor zamanlar yaşamıştır. Şimdi ise durum daha vahim bir hal almıştır. Hükümetlerin yaptıkları yanlış politikalar sonucu tarımsal üretim tamamen durmuştur. Çiftçi ürettiğı ürünü maliyetin altına satmakta, çoğu zaman da satamamaktadır. Besicilikte bitme sürecine girmektedir. Girdi fiyatlarının pahalı olması sebebiyle, hükümetin desteğinin yetersiz oluşundan hayvan yetiştiriciliğı bitme noktasındadır. Yoksullaşan kırsal kesim kente göç ederek fabrikalarda asgari ücretle çalışmaya başlamaktadır. Kırsal alandaki toprak sahiplerini yanlış politikalar

sonucu bankalara borçlandırarak elindeki tarımsal makineleri alarak yoksullaştırmışlardır. Çözüm ise hükümetlerin yeni düzenleyecekleri kırsal kalkınma politikalarıyla kırsaldaki üreticiye destekleyecek düzenlemelerle kırsaldaki üretimi daha verimli hale getirmek, tarım ve hayvansal faaliyetlerdeki üretimi artıracak politikalar geliştirerek, vatandaşının ucuz gıda tüketerek yoksulluğun önüne geçmek olacaktır.

2.3.TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELE

Türkiye’de yoksullukla mücadele kapsamında ele alması gereken sosyal politikalar sıralamasında eğitim en önemli sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü eğitim yoksulluk ters orantılıdır. Yoksullukla mücadele, eğitimsizlikle mücadeleden başlar. Eğitim politikalarına yapılacak yatırım sonucunda işsizliğin azalması ve liyakatli mesleklere istihdamın artması sağlanacaktır. İşten çıkarılmış olanların işsizlik ücretlerini alması bu sürecin uzatılması devletten alacağı işsizlik ücreti sürecinde iş kurun açmış olacağı mesleki eğitim kurslarına devam etmesi, bunun sonunda fabrikalara istihdamın yapılmasıyla, işsizliğin azaltılmasına bununla beraber yoksulluğun önlenmesine zincirleme olarak gelecektir. Günümüzde maalesef işsizlik parası almak için istenilen şartların zor olmasından dolayı işsizlik ücreti bağlanan sayı yüzde 10’u geçmemektedir. İşsizlik aylığı alamadığından yoksulluğun artmasıyla, ailelerine destek olmak nedeniyle okulu bırakıp genç yaşta vasıfsız işlerde çalışan gençlerin eğitime geri dönmeleri genellikle imkânsızlaşmaktadır. Bu da yoksulluğun devam ederek sürmesine sebep olmaktadır (Ercan, 2020, s. 252-253).

Ülkemizde yapılan büyüme programlarında, yoksullukla mücadele planlarına baktığımızda gelir dağılımındaki eşitsizliğin devam ettiğini ve bununla beraber nüfusun hızla artmasıyla yoksulluğun daha da büyümesi görülmektedir. Gelir dağılımında eşitsizlik olmayan ülkelerde yoksulluğun azaldığı görülmektedir. Kısacası gelir dağılımındaki eşitsizliği çözmeden yapılan sosyal yardımların bile yoksullardan çok varlıklı kesimin faydalandığı olasılığı görülmektedir. Ülkemizde kalkınma planlarında sağlıkta, eğitimde, istihdamda yapılan icraatlardan yoksulların faydalanma olanağı genellikle olmamıştır. Kalkınma planlarında ki gelir dağılımındaki bölüşümün kimi yoksulların hiç pay almadıkları, bir anlamda büyümeden hiç faydalanmadıkları görülmektedir (Şenses, 2017, s. 262-263).

Yoksulluk sorunu geniş bir yelpazeyi içine alan eşitsizlik sorunsalının önemli yapı taşlarındandır. En başta bir toplumun ekonomik olarak büyümesini engelleyerek geriye doğru

bir ivme kazandırır. Bunun için daha eşitlikçi politikalar uygulanarak gelir dağılımında dengeli ve düzenli bir toplumun yoksulluğu azaltacağıdır. Eşitsizlik bir toplumda ekonominin büyümesine engel teşkil ederek olumlu giden her şeyi yıkar geçer. Emeğin karşılığı olan ücretlerin ve alım gücünün düşmesine sağlık, eğitim ve teknolojide yapılacak yatırımlara ayrılan fonun küçülmesine, eşitsizlikle beraber kamu kurumlarında torpilin, yolsuzluğun ve adam kayırmacılığın önünün açıldığı güvenin olmadığı hukuk kurallarının bir hükmünün geçmediği kısacası demokratik yapının bozulmasıyla bir çok problemlerin ana sebebidir.

Eşitlikçi politikalar uygulayan toplumlar ekonomik olarak büyüme ivmesi kazanarak daha zengin ve refah içinde yaşayan ülkelerdir. Eğitimli ve mutlu toplumlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Üstelik adaletle iyi yönetildiklerinin bir göstergesidir (Ayata, 2020, s. 9-10)

2002 yılından itibaren Türkiye’de yapılan kalkınma planlarında ekonomide büyüme trendini sürdürürken işsizliğin daha da arttığı, yoksulluğu azaltacak istihdam olanaklarının sağlanamadığı görülmektedir. Türkiye kapasitesinden fazla göç alması, afetler, üniversite mezunu işsiz genç nüfusundaki büyüme oranları, kayıt dışı istihdamın büyümesi, çalışanların emeğinin karşılığı olan ücretlerinin alım gücündeki yetersizliği, ekonomide gerçekleşen krizler yoksullukla mücadele politikalarında, iş gücünde istihdam gelir dağılımında eşitlikçi politikalar, sosyal güvenlik ve yardım politikalarıyla, kayıt dışı istihdama karşı alınacak önlemleri ele alması gerekmektedir. (Oktik, 2008, s. 362-363).

Ne yazık ki Türkiye’de o kadar çok işsiz üniversite mezunu oluşmuştur. Aldıkları eğitime ve liyakata bakılmamaktadır. Bir de çalışan yoksullar vardır. Aldıkları gelir yaşam standartlarının altında ve bu da yoksulluğu, yokluğu, sefaleti tetiklemektedir. Küresel dünya ölçeğinde eğitimli liyakat sahibi o kadar çok üniversite mezunu işsizler ordusu oluşmuştur. Bunlar mesleklerinin dışında iş bulabilmek için her işi yapmaktadırlar. Bu da toplumun aksayan, bozuk bir işlevini göstermektedir. O da işsizlik ve yoksulluktur.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

3.1. YÖNTEM

3.1.1. Araştırmanın Amacı:

Türk edebiyatında özellikle çocuk edebiyatı denilince ilk akla gelenlerden biri olan Kemalettin Tuğcu'nun belirlenen romanlarında, toplumun farklı sınıflardaki bireylerin yaşam şekillerini sosyolojik bakış açısıyla ele almıştır. Kemalettin Tuğcu bu romanlarındaki ana karakterlerini toplumun içinden belirlediği gibi, yoksulluğu, sefaletlerle savaşan yoksul öksüz kimsesiz çocukların hayatlarını anlatmaktadır. Bir anlamda toplumun sosyo-ekonomik olarak alt kesimindeki mutsuz ve sefil yaşamları romanlarına aktarması sosyolojik olarak realist bir olgu olarak görülmektedir. “Tuğcu'nun romanları geniş bir yelpazedeki tip ve vaka çeşitliliği ile çocuklara hayatı tanıtarak, onların toplumlaşma sürecine katkı sağlar” (Özcan, 2014:634).

Çalışmada Tuğcu'nun 13 romanı incelenmiştir. Belirlenen 13 romanın en temel özelliklerinden biri toplumun farklı kesimden karakterlerin hayatlarını sunarken toplumda özgür düşünen ve hareket edebilen çocuk karakterlerin olması diyebiliriz.

Tuğcu çocuk karakterlerinde belirlediği mağduriyetle romanlarını temellendirir. Yetim, kimsesiz, öksüz ve evsiz çocukların tek ortak noktaları olan yoksulluğu sosyolojik bir bakış açısıyla anlatmaktadır. Tuğcu'nun romanlarında en belirgin bir özellik ise yoksullukla beliren duyarlı ya da duygusal bir bakış açısı olan acıma ve merhamet duygularıyla dolu anlatım şeklidir.

Kemalettin Tuğcu'nun 13 romanındaki yoksul çocukların hayatlarını yansıtırken çocukluğu hiç yaşamadan yetişkinliğe geçen, bir anlamda erken olgunlaşan mutsuz ve ezilmiş karakterlerde vardır. Bu çocukların yaşamları hep çalışmayla geçmiş, yaşamı çalışmayla birleşmiş olan bu çocuklar dışlanmış, değersizleştirilmiş bir bakıma ötekileştirilmiştir. Varlıklı kesimin dışında kalan ve sefaletle geçen yaşamlarındaki kaygı ve sıkıntıları hep var olmuştur. Tuğcu romanlarındaki yoksul kesimin yokluk ve sefaletle, sıkıntılarla geçen yaşamlarını çocuk kahramanlar üzerinden anlatırken bedensel ve ruhsal olarak gelişimindeki yaralarını melodramatik olgu da yansıtır. Çocuk kahramanların yaşamlarındaki zorluklara rağmen

umutlarını yitirmediklerini bunu da manevi değerlerden aldığını ve umudun her zaman var olacağını göstermektedir (Kanter, 2018, s. 149-155)

Bu bağlamda araştırmanın amacı; Kemalettin Tuğcu romanlarındaki yoksulluk olgusunu belirlenen örnek romanlarından analiz etmek, bundan sonraki literatüre katkı sağlamaktır.

3.1.2. Araştırmanın Önemi:

Kemalettin Tuğcu'nun romanlarındaki yoksulluk olgusunu sosyolojik bakış açısıyla analiz etmek romanların ana karakter olan çocukların gözünden anlatmıştır. yoksullukla mücadele eden ailesini komşularını kimi zamanda mahallesindekileri onların gözünden aktarma yolunu seçmiştir. Kimi zaman sefalet ve mutsuzluğu kimi zamanda yetim komşusunu bazen de kendisinin çektiği yoksulluğunu yetimliğini ama buna rağmen umudunu yitirmeyen, mücadele eden, hayata tutunan, bağımsız ve yetkin düşünebilen çocuk karakter görmektedir ve ayrıyeten romanlarındaki geniş olay ve karakter çeşitliliği nedeniyle çocukların yaşamını etkileyen yoksulluğu yetimlik kimi zaman kimsesizlik üzerinden incelemektir.

Romanlarındaki mutsuz ve sefil, sosyo-ekonomik olarak alt sınıftaki kesimi taşıması onun doğal ve yaşamın gerçeklerini gözler önüne seren bir bakış açısını yansıtmıştır. Tuğcu; yoklukla, sefaletle, sıkıntılarla, felaketle, mücadele eden engelli, evsiz, kimsesiz çocukların hayata tutunma mücadelelerini, gündelik yaşamlarını sosyolojik bir bakış tarzıyla vurguladığını göstermek, romanlarındaki ana karakter olan çocukların sorunlu yaşam hikâyelerini, toplumun içindeki aksaklığı ve sosyal gerçekliği yansıtmıştır. Bu aksaklık aileden başlayarak topluma doğru yayılan romanlarındaki çocukların yokluk, sefalet, yoksulluk, sosyal tenkit bağlamında vurgulamıştır. (Kanter, 2018, s. 149-155)

Bütün bu yaşam biçimlerinin günümüzde de var olduğu gerçeği ile yaşadığımız düşünüldüğünde, romanlardaki geçen olaylar bazından baktığımızda günümüzde buna benzer vakalar yaşanmaktadır. Yokluktan çocuklarına bakamayan aileler, kaybolan çocuklar, babası işsiz olduğundan okulunu bırakmak zorunda kalan çocukların, çocukluklarını yaşamadan erken olgunlaşması, yaşam kavgasına girmeleri gibi olayları duyuyoruz, romanlarındaki hikayelerin günümüzde de yaşanması, araştırmanın önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

3.1.3. Araştırmanın Yöntemi:

Araştırmada Kemalettin Tuğcu'nun romanlarından seçmiş olduğum hikayelerinden yoksulluk olgusu incelenmiştir, ayrıca araştırmada güncel, birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Sosyal bilimlerin pozitif yaklaşıma dayanan yöntemden farklı bir yöntemle incelenmesi gerektiğini belirten yorumlayıcı yöntemi temel alan bir araştırma türü olan nitel araştırma, toplumsal olguları bir bütün içinde doğal ortamda incelenerek anlamayı, toplanan verilerin sayısal olmayan, bulguları ise genelleme taşımayan nitel araştırma yöntemidir. (Şavran T. , 2013, s. 68-69).

Nitel araştırma yöntemi olarak MAXQDA veri analizi kullanılarak hazırlandı. Burda öncelikle Kemalettin Tuğcu'nun romanlarından belirlediğim 13 romanın özelliği yoksulluğu farklı konularla ele alması kimsesizlik, öksüzlük, yetimlik, kent ve kırsal yoksulluklarını ön plana çıkarmalarıdır. Bu romanlardaki ana karakter olan çocuklardır. Bu çocuklar gözünden kimi zaman babasını, dedesini, ailesine dışardan gelen misafirini anlatırken bazende köyünü kısacası yaşadığı hayatındaki yoksulluğunu, zorluklarıyla beraber hayatındaki karşılaştığı tip ve vakalarını göstermişlerdir. Bu 13 romanın ortak noktası konu olarak yoksulluğu anlatmaları o yokluğu, sıkıntıları nasıl yaşadıklarını anlatmalarıdır. Maxqda veri analizini öncelikle kitapları Word belgesine yazarak işe başladım daha sonra Strauss&Corbin'in önerdiği şekli ile tümevarımsal yöntem Nitel araştırmada veri analizine geçmeden önce araştırma sorumuyla alakalı yani yoksulluk ilgili temalar ve kodlar oluşturdum, verileri kodlarken bu önceden oluşturduğum kod listeleriyle oluşturdum. ve en sonunda üst tema ve kategorilerle ilişkili yeni kod kitabı meydana geldi, bu belirlediğim kodları romanlardaki geçen yoksulluk olgusundaki duygu durumlarından belirledim.

3.1.4. Araştırmanın Deseni

Nitel araştırma yöntemi desenleri içinde durum çalışması deseni yapılarak incelenmiştir. Durum çalışması örnek olay incelemesi (vaka çalışması) olarak da bilinir. Belirlenen olgunun literatür kullanılarak toplanan verilerin gözlemlenerek incelenmesidir. İncelenen olguyu etkileyen birçok unsuru durum çalışmasında göstermek olacaktır. Kemalettin Tuğcu'nun on üç romanındaki yoksulluk olgusunda yetimlik, kimsesizlik, öksüzlük gibi değişen faktörleri araştırmanın desenini oluşturmaktadır. (Şavran T. G., 2013, s. 93)

3.1.5. Çalışma Grubu-Örneklemin Belirlenmesi

Bu çalışmada araştırmanın temel kaynağı olarak Kemalettin Tuğcu'nun belirli romanlarında yer alan yoksulluk olgusunu analiz etmektir.

Kemalettin Tuğcu bu romanlarında ana karakterlerini toplumun içinden belirlediği gibi yoksulluğu ve sefaletlerle savaşıyor yoksul öksüz kimsesiz çocukların hayatlarını anlatmaktadır. Bir anlamda toplumun sosyo-ekonomik olarak alt kesimindeki mutsuz ve sefil yaşamları romanlarına aktarması sosyolojik anlamda realist bir olgu olarak görülmektedir. “Tuğcu'nun romanları geniş bir yelpazedeki tip ve vaka çeşitliliği ile çocuklara hayatı tanıtarak, onların toplumlaşma sürecine katkı sağlar.” (ÖZCAN, 2014, s. 634)

Bu belirlediğim 13 romanın en temel özelliklerinden biri de toplumun farklı kesimden karakterlerin hayatlarını sunarken, toplumda özgür düşünen ve hareket edebilen çocuk karakterlerin olması diyebiliriz.

Tuğcu çocuk karakterlerinde belirlediği mağduriyetle romanlarını temellendirir. Yetim, kimsesiz, öksüz ve evsiz çocukların tek ortak noktaları olan yoksulluğu sosyolojik bir bakış açısıyla anlatmaktır. Tuğcu'nun romanlarında en belirgin diğer bir özellik ise yoksullukla beliren duygusal bir bakış açısı olan acıma ve merhamet duygularıyla dolu anlatım şeklidir.

Bu belirlediğim Kemalettin Tuğcu'nun 13 romanındaki yoksul çocukların hayatlarını yansıtırken çocukluğu hiç yaşamadan yetişkinliğe geçen, bir anlamda erken olgunlaşan mutsuz ve ezilmiş karakterlerdir. Bu çocukların yaşamları hep çalışmayla geçmiştir. Yaşamı çalışmayla birleşmiş olan bu çocuklar dışlanmış, değersizleştirilmiş bir bakıma ötekileştirilmiştir. Diğer azınlığın dışında kalan ve sefaletle geçen yaşamlarındaki kaygı ve sıkıntıları hep var olmuştur. Tuğcu romanlarındaki yoksul kesimin yokluk ve sefaletle, sıkıntılarla geçen yaşamlarını çocuk kahramanlar üzerinden anlatırken bedensel ve ruhsal olarak gelişimindeki yaralarını

melodramatik olguyu da yansıtır. Çocuk kahramanların yaşamlarındaki zorluklara rağmen umutlarını yitirmediklerini, bunu da manevi değerlerden aldığını ve umudun her zaman var olacağını göstermektedir.

Bu romanlarındaki bir başka özellik çocuk karakterlerin yoksulluktan kurtulmak için çalışmanın gerekliliğine ve çevrelerindeki varlıklı insanların merhamet duygularının ön plana çıkmasıyla yardımseverlikleriyle gerçekleşir. Tuğcu varlıklı insanların maddi yardımlarını toplumsal bir olgu olarak göstermiştir. Bununla birlikte kötülükle mücadele etmenin iyilikle, zulme karşı merhamet duygularını yansıtmakla toplumda varlıklı insanların toplu olarak yoksul kesime yardımlaşma duygularını ön plana çıkarmıştır. “Bireysel zaafılar, menfi temayüller, talihsizlik ya da yapılan hatalar yüzünden yoksullaşma olasılığını en aza indirecek şekilde değiştirme görevi kolektiviteye aittir.” (Simmel, 2009, s. 171) Kemalettin Tuğcu romanlarında sınıf çatışması olmasına rağmen varlıklı insanların içinden yardımsever ve merhametli kişilerin olduğunu, bununla birlikte yardımlaşma ve dayanışma duygularını anlatmıştır. Tuğcu’nun belirlediğim bu romanlarında köyden kente göç sorunu da ele alınmıştır. Köyden gelen ailelerin kentteki gecekondlu yaşamlarını yansıtmıştır ki bu sosyal değişimle birlikte bencilleşme, beraberinde çevresine karşı duyarsızlaşmayı da romanlarına yansıtmıştır. Kent yaşamına adaptasyon gösterirken köyde bıraktığı ailesini, eşini, dostunu unutmalarını da bu romanlarda görmekteyiz. Tuğcu “daha çok yoksulluğun kentli karakterini” anlatmaya çalışarak, köyden kente göç eden ailelerin darmadağın oluşlarına da vurgu yapmıştır. (Özensel, 2012, s. 365-378).

3.2. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Çalışmada veri kaynağı olarak Kemalettin Tuğcu'nun belirlediğim on üç romanı doküman olarak aşağıdaki isimleri verilen romanlar incelenerek yoksullukla ilgili veri toplanmıştır.

1. KÖYDEN İNDİM ŞEHİRE
2. BALIKÇININ KIZI
3. EL KAPISI
4. KUKLACI
5. BİR OCAK SÖNDÜ
6. CAMBAZIN KIZI
7. ÇALINMIŞ ÇOCUKLAR
8. KÜÇÜK BALIKÇI
9. DİLENCİ BABA
10. TANRI MİSAFİRİ
11. SAKAT ÇOCU
12. KÜÇÜK GÖÇMEN
13. KAPI YOLDAŞLARI

İncelenen bu romanlardaki yoksulluk olgusu, ayrıca hiçbir yoruma gerek bırakmaksızın, Kemalettin Tuğcunun kendi ifadeleriyle değerlendirilmiştir. Bu sebeple bu romanlardaki kahramanları ve onlar vasıtasıyla anlatılan yoksulluk olgusunu genellikle yazarın anlatımıyla ifade edilmiştir. Bu romanların değerlendirmeleri tablo ve şekiller ile istatistiksel olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

KÖYDEN İNDİM ŞEHİRE:

Kemalettin Tuğcu'nun Köyden İndim Şehire adlı romanındaki ana tema; köyden kente göç eden varlıklı ve bir çok köyün sahibi olan bir ailenin kent yaşamında karşılaştıkları güçlükleri, paranın gücüyle bir anda kent yaşamındaki sosyete hayatına girerek kendi benliklerini yitirmesi kent yaşamının getirmiş olduğu travmaları yaşamaları ve dost gibi görünen eş, dost ve akrabalarının kendilerini kandırarak mal varlıklarına göz dikmeleri, gerçek dost bildiklerinin tavsiyelerini görmezden gelerek yoksulluğa düşmeleri sıkıntılar ve felaketler

yaşamaları ele alınmaktadır. Bu arada komşuları olan Ahmet Cezmi Bey ve ailesinin yardımlarıyla elden giden mal varlıklarından kalanları kurtarmalarına temas edilmektedir. Cezmi Bey ve ailesinden bahseden yazar, bu kişinin bir memur maaşıyla kıt kanaat yaşamayı onurlu ve ahlaki değerlere önem veren biri olduğunu kaydetmektedir. Borçlanarak aldıkları giriş katını apartmana gelen yabancı kişilerin kapıcı dairesi sandığı ve sürekli zillerine basıldığı belirtilmektedir.

Şöyle der yazar;

“Ne yaptıkça rahatsız edilmekten kurtulamadık.

Babam her zaman:

-Giriş katında, ayak altında oturuyoruz, diyordu.

Herkesin kolayına geliyor. İlk işleri bizim zile dokunmak oluyor. Elimize bir para geçse de biz de yukarıda bir dairede otursak.

Buna da olasılık yoktu. Babam borç harç, hem de ucuz vaktinde almıştı bu küçük daireyi. Boğazımızdan keserek ödediğimiz bu daire bize beş altı yüz bin liraya gelmişti. Şimdi elini öpene ver on milyona (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 3).

Ahmet Cezmi Bey ve ailesi sofradan yarı aç kalkmaktadır. Zaruri bir ihtiyaç olan ayakkabıyı bile almak onlar için zordur:

“Babam, sırasında sofradan yarı aç kalktığımız veya bir okul kitabı, bir ayakkabı filan alınması gerektiği zaman:

- İnşallah aybaşında, demekten usanıyordu artık. Bu nasıl iş, insan sofrasında doyasıya bir yemek yiyemez, çocuğuna yeni bir ayakkabı alamaz mıydı? Kendi ne budu ne? derler. Her şey aybaşına atılıyor. Hâlbuki alınacak para belli. İnsan bu parayı bir gezmede harcayabilir” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 4)

Ekmeği yerken bile düşünecek kadar yoksuldurlar. Karpuz, kavun gibi en ucuz meyveleri alabilmek bile onlar için mutluluk sebebidir:

“Bu ekmeği kurban keser gibi düşününe düşününe keseriz, bir karpuzu, bir kavunu keserken heyecanlanırsınız, kesince de müjde veririz:

- Çok güzel çıktı. Öyle kelek filan değil” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 5).

Ahmet Cezmi Bey gün boyu dışarda yemek yiyemediği gibi, çocukları Sevil ve Cemil de okula gittikleri halde öğle yemeği yemeden eve dönerler. Halbuki yemek insanların temel ihtiyacıdır. Onlar bu temel ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çekerler:

“Ne babam dışarıda yemek yer, ne de kardeşimle ben okulda bir şey alırsınız? Ama sabahleyin Allah ne veriyse yeriz. Zaten saat ikide, iki buçukta eve dönüyoruz. Babamız da gündüzleri bir çayla yetinir” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 5).

İş yerinde çoğu kişi yazın tatile giderken Ahmet Cezmi Bey daha çok çalışmak zorunda kalır: “Eh, parası olan böyle yazlığa da gider, memleket dışına da. Biz eski hayatımızı sürdürmeye çalışıyorduk. Dairesinde izne çıkanlar çok olduğu için babam daha fazla çalışmak zorunda kalıyordu” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 22).

Ahmet Cezmi Beyin eşi Kerime Hanım da kocasını üzmemek istemez. Ona hep rahatlatıcı konuşmalar yapar. Geçim sıkıntısından bahsedip moralini bozmaz:

“Babam bu havadisleri dinliyor. Sıkıntılarını unutmaya çalışıyordu. Annem kalkıp da ertesi gün yiyecek alacak paramız olmadığını, bakkalın veresiye hesabını bir kâğıda yazıp yolladığını, ya da kızın ayakkabısının altının delindiğini mi anlatsın?” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 23)

Ahmet Cezmi Bey, emekli olduktan sonra bakkal dükkânı açar. Dükkânı tutturuncaya kadar zor günler geçirir:

“Gelenler benim ağzımdan laf almaya çalışıyorlardı. Bütün kış çok sıkıntı çektiğimizi, birçok şeyden yoksun kalarak dükkânı tutturmaya çalıştığımızı herkes biliyordu” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 53).

Zor günler geçiren Ahmet Cezmi Bey dükkânın başarılı olmasıyla rahata ve paraya kavuşur, ailenin dağılışının eşiğine gelişini anlatan yazar, bir köy yaşamından kent yaşamına geçen sorunsallığı dile getirmiştir.

BALIKÇININ KIZI

Balıkçının Kızı’nda maddi imkânsızlık temasına çok fazla yer verilmez. Buna rağmen maddi imkansızlıktan okuyamayan on iki fakir çocuğa, köyün esnafları yardımcı olur. İhtiyaçlarını karşılayarak onların okula gitmelerini sağlarlar. Köydeki yatalak insanlara kimsesiz dullara da Deniz’in gayretleriyle esnaflar elbirliği ile bakarlar:

“Düşündü, taşındı, nihayet bir çare buldu. Şimdi Şaban Efendi, dört kişiye günde birer kilo ekmek veriyor. Kasap İlyas Efendi iki yüz ellişer gram et, Sütçü Sadık birer kâse yoğurt, Bakkal Kadri kış boyunca beş kilo şekerle, beş kilo yağ, Oduncu Rasim de beşer çeki odun vermeye zorlanır...” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11)

Okula gidecek öğrencilerin kıyafetlerini ve ders araç gereçlerini banka müdürü karşılar. Onlara geçen yıldan kalan defter ve kalemlerden verir. Eczacı ise dört yoksulun ilaçlarını ücretsiz karşılayacaktır. Bütün bunları organize eden Deniz'dir. Köyün büyükleri Deniz olmasa bunları akıllarına bile getirmezler. Deniz o kadar duyarlı bir çocuktur ki köylüleri harekete geçirmeyi başarır.

Burada iki tezat durum verilir. Küçük bir çocuk olmasına rağmen çevresine karşı duyarlı bir birey olan Deniz, diğer yanda da iş gücü sahibi yetişkin bir birey olmalarına rağmen çevrelerine karşı duyarsız olan köylüler. Büyüklerin küçüklere örnek olması gerekirken küçük Deniz büyüklerine insanlık dersi verir. Yazar burada ideal bir toplum portresi çizer.

EL KAPISI:

El Kapısı'nda Yıldız'ın, çocuk olmasına rağmen çocuk bakıcılığı ve hasta bakıcılığı yapmak zorunda kalmasını görürüz. Teyzesiyle beraber oturan Yıldız, kardeşi Sami'yi teyzesinin yanında bırakarak yatılı bakıcılığa gitmek zorundadır. Kardeşi ablasından ayrılmak istememekte, en azından ablasının geceleri eve gelmesini arzu etmektedir. Ablasına hasret çekmektedir. Yıldız çalıştığı yerlerden, okula gitmek için bile zor izin alır. Teyzesinin eve bir faydası yoktur. Babalarından kalan yetim aylığı ise ancak kira ödemelerine yeter. Kardeşi bir an önce büyümek ve çalışarak onu el kapılarından kurtarmak ister. Okulu bırakıp çıraklık yapacaktır. Yıldız onu bu düşüncesinden kurtararak okumaya teşvik eder. Kardeşinden ayrı evde yaşamak, onun büyümesini görmemek Yıldız için zor olduğu kadar kardeşi için daha zordur:

“Kardeşim Sami şikâyet ediyor:

-Abla, bize gelmiyorsun, hep başkalarıyla oturuyorsun, diyor.

Ben de cevap veriyorum:

-Ben çalışmazsam, başkalarıyla oturmazsam bize kim bakacak? Kim para getirecek de yiyecek, ev kirası vereceğiz?

Çocuk anlamıyor ve anlamak istemiyor. Beni çalışan erkekler gibi akşamları eve gelecek bir işte sanıyor, ya da öyle istiyor” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 42-43).

Kemalettin Tuğcu'nun birçok çocuk romanında olduğu gibi El Kapısı'nda da çalışmak zorunda kalan küçük bir çocuk görürüz. Yıldız daha ortaokula gitmesine rağmen çalışıp kardeşine ve teyzesine bakmak durumundadır. Anne babası vefat eden Yıldız hem maddi

imkanlardan hem de sevgiden yoksundur. Kendisi sevgiye muhtaç bir çocukken çalıştığı evlerdeki hastaları sevgisiyle iyi eder. Kardeşi ise ablasını sürekli görememekte bu yüzden o da sevgiye hasret büyümektedir. Burada temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda kalan, kardeşinin ve teyzesinin yükü omuzlarında olan daha küçük bir çocuk olan Yıldız'ı görürüz.

KUKLACI:

Yazar varlıklı, eğitilmiş ve kültürlü Vali Muavinliğinden emekli Recai Bey'in hayatı, ikinci iş dediği uğraşı kukla yapması ve ailesindeki hanımı, kızını, oğlu, gelini ve damadının ona bakış tarzlarını duygu ve düşüncülerini en önemlisi gönlü zengin olan Recai Bey'in yoksul kimsesiz okul öğrencilerine yardım etmesini konu edinmektedir.

“Okullar açılıp bir iki hafta geçince, göz aşinalığı olan çocukların arasında bir iki eksiklik görünce bir gün sormuştu:

- Hey küçük, gel biraz içeriye. Çocuk utana sıkıla girince:
- Bir Murat vardı, demişti. Hani zayıf bir çocuk.
- Ona bir kaytan topacı vermiştin değil mi amca?
- Evet, o nerede? Göremiyorum.
- Amca, şey... Öğretmen de sordu onu. Ben evlerine gittim. Benim sınıf arkadaşım Murat geçen sene pekiyi ile sınıf geçmişti.
- Anladık, şimdi ne oldu?
- Amca onun babası çok fakir. İş bulursa çalışır. İş bulamazsa kahvede oturmuş. Murat'ın üstünde yok, başında yok. Üstelik ayağını üşütmüş. Ben evlerine gittiğim zaman yatıyordu, karnı ağrıyormuş.
- Uzakta mı evleri?
- Değil, bize yakın.
- Beni götür bakayım şu Murat'ın evine.

Recai Bey giyinmiş, camlı kapıyı anahtarla kilitleyip çocukla beraber Murat'ın evine gitmişti. Murat'ın evi, ama ev demeye bin şahit ister. Bir apartmanın kalorifer dairesinin yanındaki bir odayı kapıcı odası yapmışlar. Bina zaten eski. Odanın iki penceresi var, ama caddeden geçenlerin yalnız ayakları görünüyor. İçerideki hava ıslak ve küf kokulu, sefalet kokulu.

Murat'ın babası işsiz bir adam. Hemşerisi olan bu kapıcının yanına sığınmış. İkisinin de karıları köyde. Harman için gitmişler, daha dönmemişler, Murat'ın anası belki de hiç gelmeyecekmiş.

Kapıcı gidip Murat'ın babasını kahveden çağırdı. Recai Bey Murat'ı bu sefaletten kurtarmak istiyordu. Babası olan Dursun'a iş bulacaktı. Murat'ı okutması için ısrar etti. Bir kere tırnağını takmıştı bu işe. Kurtuluş yoktu.

Yağmurlu bir havada, üçü birlikte caddeye çıkarak önce bir ayakkabıcı, sonra da bir elbiseçi mağazasına girdiler. Murat yepyeni ayakkabılar giyindi, vücuduna göre bir de elbise alındı.

Recai Bey:

- Dursun, dedi. Oldu olacak, sana da bir ayakkabı alalım

Dursun da patlak ve içi vıcık vıcık çamur dolu ayakkabılardan kurtuldu. Recai Bey mağazanın önünde bıraktı onları:

- Haydi güle güle, dedi.

Murat'ın babası şaşkınlıkla oğluna sordu:

- Bu adam kim?

- Kuklacı, baba.

- Ne kuklası?

- Onun dükkânı var. Kukla yapıyor. Hani İbiş filan var ya, işte ondan. Sonra topaç yapıyor, küçük küçük oda takımları yapıyor.

- Besbelli zengin olmalı. Bunca parayı gözünü kırpmadan verdi.

Çocuk da şaşırmıştı.

İki gün sonra Recai Bey Murat'ı arkadaşlarının arasında gördü. Onu çağırarak defter, kalem parası verdi. İki eliyle eline sarılıp, elini öpen bu garip oğlanın başını okşadı:

- Sen okumaya bak oğlum. Okul için bir şey lazım olursa bana uğra.

Dursun'un talihi varmış. Recai Bey sağa sola tembih etmişti. Pastacı bir sabah uğradı:

- Bey dedi. Şu adamı bir yere götüreceğim. Kapıcılarıyla anlaşmamışlar. Herif yüzüstü bırakıp savuşmuş. Eğer söylediğiniz adam becerebilirse onu koyalım kapıcılığa. Kalorifer yakabilir mi dersiniz?

Recai Bey:

- Sanırım, dedi. Hemşerisi bir aralık apartmanı ona bırakıp gitmiş.

Dursun'u bulup apartmana yolladılar. Pastacı ertesi gün haber getirdi:

- Bu iş oldu Recai Bey. Hiç merak etmeyin. Hem kapıcı dairesi de hayli güzel. Banyolu ayak yolu var, mutfığı var. Yönetici uygun buldu. Yalnız Dursun'dan karısını getirmesini istiyorlar. Apartmanın dairelerinde iş oluyormuş. Dışarıdan kadın getirmek istemiyorlar. Şimdi gündelikçi karılara avuç dolusu para veriyorlar. Üstelik memlekette kapıcı saltanatı var. İyi kötü daire bedava elektrik bedava, su bedava, yakıt masrafı da yok.

Pastacı ile Recai Bey şakalaşıp ayrıldılar. Recai Bey bu işten çok memnun olmuştu. Yıldız dükkâna uğrayınca olanları anlattı.

- Eh, kızım, dedi. Şu dükkânı açtığıma çok iyi etmişim. Hem başım dinleniyor hem de ufak tefek iyilik yaparak ferahlıyorum (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 54-55-56-57).

Burada yazar Recai Bey'in boş zamanını değerlendirdiği, açmış olduğu kuklacı dükkânının ona yoksul, sıkıntılar içinde yaşayan insanlara yardım etme fırsatı verdiği ve dükkânı açmasıyla ne kadar isabetli iş yaptığını anlatmaktadır. Recai Bey, torunu Yıldız ile hazırlamış oldukları kuklaları, Yıldız'ın mezuniyetinde sergilemesiyle basın tarafından gazetelerde yayınlanması üzerine büyük talepler alması sonucunda dükkânını kapatmıştır.

BİR OCAK SÖNDÜ

Bu romanda yazar köyden şehre göç eden Ahmet ve Zehra'nın, oğulları Murat'ı köyde dedesiyle babaannesinin yanında bırakarak bütün hayvanları satarak ve şehirde daha rahat bir yaşam hayaliyle kente göç etmelerini , bu arada köyde kalan çocuk kahramanımız Murat'ın gözünden bir ailenin kent yaşamında dikiş tutturamayıp yok oluşunu, köydeki dedesi ve babaannesiyile yaşamındaki kesitleri görmekteyiz.

Murat'ın dedesi, oğlu Ahmet'in köyünü, yurdunu bırakıp gitmesine çok üzülüyordu. “Anamla babamın boşaltıp çıktıkları evin kapılarını bir iyice kapatmıştı dedem. Ahırın kapısını da onardı ki elin tavukları girip yumurta yapmasın.

Ama bahçeye çıkıp, tahta sıraya oturup da sigarasını durerken:

-Murat, diyordu, bak babanın ocağı, tütmüyor gayri.

-Bubam yok ki ocak tütsün, diyordum.

-Ben yaptım bu evi, dedi dedem. Ben oğlumu kendi yerime koymak için vardan yoktan yaptım, yanına bir de koca ahır ettim ki davarını, arpasını, na koya. Emme benim oğlan sattı, savdı, savuştu gitti şehre.

- Bir haber de gelmedi dede.

- Gelmedi ya. İnsan meraklanıyor. Harman sırasında varıp gittilerdi. Temmuz ayından bu yana tam dokuz ay geçti. İnsan bir mektup atmaz mı?

Bu beklenen mektup sonunda geldi. Komşulardan birinin İstanbul'da çalışan kızı anasını, babasını yoklamağa gelmiş. Hanife ninem oğlunu sormağa gitti. Gelen kadın şöyle demiş:

-Benim adam apartmanda kapıcılık yapıyor. İşimiz eyi. Çokluk çalışmayız. Ben arada bir evlere hizmete giderim. Bir gün baktım ki Zehra yatılı olarak bizdeki kiracılardan birine kapılanmış. Otuz bin aylık kesişmişler. Karı koca çalışırlar. Bir de çocukları var. Zehra'nın yemesi, içmesi, yatması onlardan. Sofralarına da alırlarmış. Giysi de verirlermiş. Geleceğime yakın bizim oturduğumuz kapıcı odalarına indi. "Fadime," dedi. "Köye varacaksın. Benim oğlanı bir gör, bana haber ver. Dedesi bırakırsa alayım onu buraya"

Hanife ana:

-Ben oğlanı sordum, dedi. Oğlan bir iş bulamamış. Bütün kış kahvelerde odun satıcılarının ardiyelerinde barınmış. Üstü başı dökülüyormuş. Ara sıra varıp Zehra'dan para istermiş. Gelgelelim Zehra'nın yanında durduğu kimseler bu adamın kapıya vardığını istemezmiş (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 19-20)

Burada Ahmet'in kent yaşamını hayal ettiği gibi olmadığını yoksulluk, sıkıntılar, yokluk içinde geçindirdiği vurgulanmaktadır. Annesi oğlu Murat'a mektubunda kente geldiklerine pişman olduklarını anlatmaktadır. Ahmet'in, babasının lafını dinlemediğine pişman oluşunu ve perişanlığının sefaletliğini vurgulamaktadır.

"Oğlum Murat Efendi. Seni köyde koduk, vardık bu memlekete göçtük. Baban dedenin lafını dinleseydi böyle perişan olmazdık. Aç kaldık, açıkta kaldık. Sonunda beni bir kapıya götürdüler. Orada barındım. Baban kahvelerde, odun depolarında birbaşına kaldı. Para yok, tanıdık yok, burası köy değil ki alıp da barındırsınlar. Saatini, parmağındaki nikâh halkasını sattı. Kışın çok sıkıntı çekti. Yazla beraber yapı işleri başladı. Köyde eline kürek almayan adam başladı kum elemeğe, temel kazmaya"

Ben okurken dedemle Hanife anam dikkatle dinliyorlardı. Babam hastalanınca bir yapıda gece bekçiliği yapmış. Bir iki usta tanımış.

Anama gelince:

"Murat, diyordu. Bir bakıma geldiğime eyi etmişim. Burada karılara çok para veriyorlar. Sil, süpür, çocuk bak, biraz aş pişir, al sana günde binbeşyüz iki bin lira. Dedenin yanında aç,

açık değildik. Ama benim elim para görmezdi. Burada ara sıra baban geliyor ona yiyecek parası veriyorum. Çok kahırlanıyor. Ben varıp bu gurbete kendim gelmedim. Beni evimden, oğlumdan ayırdı, geldik geleli şaşkına döndük. Kapıya geldiğini istemezler. Bana ille "Bir ev tutalım, beraber oturalım, sen gine apartımanlarda çalış" diyor. İşte bizim halimiz böyle oğlum. Dedenin, Hanife ananın ellerinden öperim. Beni suçlamasınlar. Bir eve kapıldım ki ortada kalmıyayım diye. Kalkıp köye varmağı düşlerim ama ne davar bıraktık, ne para eder eşya. Yüzüm kalmadı benim. Bana bir iki satir mektup yaz oğlum" (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 21)

Bu romanda yazar Murat'ın annesinin sıkıntılar yaşadığını nihayet bir evin bakıcısı olup ücretli çalışıp onlarda kalarak bir anlamda kendini kurtarmış ama köye dönmek istemekle beraber kayınvalidesi ve kayınpederine bakacak yüzün olmayışından bahsetmektedir.

Diğer taraftan Murat'ın dedesi Recep adında yoksul bir ırgata yardım eder. Oğlunun hayvanlarını alan Ali Efendinin zalimliğinden kurtarır.

"Babamın, ineklerle koyunlarımızı sattığı Ali Efendinin evinin yanında bir toprak dam vardı. Bu damın sahibi Recep adında yaşlanmış bir rençber'di. Şunun bunun tarlasında, bağında çalışır, karısını ve kızı Seniye'yi beslerdi.

Karısı emzikliydi, Bir oğlu dünyaya gelmişti. Daha önce bir kızları olmuştu. Seniye adındaki bu kız okula başladığı zaman benden okuma kitabımı istemişlerdi. Ben okuldan çıkalı iki yıl oldu. Seniye beşinci sınıfa gelmişti. Babası onu çapaya, tarlaya yollamağa kalkıyordu, ama öğretmen ısrar etmiş, okulu bitirmeden kızı okuldan almamasını istemişti.

Seniye çok zayıf, rengi soluk bir kızdı. İyi beslenmiyordu. Bir çeşit yemeği zor bulurlardı. Yedikleri ya fasulye, ya da bulgur çorbasıydı. Anası kepekli undan yufka açar, onu saç üzerinde pişirir, saklardı.

Seniye ile okulda çocuklar alay ederlerdi. Kızcağız elini arkadan belinin üzerine götürür, parmaklarını saçlarını tutabilmek için yukarıya kaldırmağa çalışır, başını da arkasına eğdi.

Dedem Recep'i son zamanlarda evin bahçesinde, bağda ve tarlasında çalıştırmağa başlamıştı. Recep biraz ağır çalışır, ama temiz iş yapardı. Dedemin işinde çalışmağa can atardı. Çünkü Dedem o gün çalıştırır, yemeğini verir, akşama da kaç para gündeliği varsa eline sayardı. Öteki köylüler, bu adamı çalıştırır ve gündeliklerini harman vaktinde öderlerdi (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 30-31)

Burada Murat'ın dedesinin çalıştırdığı yoksul olan Recep'in hakkını günün sonunda vermesi hakkını zamanında ödemesini adaletli olduğu vurgusu yapılmaktadır.

“Recep'in karısı Gülsüm; ona köylüler Güssüm derlerdi, arada bir bize gelir; Hanife anaya hatır sorar, Ahmet'ten ve gelinden haber alıp almadığını öğrenmek isterdi. Bunu merak ettiği yoktu. Kadıncağız hem hamileydi, hem de açtı. Son zamanlarda evimizde bolluk ve bereket olduğu için bize gelince yemeğe alıkoyardık. Yemek vaktini geçiştirmişse Hanife ana ona ya çömlekten kavurma çıkartıp verir, ya da bir dilim börek uzatırdı.

- Sen iki canlısın Güssüm, hele yi şunu.

Gülsüm hiç nazlanmazdı. Tok da olsa yerdı. Pekmez kaynatılacağı zaman, ya da fasulyelerin kabuklarından çıkartılacağı sırada Gülsüm sabahtan gelir, Seniye'yi de getirirdi.

Tatil aylarında Seniye okula gitmediği için dinleneceği yerde, muhakkak birinin işine yollanırdı. Hele tarlanın bir köşesindeki eve, Ali Efendi seslenerek Seniye'yi çağırır, bütün evin işini gördürdü.

Recep'in hayvanlar ölmüş, başı sıkışmış, kasabada bir iş tutmak için tarlasını satmıştı. Ama tarlanın yola bakan ucunda babadan kalma evi vardı. Bu evde oturacaktı.

Daha sonra Ali Efendi onu o evden atmak için yapmadığını bırakmamıştı.

Gülsüm bir oğlan doğurdu, Kadının bakıma ihtiyacı vardı. Ama konu komşu bu köyün fakirlerine yardım edeceklerine:

-Ne vardı yavrulayacak, diyorlardı. Kendi karınlarını doyursalar yetmez mi? Bir sıksa kızları var, bir dene daha doğurmak neye?

Gülsüm sessiz ve kendi halinde bir genç kadındı. Daha doğuralı ongün ancak olmuştu ki, bir gün onu elinde çapa ile tarladan giderken gördüm. Oğlunu arkasına bağlamıştı. Kan tere batmıştı kadıncağız.

Eve varınca bunu dedeme anlattım. Canı sıkıldı:

- Gâvurda merhamet var, bu Ali'de yok, dedi. Kadını çapaya yolluyor.

Hanife anam:

- Güssüm varmasa ya çapaya, dedi.

Dedem:

-Bulmuş elin fakirlerini, yapmadığı kalmıyor, dedi. Tarlayı ucuza kapattı. Şimdi Recep'i evden atmak istiyor. Fukaranın alacağı birikti. Kaç harman geçti, adama ağzını açacak olsa: "Virdik ya, iki defa mi para alacaksın?" diyormuş.

Birgün, birden:

-Dede, dedim. Güssümü babamın evine alsak ya.

Dedem şaşırdı.

- Gel dimesi kolay, dedi. Buban varır, gelirse.
 - Babam gelecek olsun. Evin yanında koskoca dam var. Recep oraya geçer.
- (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 31-32-33)

Murat'ın dedesinin yardımıyla yoksul olan Recep ve Ailesi Ali Efendinin elinden kurtarıp kendi oğluna yaptırdığı boş olan eve yerleştirdi hem daha iyi yaşam koşulları altında bir ortam hem de iyi beslenmeye başlamışlardı. Murat'ın anne ve babası kent yaşamında tutunamayıp darmadağın olmuşlardır, babası sefaletten yoksulluktan hastalanıp vefat etmiştir. Murat'ın annesi, babası ölmeden önce boşanmış, Murat yıllar sonra askerliğini İstanbul'da yaptığı sırada annesini bulmuş, babasının öldüğünü öğrenmiştir. Daha sonra annesinin köye dönmesini istemesine rağmen kent yaşamına ayak uydurduğunu söyleyip isteğini ret etmiştir. Murat ise askerliğini bitirip köye döndüğünde dedesinden sonra babaannesini de kaybettiğini öğrenmiş yıkılmıştır. Dedesinden kalan tarlaları evirip çevirmiş hayatına devam etmiştir.

CAMBAZIN KIZI:

Cambazın Kızı romanında yazar, on iki yaşlarında ve cambaz olan Sevim'in hayatını yine Sevim'in gözünden anlatmaktadır.

- Biz yaz aylarında kasaba kasaba dolaşır, cambazlık yaparız. Havalar soğudu mu büyük bir şehirde iş ararız. Ağabeyim Selim bir yere çırak, yahut garson olarak girer, ben de çocuk bakıcılığı, hastabakıcılık filân ararım. Şöyle Mayısın sonlarına doğru kaptan bize haber verir. Çocuklar, havalar düzeldi, artık işe başlayabiliriz, der. (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 7)

Sevim yaz aylarında abisiyle beraber baba mesleği olan cambazlık yapar, kışın ise sabit olarak bir şehirde abisinin garsonluk yaptığı gibi, Sevim'in kendisi de, çocuk ya da hasta bakıcılığı yapıyor. Sevim hastanenin birinde hasta bakıcılığı yaptığında, zengin ama oldukça huysuz biri olan Kadri Beyi tanır ve ona bakıcılık yapmaya başlar.

“- Evet ama bu aileden kimse kalmadı. Bir kardeşim, bir de ben. Benim de suyum ısınıyor galiba

-Ne demek bu?

-Ölenleri yıkarlar ya.

-Neden öleceksin?

-Yoksulluk, soğuk, açlık, hepsi bende” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 7).

Burda Sevim'in abisinden başka kimsesinin olmadığını, yoksullukla, açlıkla, sefaletle mücadele ettiğini görmekteyiz.

- Doğru. Ben de sizin pek de fena bir insan olmadığınızı bildiğim için gelip iş istedim. Yoksa ben dışarıda zenginler gibi yaşamasını da beceririm.

Doktor :

- Sen mi? dedi. Peki ne duruyorsun?

Sevim içini çekti:

-Ağabeyim de, ben de hokkabazlığı, cambazlığı kötüye kullanmayız. Biz hakettiğimiz parayı alırsız: Yoksa para kazanmaktan kolay ne var.

Doktor :

- Şunu bana da öğretsene, dedi.

Sevim gülümseyerek doktora yaklaştı. Elini yüzüne sürdü

-Öğretirsem kaç para verirsin? dedi.

Sonra çekildi. Doktor kaşlarını çattı:

-Budala, para kazanmak o kadar kolay mı sanıyorsun?

Sevim içini çekti:

-Bazen çok kolaydır, ama babamızın öğüdü var. Açlıktan ölseniz bile hak etmediğiniz bir parayı almıyacaksınız, dedi (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 13-14).

Sevim'in bütün yokluğa rağmen sefaletle, açlığa rağmen namusuyla dürüst çalışmasının babasının vasiyeti olduğunu görmekteyiz.

“Kız içini çekti:

-Baksanıza yağmur yağıyor.

-Yağmurdan sana ne? Şeker misin eriyecek?

-İslanırım Beyamca. Arkamdaki elbiseden başka giyeceğim yok. Ben hasta olup yatarsam kim bakacak (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 15).

Burada yoksulluktan, yokluktan dolayı tek elbisesi olduğunun genel ihtiyaçları karşılayamadığını sadece yemek için çalışıp karnını doyurmasını düşünmesi, diğer ihtiyaçları için gerekenleri karşılayamadığını görmekteyiz.

Kadri bey bu duruma üzülür ve Sevim'e yardım etmek ister. Dışarıya çarşıya beraber çıkıp yeni elbiseler almak ister. Yoksul ama gururlu olan Sevim karşılıksız iyiliği kabul etmez, bunun üzerine Kadri Bey ikna etmeye çalışır.

“-Bana bak, beni iyi dinle, kızdırma beni. Ben çocuklarımdan, torunlarımdan kaçtım, buraya, başımı dinlemeğe geldim. Çocuklarımdan içinde bir tanesi olsun senin kadar akıllı, becerikli olsaydı belki kendimi mutlu sayardım. Bir yaşlı adam herkesin babası, amcası sayılır. Sen bana burada hizmet ediyorsun. Senin hakkını ödeyemem.

-Doktor Bey, yemem, içmem buradan, bana ayda yüz lira verecek.

-Doktoru karıştırma bu işe. O sana yüz lira verecek, benden beş yüz lira bakıcı ücreti alacak, anladın mı?

-Tabii anladım.

-Yemek parasını da kesecek benden. Görüyor musun insanlar başkasının sırtından nasıl para kazanıyorlar? Dünya böyledir kızım. Bana gelince, ben mutsuz bir adamım. Sen benim hoşuma gittin, duygulu, iyi kalpli bir kızsın. Bana verdiğin bu duygu da bir hizmettir. Bunun karşılığında sana biraz yardım edeceğim. Bunu hak ettin. Fazla konuşma, anlaştık mı (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 16).

Burada yaşanan dünyanın acımasızlığını, menfaat dünyası olduğunu Kadri Bey anlatmaktadır. Kadri Beyi mutlu ettiğini, bunun bir hizmet olduğunu, bu hizmetin de karşılığı olduğunu anlatmaktadır. Bunu bir anlamda vermiş olduğu hizmetin karşılığı olarak göstermektedir. Kadri Bey Sevim’le beraber çarşıya çıkıp, Sevim’e üst baş aldıktan sonra beraber abisinin çalıştığı marangoz dükkanına uğrarlar. Abisini gördükten sonra Sevim’e abisinin müsait olduğunda yanına gelmesini ister. Yokluklarla, sefaletle yaşayan abisi ve arkadaşı Can’ı , Kadri Bey fabrikasında işe sokar, maaşa bağlar. Yardım ederek topluma kazandırmaya bir meslek sahibi yapmaya çalışmaktadır. Sevimi de hastaneden ayrılırken yanına alır evine götürür, ona sahip çıkarak evinde kendisine bakması için maaşa bağlar. Böylelikle yoklukla sefaletle bir yaşam sürmesinin önü kapanmış olur. Bazı zamanlarda Kadri Bey’den maaş almıyor, aldığı paraları biriktirdiği için maaş almak istemiyordu. Gönlü tok dürüst bir kızdı , Kadri Bey ölünce ona miras olarak bir daire kalmış, tahsilini bitirmesine yardımcı olması bakımından bankaya bir hesap açtırmıştı. Cambazlığı ise sadece hobi olarak okulda jimnastik takımına girmesinde yardımcı olmuştur.

ÇALINMIŞ ÇOCUKLAR:

Bu romanda yazar, Selim ve Ayşegül’ün çocukken yaşadıkları yoksulluğu, yokluğu, sefaleti yetimlik üzerinden, Selim’in gözünden anlatmaktadır. Onun bir çiftlikte başlayan

çilekeşliğini, itilip kakılmalarını, çiftlik sahibinin şımarık bencil çocuklarının iki kardeşe yalan iftiralarda bulunmalarını, yapmadıkları şeylerden dolayı dayak yemelerine kadar devam eden, sonra o çiftlikten kovulup aç susuz bir şekilde yoksullukla mücadele edip hayatta kalma savaşında bütün sefalet ve yoksulluğa rağmen çalışmadan ve karşılıksız bir yemeği ve barınacak yeri kabul etmediklerini anlatmaktadır. Sonunda ikisinin de hayatlarının çalınmış olduklarını öğrenmesi ve gerçek anne babalarını bulmalarıyla roman son bulmaktadır. Bu konuda yazarımızın yeğeni olan Nemika Tuğcu şöyle demektedir;

“ Kitaplarında bu iki duygu çokça yer aldı, merhamet ve öfke. İtilmiş, horlanmış, terk edilmiş, yoksul ve yalnız insanlar bu durumlarını onurla taşırlar. Kimseden bir dilim ekmek istemeden, boyunlarını büküp gözyaşlarını içlerine akıtarak, kadere rıza göstererek hayatlarını sürdürürler. Çalışkanlıkları, “merhamet” duyguları, yardımseverlikleri, eksikliklerini yani yoksulluklarını, yalnızlıklarını, eğitimsizliklerini kapatacağı bir gün gelip. Bunun için sabır gereklidir. Sabır süreci, erdemin yani doğruluk, iyilik yardımseverlik gibi özelliklerin, ötekiler tarafından fark edilmesiyle sona erer. Yüzeye çıkmamış bir “öfke” başarmak için duyulan örtülü bir hırs, sabır sürecini oluşturur” (Tuğcu N. , 2004, s. 48-49)

KÜÇÜK BALIKÇI

Bu roman iki kardeş olan Kenan ile ablası Nazmiye’nin yetim ve yoksul olan hayatlarını konu almaktadır. Balıkçılık yaparak hayatlarını idame ettiren bu kardeşlerin sefaletle, yoklukla, çilelerle geçen yaşam öyküsü.....

“Annem balıkçı kızı değildi. Bize hiç anlatmamıştı. Ama sonradan, annemiz ölünce, Hayri dayımızdan duyduk. O zamana kadar arayıp sormamış, ama öldüğünü haber alınca cenazesine gelmiş ve Salih Reis'e :

- Bu benim kardeşim olacak kafasız karı soylu bir ailenin kızıdır, demişti. İdris gibi bir kopuğa vardı, işte yaşadığı kadar sefalet çekti, hatta babamız ona dargın öldü. Ben de cenazesine gelmek istemezdim ama babamın vasiyeti var. Onu da aile mezarlığına gömeceğiz (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 4).

Burada Salih Reis öksüz ve yetim olan çocuklara sahip çıkmıştır. Sözü geçen sevilen sayılan birisiydi, çocukların anneleri varlıklı bir ailenin kızı iken gönlünü o zamanda balıkçılık yapan çocukların babası olan İdris'e kaptırır. İdris, yoksul kendi halinde yaşamaya gayret eden balıkçıydı.

“Hayri dayımız balıkçılığı yerin dibine batırıyordu. Salih Reis efendiden bir adam olduğu için ses çıkartmamıştı. Yalnız bizim ne olacağımızı, bizim için ne düşündüğünü sorduğu zaman da Hayri dayı:

- Ne yapayım, demişti. İdris denilen o herifin çocukları değil mi? Onlar da onun soyudur. Ne halleri varsa görsünler.

Biz babasız kaldığımız gibi, anasız da kalmıştık. Anamızdan göre göre biz de ağıları tamir etmesini öğrenmiştik. Zaten kadıncağıza yardım ederdik (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 4-5).

Anneleri öldüğünde cenazeyi almak için çocukların dayısı gelir, kendi aile kabristanlarına defnetmek için, bu arada Salih Reis sorar ; çocuklar ne olacak dayıları sahip çıkmaz?

“Artık iki kardeş yalnızdık. Ablam annem gibi çalışkan, başı önünde bir insan değildi. O bizim yaşantımızı hiçbir zaman beğenmemişti. Sık sık :

- Bu da yaşamak mı? Elalemin güzel evleri, eşyası, kapısında otomobili, cebinde parası var. Biz sabahtan akşama kadar balık ağı örmekle vakit geçiriyoruz, ölsek daha iyi, derdi” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 4-5).

Burada iki kardeş birbirinden farklı düşüncelere sahipti. Kenan'ın para pulda gözü yoktu, çalışkan sebat eden alın teriyle ekmeğini çıkarmasını seven biriydi. Ama ablası Nazmiyenin gözü yükseklerdeydi. Gözü para pulda üstelik bencil birisiydi. Yaşadığı hayatı beğenmeyen yoksulluktan, sefaletten kurtulmak için elinden gelecek her şeyi yapacak birisiydi.

“Ben kibirli değildim. O zamana kadar iyiliğini gördüğümüz bu adama daha fazla zarar vermek istemez, arsızlık edip, balık kokusu, et kokusu almış kediler gibi evine gidemezdim.

Evimiz ev değil büyükçe iki buçuk oda idi. Ama annemiz bu eve gelin gelmiş, biz bu evde dünyaya gelmiştik. Sonra sıra ile babam ve annem bu evde öldüler.

Pazar günleri, Nazmiye evde oturamaz ya Salih Reisler'e gider, ya da evin dışında bir yere otururdu. Orada denize bakarak düşündüğünü görür, sorardım:

- Ne var, yine neye canın sıkılıyor?

Nazmiye dişlerini sıkar:

- Ben senin gibi aptal değilim, derdi. Şu oturduğumuz eve bak! Burada tavuklar bile oturmaz. Kaç yerinden dam akıyor. Elini uzatsan dama değiyor. Ayaklarının altında tahtaların her biri ayrı ses veriyor. Bir de başka yerlerde, apartmanlarda yaşayanlara bak. Yumuşak koltuklara kurulmuşlar, yürürken tüylü halıların üstünde ayakları kayboluyor. Radyolar, televizyonlar, telefonlar, kapıda otomobiller.

- Abla, beğenmediğin bu kulübeyi bulamayanlar da var.

- Aptal sen de. Neye hep fakir fukaraya bakacakmışım? Niye ben de zengin bir hayat yaşamayayım, nem eksik benim?

Ben ablam diye, benden başka kimsesi yok diye tuttuğum balıkları gündüz yemeyip akşama saklarken, böyle yaptığım ve ablama baktığım için sevinirken o benim kendisi için çalışmamı görmüyor, bu yoksul hayat içinde çırpındığım için bana aptal diyordu” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 10-11).

Burada yoksulluğun vermiş olduğu perişanlığı gözler önüne sermektedir. Olanakların hemen hemen hiç olmadığı her gün balık yemekten bıkan, başka yemekler yemek için komşularının kapısına dayanan, bütün ayıbı veya bütün edep kurallarını bir kenara koyup giden bir Nazmiye’yi görmekteyiz. Yoksulluk böyle bir şeydir. Allah kimseyi açlıkla ve yoksullukla terbiye etmesin.

“Salih Reis bazen beni aramak için eve gelir, o basık tavanlı odaya bakar, oradaki yokluğa içi acırdı. Bir gün bana sordu:

- Kenan bu yatakta iki kardeş yatıyorsunuz öyle mi?

- Hayır, orada ablam yatıyor.

- Peki sen nerede yatıyorsun?

- Bir şiltemiz daha var. Onu yere yayıyorum, ben üstünde yatıyorum.

- Kenan, bu senin ablanın gözü hep yüksekte.

- Öyle ama kusuruna bakmayınız Salih Reis. O da insan, iyi yaşamak onun da hakkı.

- Oğlum, senin hakkın değil mi?

- Siz bana bakmayınız, ben nasıl olsa olurum.

Salih Reis beni çok severdi. Hiç yardımım olmasa da balık payında benim de hissemi ayırır ve:

—İdris öldüyse hatırı var, derdi.

Hiçbir balıkçı çalışmadığımız halde bize hisse ayrılmasından yakınmaz, seve seve verirlerdi. Bazen iyi bir yemek pişirilirse evlerden birine davet edilirdik. Ben pek gitmek istemezdim ama Nazmiye beni zorlar.

Yazın bazen balık bir iki ay olmazdı. O zaman çaresiz midye arardık. İskele direklerine, rıhtım taşlarına yapışan midyelerden toplar, ya kendimiz pişirir, ya da satardık. Bir tabağa ayıkladığım midyeleri götürürsem lokantacı Hilmi Efendi de bunları alır ve yine bana biraz para verirdi (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 11).

Bu yoklukla mücadele sırasında Salih Reis, çocukların dayılarıyla konuşarak onların durumunu anlatır, özellikle okumak isteyen Nazmiye'nin durumunu, sahip çıkılmadığı takdirde kötü kişilerin elinde oyuncak misali kullanılacağını söyler ve dayısı da onu yanına almayı kabul eder. Nazmiye uzun süre dayısının yanında kalır, bu arada Kenan balıkçılıkla geçimini sağlamaya devam eder, bir anlamda sefaletle, yoklukla mücadele eder. Sonradan dayısının yalan söylediği anlaşılır; çocukların annesini büyük babaları mirastan çıkarmadığı ve bütün mal varlığına dayıları el koyduğu. Bunun üzerine mahkemeye dava açılması yoluyla her şey ortaya çıkar. Böylece romanda yoksulluktan, yokluktan, sefaletten bir anda zengin olan iki kardeşin hayatı anlatılır.

DİLENCİ BABA

Yazar burada Dilenci Baba karakterindeki yaşlı bir adamın hayatını yine çocuk karakter olan İlhan'ın gözünden anlatmaktadır. Dilenci Baba, sol ayağının dirseğinin altı kesilmiş onun yerine tahta bir bacak takan eski püskü yırtık bir elbiseyle dolaşan bir ihtiyardır. Kimseye el açmaz, kimsenin evinin önünde durmaz, dilenmezdi, ama herkes ona para verirdi, o da paraları alır biriktirirdi, Dilenci Babanın hayat hikayesi çok çileli bir yaşam hikayesi olarak sunulmaktadır. Köyünden askerlik vazifesini yapmak için ayrılan, sonra Kore savaşına katılan, savaşta ayağının bir tanesini kaybeden , öldü diye bırakılan , düşman askerleri tarafından bulunup tedavi edildikten sonra esir kampında uzun süre yaşam mücadelesi veren ve daha sonra Hindistan'da kalan , yoksullukla, açlıkla mücadele eden, Hindistan'da verilen sadakalarla hayat mücadelesi veren, memleketine tam yirmi beş sene sonra dönen , kimi kimsesi kalmayan

adamın açlıkla, yoklukla, sefaletle ve yoksullukla mücadelesi anlatılır. Bir işe girse kimse almaz, bir iş yapayım derse cebinde sermayesi yoktur. O da sokak sokak dolaşır bu arada gelen geçen para vermeye başlar. Bakkala gider, bir şey almaya kalksa parasını almazlar o da bu paraları biriktirir, sokakları dolaştığında gerçekten yoksul, aç, kimsesiz insanlara yardım etmekten kendini alıkoyamaz. Sadaka diye aldığı bu paraları gerçekten muhtaç insanlara harcayan, halk arasında bilinen adıyla Dilenci Baba'nın hayat hikayesi ortaya konulur. Bu romanda yoksul, aç, sefalet içinde yaşayıp da kimseden bir şey istemeyen onurlu insan karakterini görmekteyiz.

TANRI MİSAFİRİ

“Dülger Ahmet Efendi benim babamdır. Dülgerler ne iş yapar bilirmisiniz? En çok bir evin çatı işlerini başarır. Ama bu işleri yapınca kadar işe amelelikten başlarlar, harç karar, tuğla, taş taşır, duvar örer, nihayet bir ahşap evin bütün işlerini üzerine alırlar.

Eskiden babam bütün bir evin yapılmasını üzerine almış. O tarihte otuz yaşında olduğu halde herkes tarafından aranmış. Ama son yıllarda ortaya apartmanlar çıktığı için:

-Hanım, artık bize iş kalmadı, diyordu. Şimdi okumuş yazmış teknisyenler, mimarlar, mühendisler çalışıyor. Biz artık sıradan bir işçi olduk.

Ama yazın yapılar için onu arıyorlardı. Askerlikten döner dönmez bu işlere başlamış, iyi bir ustanın yanında yetişmişti. Beton evler, apartmanlar yapılıyordu ama yine de böyle adamlara ihtiyaç vardı. (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 5-6)

Burada babası dülgerlikle uğraşan Ahmet Efendi ve ailesinin üzerinden ana kahramanımız Murat'ın gözünden anlatılmaktadır. Dülgerlik mesleğinin öldüğünü, yerini mimar, mühendislerin aldığı beton apartmanların yapıldığı bir dönemden bahsedilmektedir ve işler de eskisi gibi gitmediğinden yoksulluk, sefalet ve açlık yaşamaktadırlar.

“Mevsim kış, evde ot yok, ocak yok. Saç soba odayı pek ısıtmıyor. Rüzgâr tahta evin bir tarafından girip öbür tarafından çıkıyor. Üstelik ortası şıp şıp akıyor.

Biz şehrin kenar mahallelerinde, dar bir sokakta oturuyoruz. Babamın babasından kalan bu ev iki katlı ama, üst katta oturmak yaza mahsus. Sanki damda hiç kiremit yokmuş gibi üst kat hep akıyor. Oradan da alt kata geçiyor. (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 7).

Murat'ın dedesinden kalma eski, kırık dökük bir evde yaşamlarını sürdürmektedirler. Yoksulluk, açlık ve sefaletle hayatta kalma mücadelesi veren bu aile, bir de Murat'ın yeni doğmuş bir kızkardeşiyle mücadele etmektedir.

“Ben beş numara lâmbanın yanında ders çalışıyordum.

Annem:

- Sen şu salıncağı sallayıver, dedi. Uyanmasın çocuk, akşama kadar huysuzluk etti.
- Bir rahatsızlığı mı var? dedi, babam.
- Bir şeyi yok, yalnız sütüm az, doymuyor.

Babam utancından önüne bakarak:

- Bunu da mı görecektim? dedi. Sen akşama kadar bu hakkuran kafesi evde üşüye titreye çalış, çocuğa bak, üstelik karnın doymasın (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 7).

Murat'ın annesinin iyi beslenememesinden sütü yetmemekte, bundan kaynaklı olarak bebeğin ağlayıp durduğunu görmekteyiz. Üstelik ev de iyi ısınmadığından açlık yetmezmiş gibi soğukla da mücadele edilmektedir.

“Kardeşim daha altı aylıktı, salıncağın içinde kıpırdamaya başlamıştı. Annem sobanın üzerine bir küçük tencere koymuş, biraz unla bir çorba yapmaya çalışıyordu. (Tuğcu,2008:6-7)

Ahmet Efendi bu yokluğu, açlığı, sefaleti yaşarken kapıya bir adam gelir. Üstü başı eski, yırtık bir ihtiyar olan bu adam gece kalacak yer istediğini söyleyip yardım ister.

“Babam kapıyı açmış olacak ki, yabancı ses bize daha yakından gelmeye başladı,

- Efendi, kimsesizim, garibim. Açıkta kaldım. Beni bu gece barındır. Yarın sabah erkenden çıkar giderim. Kış kıyamet..

Babam içeriye seslendi. Annem başını örttü. Kapıdan içeriye üzerinde bir asker kaputu olan, başı kasketinin altında yemeni gibi bir şeyle sarılı olan bir adam girdi. Babamdan çok daha yaşlıydı. Yüzünde yarıdan çok ağarmış saçı, sakalı ve bıyıkları vardı. Üzerinde ne varsa eski, yamalı ve çoğu yeri yırtıktı. Ama bütün bunların temiz olduğu da görünüyordu. (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 10).

Burada yoksul olmasına rağmen bu ailenin bu tanrı misafiri yaşlı ihtiyarı kabul etmesiyle, bu ailenin şansı değişmeye başlar. Ahmet beye arkası arkasına iş teklifleri gelmesi ve parasını peşin alması, ihtiyarın akıl vermesiyle eski evini bir mimara vererek apartman yaptırması ve dört daire ve bir de dükkan sahibi olması. Yokluktan varlığa geçen bir aile anlatılır. Bu tanrı misafiri ihtiyarın kabulüyle hayatlarının değişmesi anlatılmaktadır. En kötü

zamanlarında tanrı misafirini geri çevirmeyip kabul etmeleri, hayatlarının değişmesinde dönüm noktası olmuştur. İyilik yapmanın karşılıksız kalmayacağı anlatılır.

SAKAT ÇOCUK:

Sakat çocuk romanında yazarımız Kemalettin Tuğcu'nun kendi yaşamını görmekteyiz. Romanda Bekir Efendiyle Necibe hanımın felçli Candar adında bir erkek çocukları vardır. Anne ve babası Candar küçükken çocuk felci aşısı yaptırmadıkları için iki ayağı da dizden aşağı felç geçirmiştir . Bunun vicdan azabıyla yanıp tutuşurlar. Eski iki katlı ahşap bir evde otururlar, Candar içine kapanık konuşmayan, hiç arkadaşı olmayan bir karakter olarak vurgulanmaktadır. Yaşı ilerledikçe okula gidemediği için anne ve babası bunun vicdanıyla yanarken, eve haftada bir gün olmak üzere ücretli olarak öğretmen ayarlarlar. Okuma yazmayı öğrenmesi için yardımcı olur. Daha sonra okuma yazmayı sökerek ilkokulu dışardan bitirir. Müzik aleti mandolin çalmasını öğrenir. Ortaokula başlar, eve başka başka öğretmenler gelerek ortaokula devam eder. Bu sırada hayatına Bilge adında bir kız arkadaşı girer. Babasının kiracısı olan Cemil beyin yiğenidir. Bilge anne ve babası öldükten sonra dayısı Cemil bey yanına yerleşmiş, ama burada dayısı haricinde herkes ona zulmetmektedir. Aç, susuz, yokluk, sefalet içinde yaşamaktadır. Bunu gören ev sahipleri Bilge'yi yanlarına alarak sahip çıkarlar. Bilge'nin dayısının ailesi de dağılmak üzere olduğundan, bazı zamanlar eve uğradıkları olmadığından Bilge'ye sahip çıkmalarına kimse engel teşkil etmemiştir. Kısa bir süre sonra da Bilge'nin dayısı ölünce evi boşaltırlar, ama Bilge, Bekir beylerde kalmaya devam eder. Hem Candar'a arkadaş olmuştur, hem de Necibe hanıma ev işlerinde yardımcı olmaktadır. Bu arada Bilge'nin hayatında hiç odası, dolabı ve çeşit çeşit elbiseleri, ayakkabıları olmamıştır. Bunları Bekir beylerde görmüştür. Ortaokuldan sonra liseyi okumak istememiştir. Bilge artık Necibe hanımla Bekir beyin kız evlatları olmuştur. Yıllar yılları kovalar Bekir bey ölür. Evde artık üç kişi kalmışlardır. Candar'ın annesi Necibe hanım onun da bir zamanı geldiğinde öleceğini, arkasında sakat olan Candar'ın ne yapacağı endişesi kaplamaktadır. Aslında Necibe hanımın aklında oğlu Candar'ın Bilge'yle bir yuva kurmasıydı, bunu Bilge'ninde kabul etmesi önemliydi. Belli bir süre sonra Bilge'nin de bu niyette olduğunu öğrendiğinde Necibe hanım çok sevinmiştir. Kısa bir süre sonra da ikisi evlenmekle roman son bulur.

KÜÇÜK GÖÇMEN:

“Halil Efendinin kardeşi Salim ölünce iki çocuğu kalmış. Arda adındaki oğlan on üç, Tuna adındaki kız on altı yaşında. Yunan hükümeti sözde emniyete almak üzere tarla ve hayvanlarına el koymuş. Köyde Kara Yorgi denen bir kitapsız varmış. Türk kızlarına musallatmış. Güzel bir kız olan Tuna'ya da göz koymuş. İki kardeş bir gece Gümülcüne'den kaçmışlar. Evi gözetleyen Yorgi işin farkına varmış, peşlerine düşmüş. Çok zahmetli bir uğraşından sonra iki kardeş Meriç kıyısına varmışlar. Su azgın, hem derin. Kara Yorgi sınırdaki Yunanlı askerlerle birlikte yetişmiş. Namert eline düşmektense iki genç atmışlar kendilerini suya. Gece karanlığında bir yandan sularla pençeleşirken bir yandan da kurşun yağdırır askerler. Sonunda karşıya varmışlar ama delikanlı, kız Türk askerlerinin yüzüne baka baka son nefesini vermiş. Arkasında bir beyaz gömlek varmış. Kendi kanıyla kıpkırmızı olmuş. Oğlan kapanmış ablasının üstüne” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 9).

Burada kimsesiz kalan ve Yunanistan'da Müslüman Türklere yapılan zulümden kaçarken Meriç Nehrinde Yunan askerlerinin ateş etmeleri sonucu ablasını kaybeden Mehmet Arda'nın Türkiye'deki serüveni, çocuk yaşta olan Mehmet Arda'nın yine kendi gözünden anlatılmaktadır. Türkiye'ye geldiğinde, berber dükkânı açmış olan amcası Halil Efendinin yanına gelir. Orda bir süre kalır, bu arada berber dükkânında amcasına da yardım etmektedir. Yunanistan'da ilkokulu bitirmiş, anavatanda ortaokula devam etmek ister. Eğitiminin İstanbul'da olamayacağını gören Arda'nın öğretmen olan amcasının kızı, onu diğer amcası olan ve köyde yaşayan Musa'nın yanına yollamaya karar verirler. Köyden ortaokulu okumak daha kolay olacağı düşüncesiyle onu buraya yollarlar. Musa amcası yaşlıydı birde koca karısı vardı yoksul, sefalet, açlık, pislik içinde bir yaşam sürüyorlardı.

“Mehmet Arda bu yüzden bir hayli de açtı. Kara kara düşünürken, kirli bir yorgan örtünmüş olan amcalığı karısına:

-Bu çocuk bizim taraftan Hatça, dedi. Halil bize yollamış ki iş virelim diye. Besbelli bizi zengin sanır.

Kadın daha insaflıymış:

-Adam, dedi. Geldiğine, geleceğine bin pişman etme.İki kişinin azığı ile üç kişi de doyar. Senin ırgat tutacak halin mi var ki yattığın yerden söylenirsin. İşler yüzüstü duruyor. Aç mı, tok mu dimezsın. Temelli bunadın sen.

Kadın yere bir örtü yaydı, üstüne bir hamur tahtası koydu. Üstüne bir tencere ile üç kaşık getirdi. Kara bir somunu da elleriyle bölüp üçe ayırdı.

-Buyur oğlum, dedi. Allah ne virdiyse yiyelim. Yemeğe gelince yatan ihtiyar davranıp tahta kaşığa sarıldı. Ötekiler ortadaki çanağa bir daldırırlarsa o kaşığı üç daldırırdı.

Bu yemek miydi, dayak mıydı, Mehmet Arda bilemedi. Yalnız artık tencerede birşey kalmayınca :

-Bereket versin, Allah daha ziyade etsin, dedi.

Şaşırmıştı hasta adam. Oğlanın yüzüne baktı, sonra kadına :

-Sen aralığa yorganı ser, dedi. Bir ucunu da başına çeker, yatar. Besbelli yorgun olmalı.

Mehmet Arda nasıl yattığını bilemiyordu. Yüzünü çamura saman katılmış sıvalı, esmer bir duvara çevirmişti. İçine düştüğü durumun dehşetinden düşünemiyordu bile.

Yalnız, pırıl pırıl bir kız olan zavallı ablası Tuna'nın bembeyaz ve tertemiz ellerini, orada, küçük masada beraber, karşılıklı yedikleri yemekleri düşünüyordu. Böyle yerde, iki kat, eğile, sallana hiç yemek yememişti. Hele tahta kaşığı ilk defa o, bayram veya kandil günleri ablası un veya irmik helvası yaparken görürdü. Yağda kavrulan bu irmik veya unun içindeki fıstıklar koyu sarı olunca ablacığı bir kaşık alıp kulağına yaklaştırır, cızırdadığını duyunca artık şeker şerbetini haşlamanın sırası geldiğini anlardı. Şekerli su dökülünce bu helva ne de güzel kokardı!

Şimdi o bir tek kalaysız tencerenin içinden tahta kaşıklarla ne yemişlerdi acaba?

Bulgur çorbası mı, tarhana mı, fasulye mi?

İçi bulanarak, ama yorgunluktan uyumamış, sızıp kalmıştı. Sabahleyin de bütün vücudu sızlıyordu. Alışmadığı bir hava, rahatsız bir yatak onu üşütmüştü. Kadın çok erken kalkmış olmalı ki içeriden sesler geliyordu:

- Adam seni insan yerine koyup da gardaşının oğlu bi delikanlı yollamış. Ne söylenip duruyon. Sen benim bubamın yanına irençber diyerek girdin, mal sabısı oldun, etmediğini de komadın? Elin garibini ne diye kınarsın. Mısırı kim çapalayacak, iki zabun ineği kim güdecek, bu vakit oldu, ekilecek tarla geçen yılki tezeğiyle duruyor. Kim edecek bunları?

Sonra dışarıya çıkmış, kalkmış olan Arda'ya seslenmişti.

-Oğul, gapıyı aç, garşıda su dökecek yer var. Su da oradadır.

Tuna, evin içindeki helânın mermer taşlarını her gün defalarca yıkardı. Burada üç tarafı çerden çöpten tahta kaplanmış, altına bir çukur açılmış bir helâ vardı. Önüne bir çuval gerilmişti ki dışarıdan görülmesin diye. Bu çuval kapı vazifesini görüyordu.

Su, eski bir bakracın içindeydi. Paslı bir konserve kutusu ile bakraçtan su alınıp yıkanıyordu insan (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 25-28).

Burda yoksulluğun meydana getirmiş olduğu sefaleti, pisliği ve pislikten arınma çabasını görmekteyiz.

“Mehmet bir saat sonra kendisini bir tarlada buldu. Kimi bir karış, kimi bele kadar uzamış, çoğunun koçanları koparılmış bir mısır tarlası vardı. Kadın onu oraya getirip bırakmıştı. Kulpu kırık bir testi, bir de içine katı ve kirli peynir konmuş bir ekmek parçası.

- Kusura bakma oğlum. Bu adam hastalanalı biz temelli yoksul kaldık. İki hayvanımızı yitirdik. Bakanımız yok. Seni bize ileten Halil Efendi bizi eski varlıklı halimizde bilir. Zaman kötü oğul. Sen akşamacak mısırları sökersin. Demet bağlar, taşırsın evin avlısına. Başını eyice bir kapa ki güneş çalmasın (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 28)

Arda buraya gelmekten hiç memnun olmamıştı, çünkü hayal ettiği gibi bir yer çıkmamıştı. Amcası Musa'nın, yoksulluk ve pislik içinde yaşaması onu bayağı tiksindirmişti. Belli bir süre tarlada çalışmış bunun böyle gitmeyeceğini biliyordu. İstanbul'a amcasına mektup yazar, buradaki Musa amcasının durumunu bir bir anlatır, bir an önce İstanbul'a gitmek ister. Bir Cuma namazında camide Himmet Beyle tanışır . Köyün en zengini, bir çiftlik sahibidir, onu yanına alır, Arda bu çiftliğe gelmesiyle nefes almıştır. Hem temiz bir yemek yeme fırsatı bulmuş, hem de, temiz içme su imkanı bulmuştur. Çünkü Musa amcasında içtiği tas hem tuvalette kullanılıyordu hem de yıkamada, yoksulluğun sefaletin ve pisliğin içindeydi, epey bir süre Himmet Efendinin yanında çalışır. Çiftliği düzenler bu arada ortaokula da devam eder. İstanbul'dan gelen mektup üzerine çiftlikten ayrılır ve İstanbul'a, amcasının yanına döner. Amcası Halil Efendi hastalanmıştır. Dükkana sahip çıkması için Arda'yı çağırmışlardı, belli bir süre dükkana sahip çıkar Arda, eski veresiye borçları olan defteri kapatır ve artık veresiye defter açmaz, berber dükkanını derleyip toparlar, gelen hasılayıda her akşam amcasına verir. Ama amcası ölür, dükkani ve amcasının oturduğu evini, amcasının kızı satar. Belli bir süre yoksulluk, yokluk, sefalet, açlık içinde yaşar. Sonra askere gider. Askerlikte epey bir süre rahatlar ve toparlar. Askerliğinin sonuna doğru ordu evine görevli olarak gider, bir düğünde Himmet beyle karşılaşır, Himmet bey ona kartvizitini verir. Onu kendisini aramasını söyler ve yanına çağırır. İki günlük çarşı izindeyken Himmet beyi bulur, görüşürler. Askerden sonra yanına alır Himmet bey, ama eskisi gibi değildir. Kumara, içkiye, ve kadına dalmıştır. Köyden gelen paraları su gibi kumar masalarında harcamaktadır. Üstelikte Himmet Bey rahatsızdır. Arda Himmet Beye köye beraber eşiyle kızıyla dönmesi için bir şekilde kandırır. Köyde toparlar

hem sağlığını hem de çiftliğini, belli bir süre kaldıktan sonra dayanamaz hastalığını bahane ederek Himmet Bey İstanbul'a geri döner. Ve çiftliğin bütün mallarını kumarda yer, yetmedi hayvanları satar, traktörü ve makineleri de satar ve en son çiftliği satarak, sıfırı tüketir yalnız hanımının tarlalarına dokunamaz ve Arda ile araları açılır. Başka yerde çalışır Arda, ordan biriktirdiğı parayla elli dönümlük bir tarla alır. Orayı eker biçer, aynı zamanda amcasının küçük tarlasını da eker biçer. Bu arada Himmet Beyin İstanbul'da durumunun kötü olduğı haberi gelir ve Arda'yı görmek istemektedir. Arda İstanbul'da Himmet Beyi son anlarında görür. Himmet Bey helallik ister ve ayriyeten de kızıyla evlenmesine izin verir. Sonra ruhunu teslim eder. Arda Himmet Beyin eşini ve kızını alarak köye dönerler yeni bir yer yaptırır ve Himmet Beyin kızıyla evlenmeleriyle de roman son bulur.

KAPI YOLDAŞLARI:

Bu romanın ana karakteri olan Yusuf'un hayatı yine Yusuf'un gözünden, onun köydeki yaşayışını, köy yaşantısını anlatmaktadır.

“Bu sabah konuşması, alaca karanlıkta, Yaver beyin çiftliğinin ahırlarının önünde oluyordu. Erkenden davarı toplamaya gelen çoban Yusuf, gündüz yiyeceğini bir çıkın yapmıştı. Elinde ucu çatallı bir sopa vardı. Bu sopa ile hayvanları dırter, ama hiç vurmazdı. Daha çiftliğe geleli üç ay olmamıştı. Yaver bey binek otomobili ile onu tahta köprünün üzerinde suları seyrederken görmüş, kendisini karşılayan kâhya Musa dayıya sormuştu:

-Kim bu delikanlı?

Arabanın sağındaki kapıyı da açarak kâhyayı içeriye almıştı o gün. Musa dayı yaşlı, tecrübeli, o kadar da terbiyeli bir adamdı :

-Allah'ın bir garibi bey, dedi.

-Garip olmuş da ne olmuş!

Arabanın arkasında Yaver beyin eşi Celâdet hanımla kızı Arzu vardı. Kâhya açıklamak istemedi. Çok şişman bir kadın olan Celâdet hanım :

- Şu Nazlı'yı isteyen delikanlı değil mi? Diye sordu.

Kahya içini çekti :

-Odur hanımefendi. Dünyasına küstü gayri. Ne yer, ne içer. Ne de durur. Bakarsın bir su başında düşünür, bakarsın dağlara vurmuş kendini.

Yaver bey :

-Şu bizde çalışan Nazlı değil mi? dedi.

Evet, dedi kâhya. Kışın, siz gelmeden önce dayısı Yaşar çekip aldı kızı. Adam para canlısı. Eh Delibozuğun Ahmet'de para çok. İki tarla sattı dört baş da hayvan. Kızı on beş bine verdiler işte.

Celâdet hanım :

-Kâhya, dedi. Kızın da Yusuf'ta gönlü varmış derlerdi geçen yıl.

-Hanımefendi, köylerde gönüle kim bakar. Parayı veren alır kızı.

İşte o günkü bu rastlayıştan ve bu konuşmadan sonra Yaver bey Yusufu köşke çağırtmış, ona bir hayli öğüt verdikten sonra çiftlik hayvanlarını gütmeye razı etmişti.

Yusuf'un kendisine güveni yoktu. Gönlü kırılmıştı bir kere. Köyde, çiftlikte içler acısı olmuş, genci yaşlısı acımişti ona.

En acısı ince, tatlı bir kız olan Nazlı ona rastlayınca:

-Neyleyeyim Yusuf, demişti. Dayım sattı beni. Sanki istemem diyemez miydi? Bütün köy onların birbirlerini sevdiklerini bilirlerdi. Ama Nazlı kanmıştı işte. Delibozuğun Ahmet'te mal çoktu. Daha söz kesilmeden on iki tane yarımlik altını yollamıştı kızı. Yusuf ona rastladığı zaman bu altınlar kızın boynunda sıralanmış duruyordu. (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 3-4)

Çoban Yusuf'un Yaver Beyin çiftliğinde nasıl çalışmaya başladığını, Yaver Beyin onu nasıl tanıdığı anlatılmaktadır. Bir babaannesesi dışında kimsesi olmayan garip kimsesiz Yusuf'un yoksul ve yokluklarla mücadele etmesi, karın tokluğuna çiftlikte çalışması, maddi imkânsızlıklar yüzünden sevdiği kızı Nazlı'nın kendisine verilmemesi. Onun yerine, Nazlı'dan yaşça büyük ama zengin olan bir çiftlik sahibine kendi öz dayısı tarafından verilmesi, Yusuf'un bu içindeki aşk acısıyla yaşaması ve Nazlı'nın verilmesini istemeyerek kabullenmesi, yaşamında kapı yoldaşı dediği hayvanlarla zaman geçirmesi, daha sonra askere gitmesi, asker dönüşü babannesinin öldüğünü öğrenmesi ve babaannesinin Yusuf'a miras olarak beş reşat altını bırakması... Bu arada çiftlik iflas etmiştir ve çiftlik hayvanları, tarlaları, iş makineleri birer birer satılmaktadır. Yusuf, Musa kahyanın ve Satılmış'ın baskısıyla bir iki hayvan ve tarla alır. Tarlanın oraya da bir ev yaparak yaşamaya başlar. Bu arada çiftliği, malları dağılmış ve satılmış olan Yaver Beyin kızı Arzu'yla arkadaşlığını ilerletmektedir. Yusuf'un hayvanları zamanla çoğalmış ve tarladaki ekinler ürün vererek o eski yokluk zamanlarından eser kalmamıştır. Bu arada Arzu şehre liseyi bitirmek için döner, arada mektuplaşırlar Yusuf'la.

Aradan yıllar geçtikten sonra Arzu liseyi bitirir ve Yusuf'un yanına döner ve orada Yusuf'la yaşamaya karar verir.

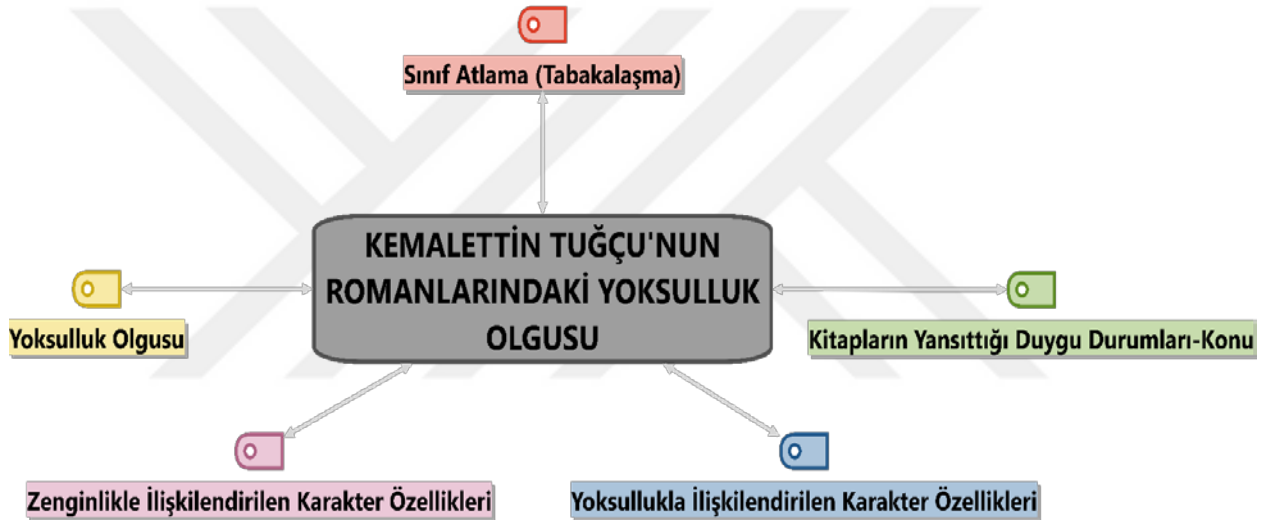
3.3.VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada verilerin analizinde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminde kullanılan içerik analiz tekniklerinden biri olan tematik analizdir. Nitel araştırma yönteminde içerik analizi kullanıldığında anlatım analizi, konuşma analizi, söylem analizi kullanılır. Tematik içerik analizinde belirlendiği kaynaklardan incelenecek olguyu belirleyecek kodlama oluşturularak inceleme yapılmaktadır. Kemalettin tuğcu'nun romanlarındaki yoksulluk olgusunu incelerken romanlarından belirlediğim onüç romanları üzerinden içerik analizi kullanılarak yoksulluk olgusunu anlatımsal olarak açıklanmıştır.

3.4. BULGULAR

Araştırma problemine açıklık getirmesi adına yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmuştur. Çalışmada Kemalettin Tuğçu'nun balıkçının kızı, bir ocak söndü, cambazın kızı, çalınmış çocuklar, dilenci baba, el kapısı, kapı yoldaşları, köyden indim şehre, kuklacı, küçük balıkçı, küçük göçmen, sakat çocuk, tanrı misafiri romanları analiz edilmiştir.

Çalışma Şekil 1'de görüldüğü üzere 4 tema altında toplanmıştır. Bunlar, kitapların yansıttığı duygu durumu- konu, yoksullukla ilişkilendirilen karakter özellikler, zenginlikle ilişkilendirilen karakter özellikler, yoksulluk olgusu ve sınıf atlaması (tabakalaşma)dır.



Şekil 1: Kemalettin Tuğçu'nun romanlarındaki yoksulluk olgusu

3.4.1. KİTAPLARIN YANSITTIĞI DUYGU DURUMLARI- KONU



Şekil 2. Kemalettin Tuğcu’nun Romanlarındaki Yoksulluk Olgusu Konusuna Ait Temalar Gösterimi

Araştırmanın ilk teması olan kitapların yansıttığı duygu durumları- konu temasına ait hiyerarşik kod alt kod modeli Şekil 2’de görülmektedir. Kitapların yansıttığı duygu durumları- konu teması 10 kod ile ifade edilmiştir. Bu kodlar imkânsızlık, engellilik, ötekileştirilmiş çocuk, öksüzlük, hüzn, kimsesizlik, talihsizlik, mağduriyet, merhamet ve trajedidir.

Oluşturulmuş en yoğun kod imkânsızlık kodudur. Küçük Balıkçı, Küçük Göçmen ve Köyden İndim Şehre romanlarında işlenen konulardan bir tanesi imkânsızlıktır.

“Bütün tatil ayları boyunca Nazmiye'nin yaptığı iş eski ve yırtık kazakları, hırkaları sökerek bana baştan geçme bir fanila örmek oldu. Kışın sırtımı ısıtacak bir palto almamız mümkün değildi.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 32)

“Arda'nın biraz parası olsa orada bir berber dükkânı açardı. Tek başına da olsa çalışır, kazanır, dükkânın üstündeki odada yatar. Ama bunun için de en az birkaç bin lira para lâzımdı. Hâlbuki onun bütün parası yüz lirayı bulmazdı.” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 79)

“Babam bu havadisleri dinliyor. Sıkıntılarını unutmaya çalışıyordu. Annem kalkıp da ertesi gün yiyecek alacak paramız olmadığını, bakkalın veresiye hesabını bir kâğıda yazıp yolladığını, ya da kızın ayakkabısının altının delindiğini mi anlatsın?” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 23)

Oluşturulmuş diğer kod engellilik kodudur. Dilenci Baba romanında bir bacağı kaybeden dilenci konu alınmıştır.

“Merhamet sahipleri beni zorla dilenci yapıyorlardı. Bunlar bana sadaka gibi gelmiyordu. Belki bacağımın bedeliydi. Çektiğim esâretin karşılığı idi. Eh insan açlığa dayanamıyor. İster istemez alıyordum. Ama Allah sizi inandırsın hiçbir zaman elimi uzatıp para istemedim. Daha sonraları, kalabalığın geçtiği bir duvar dibinde otururken "Allah rızası için" diyordum. Ama

"Bir sadaka verin" demiyordum.

Adamcağız uzun uzun içini çekti:

-Kimse bana iş vermiyordu. Ne yapılarda, ne bakkal dükkânlarında. Benim duruma düşen bir insan ne yapar? Hırsızlık mı? Bu dilencilikten çok daha büyük bir suç, bir yüz karası.” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 38-39)

El Kapısı romanında da engellilik konu alınmıştır. Gözleri görmeyen genç bir kızın çektiklerini konu almış ve Yıldız adında genç bir kızın ona yardımından bahsedilmiştir.

“Aile, gözleri görmeyen genç kadını âdeta odasına kapatmışlardı. Böyle hareketsiz ve yalnız kalmak onu bedbin yapmıştı. Zavallı bir cehennem hayatı yaşıyordu. Zaten kendisi de odasından çıkmak, ortada görünmek istemiyordu. Çocuğu bile kendisine vermiyorlarmış. Görmediği için kucagından düşürür veya bir tarafını incitirmiş.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 36)

Sakat Çocuk romanında da engellilik konu alınmıştır.

“Bu çocuk, iki yaşındayken hemen hemen yürümeye başlamıştı ki ateşli bir hastalıktan sonra, dizlerinden aşağısı tutmaz olmuştu. Yürümek için kalktığı zaman dizlerinin üstüne düşmeye

başlamıştı. Sonra onu dispansere götürdükleri zaman, oradaki hekim hem Bekir Efendi'yi hem de Necibe Hanım'ı paylamıştı:

-Neden çocuk felci aşısı yaptırmadınız? Şimdi günah değil mi bu çocuğa? Ömrünün sonuna kadar böyle sürecek. Siz nasıl ana babasınız?

ikisi de yıkılmışlardı bir anda. Onlar bunu isterler miydi! Çocuk topaç gibiydi. Tamamiyle sağlıklı görünüyordu. Birçok aşı yaptırmışlardı. Necibe Hanım hastalanır diye Can'ı hiç sokağa çıkarmazdı. Sadece kendi bahçelerinde güneşlendirir, bazen yakındaki parka kadar gider, oğlunu kucağından indirmeden biraz otururdu.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 16)

Oluşturulmuş diğer kod ötekileştirilmiş çocuk kodudur. El Kapısı romanında ötekileştirmiş çocuk konu edilmiştir.

“Arası çok geçmeden Remzi Bey başka bir hizmetçi getirdi. Bu zayıf, bakımsız, soluk renkli, sık sık öksüren, on beş yaşında kadar bir kızdı. Handan Hanım'ın ilk işi kızı banyoya sokmak, güzelce yıkamak, sonra adını değiştirmek oldu. Zeynep'in adı Fatoş oldu. Remzi Beyin anlattığına göre, bu kız anası ölmüş, bir kapıcının kızıymış. Adam yeniden evlenmek istiyormuş, gelecek kadın bu kızın evde olmasını istememiş. Babası da boğaz tokluğuna Remzi Bey'e getirmiş. Kız evinden çıkarıldığına mı yansın, anasının öldüğüne mi yansın, yoksa el kapısına düştüğüne mi?” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 29)

Oluşturulmuş diğer kod öksüzlük kodudur. Küçük Balıkçı, Bir Ocak Söndü ve Cambazın Kızı romanlarında öksüzlük konu edilmiştir.

“Babamdan sonra annemiz de ölünce biz iki kardeş yalnız kalmıştık. Evimiz Boğaziçi'nde, rıhtımsız bir kıyının üzerindeki düzlükte, tek katlı ve epeyce harap bir evdi. Bu eve, babamız İdris'e annem gelin gelmiş, hemen bütün evlilik yaşantısını burada geçirmişti.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 3)

“Kimdi beni bekleyen? Ne anam vardı ne babam? Dedem ölüp gitmişti. Hanife anam dersem çökmüş, yıkılmıştı. Gülsüm gelip ona bakmasa, acından ölürdü. Beni arada bir azarlayan bu kadın ölümüne yakın bir melek gibi olmuştu. Ne çare ki, ben köye doğru yola çıktığım zaman kadıncağız da ölmüş, Recep sağa sola haber salıp kadıncağızı kocasının yanına gömmüşlerdi. Ben eve varında boşuna arandım. Hanife ananın yatağı dürülmüş, odanın bir köşesine konmuştu.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 51)

“-O da bizim gibi kimsesiz bir çocuk. Onüç yaşında. Ana yok, baba yok, akraba yok. Kim bakar? Nerede yatar, nerede kalkar? Bir teyzesi varmış. İlkokulu bitirdiği sırada o da ölmüş, kalmış mı Can açıkta. Biraz yetkiliymiş ki takla atmayı filân öğrenmiş. Boğaz vapurlarında takla atar, para toplarmış, sonra o da bizim gibi büyük kahvelere girmeğe başlamış. Allahtan olacak bir gün aynı kahvede Selim'le çatıştılar. Bir zaman yumruklaştılar. Kahvenin sahibi üçümüzü de tutup dışarıya attı. Dışarıda Kaptan onları barıştırdı. O zamandan sonra da beraber çalışmağa başladık.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 15)

Oluşturulmuş diğer kod hüznün kodudur. Kapı Yoldaşları ve Bir Ocak Söndü romanlarında hüznün konu edilmiştir.

“Yusuf'un yüreği çok yufkaydı. Zaten ne olsa hemen gözleri dolardı. Dağları, tenhalıkları çok seviyordu. Oralarda istediği kadar rahatlıkla ağlar, içini çeker, bazen başını bir meşenin gövdesine, bazen de yere toprağa vurur, bir de bakarsın göğsünü yumruklardı:

-Altınları takındın Nazlı, var, çık git içimden. Ağlayıp sızladıkça, tenhalarda dolaştıkça Nazlı sanki onun içine daha çok yerleşiyor, ayrık otu gibi kök salıyordu.

Zaten köylüler, çiftliktekiler inat gibi ona «Âşık» diye sesleniyorlardı.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 6)

“Dedem önümüzdeki tarlanın yola yakın kıyısında babamın bırakıp gittiği eve bakıyor, kahırlanıyordu.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 3)

Oluşturulmuş diğer kod kimsesizlik kodudur. Sakat Çocuk ve El Kapısı romanlarında kimsesizlik konu edilmiştir.

“Dayısının evinde ve yengesinin kahrını çekerek yıpranmış olan kız iki yıl içinde kendisini toparlamış, hayli güzel bir kız olmuştu. Buna rağmen Bilge çok mahçuptu. Çıkıp gitmek istemişti, fakat nereye, hiç kimsesi yoktu ki.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 60-61)

“Arası çok geçmeden Remzi Bey başka bir hizmetçi getirdi. Bu zayıf, bakımsız, soluk renkli, sık sık öksüren, on beş yaşında kadar bir kızdı. Handan Hanım'ın ilk işi kızı banyoya sokmak, güzelce yıkamak, sonra adını değiştirmek oldu. Zeynep'in adı Fatoş oldu. Remzi Beyin anlattığına göre, bu kız anası ölmüş, bir kapıcının kızıymış. Adam yeniden evlenmek istiyormuş, gelecek kadın bu kızın evde olmasını istememiş. Babası da boğaz tokluğuna Remzi

Bey'e getirmiş. Kız evinden çıkarıldığına mı yansın, anasının öldüğüne mi yansın, yoksa el kapısına düştüğüne mi?" (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 29)

Oluşturulmuş diğer kod talihsizlik kodudur. Bir Ocak Söndü romanında köyden kente göç eden ailenin talihsizliklerle karşılaşp kötü duruma düştüklerini konu edilmiştir.

“"Oğlum Murat efendi. Seni köyde koduk, vardık bu memlekete göçtük. Baban dedenin lafını dinleseydi böyle perişan olmazdık. Aç kaldık, açıkta kaldık. Sonunda beni bir kapıya götürdüler. Orada barındım. Baban kahvelerde, odun depolarında birbaşına kaldı. Para yok, tanıdık yok, burası köy değil ki alıp da barındırsınlar. Saatini, parmağındaki nikâh halkasını sattı. Kışın çok sıkıntı çekti. Yazla beraber yapı işleri başladı. Köyde eline kürek almayan adam başladı kum elemeğe, temel kazmaya."” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 21)

Oluşturulmuş diğer kod mağduriyet kodudur. Sakat Çocuk romanında mağduriyet konu edilmiştir.

“Bu çocuk, iki yaşındayken hemen hemen yürümeye başlamıştı ki ateşli bir hastalıktan sonra, dizlerinden aşağısı tutmaz olmuştu. Yürümek için kalktığı zaman dizlerinin üstüne düşmeye başlamıştı. Sonra onu dispansere götürdükleri zaman, oradaki hekim hem Bekir Efendi'yi hem de Necibe Hanım'ı paylamıştı:

-Neden çocuk felci aşısı yaptırmadınız? Şimdi günah değil mi bu çocuğa? Ömrünün sonuna kadar böyle sürecek. Siz nasıl ana babasınız?

ikisi de yıkılmışlardı bir anda. Onlar bunu isterler miydi! Çocuk topaç gibiydi. Tamamiyle sağlıklı görünüyordu. Birçok aşı yaptırmışlardı. Necibe Hanım hastalanır diye Can'ı hiç sokağa çıkarmazdı. Sadece kendi bahçelerinde güneşlendirir, bazen yakındaki parka kadar gider, oğlunu kucağından indirmeden biraz otururdu.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 16)

Oluşturulmuş diğer kod merhamet kodudur. El Kapısı romanında merhamet konu edilmiştir.

“Okula gittim. Orta sondaydım. O gün eve gündelikçi gelmişti. Ama ne Selma Hanım'ın odasına el sürülmüştü ne de bana verdikleri küçük odaya. Saat ikiye geliyordu. Hastaya yiyecek verilmemişti. Zavallı kadın ağlamaklı oluyordu.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 13)

Oluşturulmuş diğer kod trajedi kodudur. Tanrı Misafiri romanında trajedi konu edilmiştir.

“Annem:

- Sen şu salıncağı sallayıver, dedi. Uyanmasın çocuk, akşama kadar huysuzluk etti.
- Bir rahatsızlığı mı var? dedi, babam.Bir şeyisi yok, yalnız sütüm az, doymuyor.

Babam utancından önüne bakarak:- Bunu da mı görecekim? dedi. Sen akşama kadar bu hakkuran kafesi evde üşüye titreyeçalış, çocuğa bak, üstelik karnın doymasın.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 7)



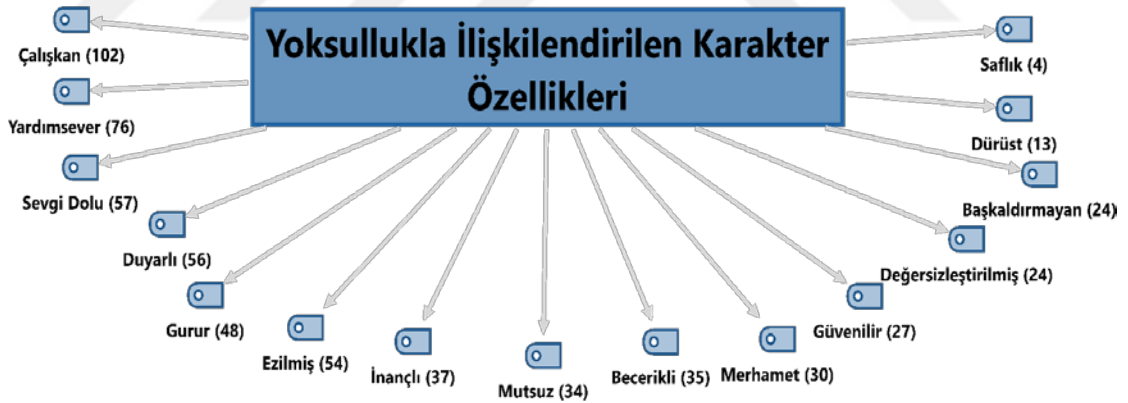
Tablo 1. Kitapların Yansıttığı Duygu Durumu- Konu Teması

Kod Sistemi	BALIKÇININ KIZI	BİR OCAK SÖNDÜ	CAMBAZIN KIZI	ÇALINMIŞ ÇOCUKLAR	DİLENCİ BABA	EL KAPISI	KAPI YOLDAŞLARI	KÖYDEN İNDİM ŞEHİRE	KUKLACI	KUÇUK BALIKÇI	KUÇUK GÖÇMEN	SAKAT ÇOCUK	TANRI MISAFIRI
✓ Kitapların Yansıttığı Duygu Durumları: Konu													
☹️ Talihsizlik		●											
☹️ İmkansızlıklar						●		●		●			●
☹️ Merhamet						●							
☹️ Ötekileştirilmiş Çocuk						●							
☹️ Engellilik					●	●						●	
☹️ Öksüzlük		●	●	●						●			
☹️ Mağduriyet	●											●	
☹️ Kimsesizlik		●				●					●	●	
☹️ Trajedi													●
☹️ Hüzün		●					●						

Kitapların yansıttığı duygu durumu- konu teması roman bazlı incelediğimizde Tablo 1’de görüldüğü üzere farklı noktalarda farklı yoğunluklar görülmektedir. Farklı romanlarda farklı noktalarda yoğunlaştıkları noktaların büyüklüğü ve renk değişimleri ile görülmektedir. Tablo 1’e göre bir Ocak Söndü romanı talihsizlik ve hüznün konularında yoğunluk gösterirken El Kapısı romanı ötekileştirilmiş çocuk konusunda yoğunlaşmıştır. Sakat Çocuk romanı ise engellik konusu üzerinde, Tanrı Misafiri romanı ise imkansızlıklar konusu üzerine yoğunluk göstermiştir.

3.4.2. YOKSULLUKLA İLİŞKİLİNDİRİLEN KARAKTER ÖZELLİKLERİ

Araştırmanın ikinci teması olan yoksullukla ilişkilendirilen karakter özellikleri temasına ait hiyerarşik kod alt kod modeli Şekil 2’de görülmektedir. Yoksullukla ilişkilendirilen karakter özellikleri teması 15 kod ile ifade edilmiştir. Bu kodlar çalışkan, yardımsever, sevgi dolu, duyarlı, gurur, ezilmiş, inançlı, mutsuz, becerikli, merhamet, güvenilir, değersizleştirilmiş, başkaldırmayan, dürüst, saflıktır.



Şekil 3. Yoksullukla İlişkilendirilen Karakter Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Oluşturulmuş en yoğun kod çalışkan kodudur. Bir Ocak Söndü romanında annesi babası olmayan ve dedesiyle yaşayan Murat dedesine ev işlerinde yardım ettiğini ve kitap ve gazete okumayı sevdiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kasım ayı geldi, havaların rengi değişti, ufaktan ufaktan soğuklar ve yağmurlar başladı. Ben sütleri dağıtır, bakkaldan alınacakları alır, hayvanlara bakar, sonra okuldan aldığım gazeteleri okurdum. Öğretmenler beni çok seviyorlardı. Beni daha

uygar buluyor, köyde bana yazık olduğunu söylüyor ve bazı kitaplar veriyorlardı. Ben ocağın yanında bu kitapları okurken dedem sesli okumamı ister, ama beni dinlerken başı, çenesi öne eğilir, bir tarafına çarpılarak uyurdu.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 37)

Geçimlerini cambazlık yaparak sağlayan iki kardeşi anlatan Cambazın Kızı romanında Selim ve arkadaşı Can çalıştıkları fabrikada çok başarılı ve çalışkan oldukları, her işe yetiştikleri şu şekilde ifade edilmiştir:

“Selimle Can fabrikada çok iyi çalışıyorlardı. İkisi de çok çevik, çok kuvvetli birer genç oldukları halde bu üstünlüklerini ortaya koymuyor, övünmüyor, kendi yaşlarında çıraklardan daha çabuk yetişmeğe, başarılı olmağa başladıkları halde yine bütün atölyenin temizliğini yapıyorlardı.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 38)

El Kapısı romanında geçimini sağlamak için bakıcılık yapan Yıldız, hem eğitimine devam etmiş hem de para kazanmak için çalışmak zorunda olan bir çocuktur. Yanında çalıştığı Behzat bey Yıldız’ın hem çalışıp hem okuyarak sınıfını geçebildiğini, çalışkan olduğunu fakat yiğenin sınıfını geçemediğine sinirlendiğini ve Yıldız’ın çalışkan bir çocuk olduğunu anladığımız ifadeler şu şekildedir:

“Behzat Bey’in apartman dairesinde çektiğim sıkıntı dayanılır gibi değildi. Hele Haziran ortalarında ortaokulu bitirmem Niran’la annesini çok sinirlendirmişti. Niran iki dersten bütünlemeye kalmıştı. On beş yaşına gelmiş olan kız hâlâ altıncı sınıftaydı.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 23)

Kapı Yoldaşları romanında Yusuf’un her gün on kişinin işi kadar iş yaptığını şu ifadelerde görmekteyiz:

“Yusuf her gün bu makine ile uğraşır, temizler, ona büsbütün sahip olmak için çareler arardı. Makine eline geçerse günde on kişilik iş görür, ekini biçiverir, harmanı yapar, hatta traktörün remorkuna çuvalları attı mı kasabanın, silonun yolunu da tutardı.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 79)

Sakat Çocuk romanındaki Candar eğitim hayatındaki başarısını şu ifadelerde görmekteyiz:

“Onu giriş kapısının penceresinde gören bütün kiracılar ve komşular sesleniyorlar ve selâm veriyorlardı. Saime öğretmen şimdi salonda ders veriyor. Candar’ın çalışmasından çok memnun kalıyordu. Çocuk üç yıl içinde rahatlıkla okumayı

öğrenmişti. Her şeyi yazıyordu ve şimdi okuyup yazmayı değil. bazı bilgileri ve hesabı da öğreniyordu.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 75)

Oluşturulmuş diğer kod yardımsever kodudur. Balıkçının Kızı romanında geçinmek için çalışmak zorunda olan Deniz, köyüne gelen yazlıkçılardan Nebil beyin ifadeleri bağlamında fakirlere yardım eden bir çocuk olduğu görülmektedir.

“-Bilemezsiniz beyefendi, diyorlardı. Ne yamandır bu balıkçının kızı. Bütün kış fakiri fukarayı o besledi. Fakir çocukları giydirdi, doyurdu.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 75)

Köyden İndim Şehre romanında köyden şehre göç etmiş ailenin çocuğu olan Hamide’ye derslerinde yardımcı olan apartman görevlisinin çocuğu Sevil’in yardımseverliği şu şekilde ifade edilmiştir:

“Hamide, kardeşim Sevil kadardı. Onunla birlikte ortaokula gidiyordu. Kız pek köylü tipli değildi. Anasına çekmişti. Gittikçe boylanıyor, iriliyor, kilo alıyordu, ama kafası da çalışmaya başlamıştı. Sevil onu çalıştırıyor, derslerini hazırlamasına yardım ediyordu.” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehre, 2010, s. 59)

Tanrı Misafiri romanında geçim sıkıntısı çeken aile, yardıma muhtaç olan Aziz dedeyi evlerine buyur etmiş ve ona yardımcı olmuşlardır.

“Babam hesap da yaptı. Odundu, ayakkabıydı, yiyecekdi, borçtu derken yüz liradan az bir para kalmıştı elinde bir elli lira çıkartıp ihtiyar adama uzattı ve:

-Kusura bakmayınız, dedi. Yanınızda bulunsun, lâzım olur size.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 19)

Oluşturulmuş diğer kod sevgi dolu kodudur. Balıkçı Kızı romanında Deniz’in annesi Feride hanım köye yazlıkçı olarak gelen Nevin hanıma sevgi dolu yaklaştığını şu ifadelerde görmekteyiz:

“Hakikaten akşam üzeri kayıkların çekildiği arsaya giden Nevin Hanım önce Deniz’in annesi Feride Hanım’ı, sonra, Deniz’i görmüştü. Yangından kurtulan çamlardan birinin altına küçük bir masa ile iki sandalye getiren Feride Hanım dili son derece düzgün, hâli tavrı ölçülü bir hanımdı. Nevin Hanım teşekkür için geldiğini söyleyince alakoymuş, bir de kahve pişirmişti.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 15)

Cambazın Kızı romanında Sevim’in sevgi dolu bir karakter olduğunu görmekteyiz:

“Sevim Kadri Beye arkasından sarıldı, bir de yüzünden öpüverdi. Kadri Bey elinin tersivle itti:

-Aklını başına topla Sevim. Ben öyle şeyler istemem.

Kız sıkılmıştı:

-Bağışla beni, dedi. İçimden geldi. Benim ne babam var ne dedem. Seni çok sevdim.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 12)

Oluşturulmuş diğer kod duyarlı kodudur. Cambazın Kızı romanında Sevim Kadri bey ile diyalogunda Sevim’in duyarlı bir karakter olduğunu görmekteyiz:

“-Benim gibi huysuz bir adamla geçinmek de zor, değil mi?

-Ben hiç zorluk çekmedim. Hem siz huysuz insan değilsiniz. Sizin canınızı sıkıyor, yaşantınızı zehirliyorlar.

-Ne garip değil mi? Şimdiye kadar çocuklarım arasında olsun, iş hayatımda olsun senin kadar beni anlayana rastlamadım.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 52)

Dilenci Baba romanında dilenci baba durmadan akan musluğu gördüğünde İlhan ile arasın geçen diyalogdan duyarlı bir karakter olduğunu görmekteyiz:

“Durmadan akan suya kesekâğıdını tuttu. Kâğıdın altını deldi. Su akıp gitti. Kağıdı taşın üstüne koydu.

- Bu su böylece akıp gider, ziyan olur, dedi.

İlhan çekilerek:

- Ben akıtmadım suyu, dedi.

Dilenci baba:

- Ben de sana, suyu boşuna akıttın demiyorum, dedi. Zaten musluğunu koparmışlar. Bir kimse de şuraya bir tıkaç yapayım demez. Dese de ne olacak. Biri gelir, iki avuç su içer, tıkaçı yerine koymadan savuşur gider. Öyle değil mi?” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 9)

Sakat Çocuk romanında Candar dilenen bir çocuk görmüş ve duyarlı bir karakter olan Candar’ın gözleri dolmuştur:

“Candar susmuştu. Dilenen bu çocuğu görmekle bütün neşesi ve eğlencesinin tadı kaçmıştı. Evlerine gidince bu çocuğu annesine anlatırken göz bebekleri ıslanıyor ve gözlerinde yaşlar görünüyordu.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 47)

Oluşturulmuş diğer kod gurur kodudur. Balıkçının Kızı romanında Deniz köylerine gelen yazlıkçılardan yardım isteme konusundaki ifadeleri gururlu bir karakterde olduğunu göstermektedir:

“- Biz, köye yazlığa gelenlere el açıp dilencilik edemeyiz, demişti. Her yıl onlar mı yardım ediyordu? Birkaç yalı sahibi yararlanacak diye birtakım züppelere yüz vermenin âlemi yok.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 50)

Cambazın Kızı romanında Sevim’in ifadeleri gururlu bir karakter olduğunu göstermektedir:

“-Ben senden çok hoşlandım dedim ya. Yağmur dinince beraber çıkalım, sana üstüne giyecek bir şeyler alalım.

Sevim kıpkırmızı oldu :

- Ben hak etmediğim şeyi istemem Bey amca. Sağ olunuz.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 16)

Köyden İndim Şehre romanında Cezmi bey karakteri gururlu bir karakter olarak karşımıza çıkmıştır.

“-Bana göre iş değil, dedi. Ben yüze gülemem. Ben cahil bir adama, parası için yaltaklanamam. Biz komşu olarak vazifemizi yaptık. Hatta patavatsızlıklarına ses çıkartmadık. Nemize lâzım, geçinip gidiyoruz işte.” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehre, 2010, s. 22)

Küçük Balıkçı romanında Kenan’ın ablası Nazmiye’ye söylediği şu ifadelerden gururlu bir karaktere sahip olduğunu görmekteyiz:

“- Ben senin gibi para arsız değilim abla. Benim gururum, kişiliğim var.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 16)

Sakat Çocuk romanında Candar’ın öğretmeni ile annesi arasında geçen şu diyalogdan yoksullukla özdeşleştirilmiş karakter özelliği olan gururu görmekteyiz:

“- Yaptığınız bir sevap işidir öğretmen hanım, dedi. «Onu ödemek istemiyoruz. Yalnız lütfen bizi minnet altında bırakmayınız.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 31)

Oluşturulmuş diğer kod ezilmiş kodudur. Dilenci Baba romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin ezilmiş olduğunu görmekteyiz. Dilenci Baba

romanında dilenci baba başından geçen olayları anlatmış ve bacağına kaybettikten sonra ne kadar ezildiğinden bahsetmiştir:

“- İşte böyle, dedi. Dünyanın uzak bir ucunda her şeyden ümidimi keserek tamam on iki yıl yaşadım. Madencilik, ormancılıktan sonra ufak tefek ticaret yaparak Birmanya’ya geçtim. İki yıl da orada kaldıktan sonra Hindistan’a attım kapağı. Hindistan’da işlerim iyi gitmedi. Biriktirdiğim parayı kaptırdım. Camiye sığındım. Ölmeyecek kadar bir şey yiyebiliyordum. Müslüman Hintliler bana biraz yardım ediyorlardı. Memleketten ayrılalı onbeş yıl olmuştu. Hindistanda Cami temizliğinde çalıştım. Param yoktu ki bir yolunu bulup memlekete döneyim. Orada biraz da ingilizce öğrendim. Tek ayakla gurbette uşaklık etmek de çok ağrıma gidiyordu. Memleket gözümde tütmeğe başladığı sırada Namaza gelen müslümanların verdikleri sadakayı biriktiriyordum. Sonra ne oldu bilmiyorum. Beni hırsızlıkla suçladılar, attılar bir cezaevine. Orada unutulup kaldım.” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 27)

El Kapısı romanında da yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin ezilmişlik olduğunu görmekteyiz. Romanın karakterlerinden Yıldız evinde çalıştığı ailenin kızı olan Niran’ın doğum gününde Niran’ın şu sözleriyle ezilmiş olduğunu görmekteyiz:

“Herkes Niran'a bakıyor, ona yer açıyorlardı. Niran beni kalabalığa doğru iterek adeta yüksek sesle:

-Yıldız, dedi. Babaannemin hizmetçisi.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 19)

Sakat Çocuk romanında da yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin ezilmişlik olduğunu görmekteyiz. Geçimini hizmetçilik ile sağlayan Bilge’nin ifadeleri şu şekildedir:

“-Anneniz bana hep eldivenle iş gördürüyor, diyordu. Yengem kaynar suya elimi soktururdu, makine varken çamaşırlarını elimde yıkatırdı.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 63-64)

Oluşturulmuş diğer kod inançlı kodudur. Bir Ocak Söndü romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin inançlı olduğunu görmekteyiz. Murat dedesini şu ifadelerle anlatmıştır:

“Dedem her yemeğe otururken ellerini açarak dua eder, yemekten sonra da Tanrıya şükreder ve:

-Bizden merhametini, betini bereketini eksik etme Ulu Tanrım, derdi. Ocağımızı söndürme.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 18)

Dilenci Baba romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin inançlı olduğunu görmekteyiz. Necmiye hanımın Abdullah bey ile diyalogları şu şekildedir:

“-Abdullah Bey, dedi. Sizin gibi iyilik sever bir insan muhakkak cennetliktir? Siz beş vakitte namaz kılıyorsunuz. Elbette iyiliklerinizin karşılığını göreceksiniz.” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 59)

Tanrı Misafiri romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin inançlı olduğunu görmekteyiz. Aziz dede ve Murat arasındaki diyalog şu şekildedir:

“-Murat bu oğlun mu? Maşallah güzel delikanlı. Ona bakman lâzım. Ayağı, sırtı sağlam olmalı.

- Haklısınız ama ne ile yapayım bunları?

Aziz dede:

- Hak tecelli eyleyince her işi âsan eder. Halk eder esbabını lahzada ihsan eder, dedi.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 16)

Oluşturulmuş diğer kod mutsuz kodudur. Bir Ocak Söndü romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin mutsuz olduğunu görmekteyiz. Murat’ın dede ile arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“-Ben yaptım bu evi, dedi dedem. Ben oğlumu kendi yerime koymak için vardan yoktan yaptım, yanına bir de koca ahır ettim ki davarını, arpasını, na koya. Emme benim oğlan sattı, savdı, savuştu gitti şehere” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 19)

Cambazın Kızı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin mutsuz olduğunu görmekteyiz. Kadri bey ve Sevim arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Kadri Bey, hemen Sevimin ağladığını farketmişti:

-Ne oldun kızım? dedi.

-Bir şeyim yok efendim.

-Neye ağladın?

-Ben anasız, babasız bir kızım efendim. Durumumu unuttur, gülerim. Sonra ne olduğum aklıma gelir. Ağlarım.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 55-56)

Küçük Balıkçı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin mutsuz olduğunu görmekteyiz. Nazmiye’nin sözleri şu şekildedir:

“-Daha ne dert açabilir, dedi Nazmiye. Para pul yok, apartman yok, giyim kuşam yok, kapıda otomobil yok, istediğini giyemez, istediğini yiyemez, istediğini yapamazsın. Bundan âlâ dert mi olur? Okulda öyle kızlar var ki, babalarının otomobilleriyle okula geliyorlar, yine otomobille evlerine dönüyorlar. Cepleri para, parmakları elmas yüzük dolu.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 15)

Sakat Çocuk romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin mutsuz olduğunu görmekteyiz. Bilge ve Necibe hanım arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Bilge:

-Benim kimim var teyzeciğim, diyordu. Allah, sizlere ömür versin. Ben ağabeyime bakarım.

Necibe Hanım:

- Kızım diyordu. Ben senin hayatını böyle yarım bir adama bağlayarak karartmak istemem. Kolay değil ona bakmak.

-Haklısınız ama ben onun istediklerine, bunalımlarına alıştım. Ona bakmazsam nereye giderim, ne yapabilirim!?

Bu iyi bir düşünce idi ama Necibe Hanım'da bu güzel ve kimsesiz kıza kıyamıyordu. Bir felçli evlâda bağlanıp onunla birlikte kahrolmanın tadını çok iyi biliyordu.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 64)

Tanrı Misafiri romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin mutsuz olduğunu görmekteyiz. Ahmet ve Aziz dede arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“- Allah bağışlasın, oğlan mı kız mı?

- Kız.

-Kızlar kısmetli olur.

Babam içini çekerek:

-Nerede kısmet, dedi. Bakınız herkes gibi bu yavrucağa bakamıyoruz. Anası doymuyor ki, onu doyurabilsin.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 10-11)

Oluşturulmuş diğer kod becerikli kodudur. Balıkçı Kızı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin becerikli olduğunu görmekteyiz. Recep beyin sözleri şu şekildedir:

“-Ben balıkçı kıza uğramıştım, dedi. Yirmi tane kadar o tutmuş. Bu mübarek ha deyince bulunmaz. Her saatte de çıkmaz. Ekseriya geceleri ağ ile tutarlar. O yüzden ateş balığı demişler malum alınız. Yalnız bu balıkçı kız şeytan gibidir, balığın denizin altında nerelerde yattığını bilir sanki.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 20)

Kapı Yoldaşı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin becerikli olduğunu görmekteyiz. Yusuf’un çok kısa sürede saz çaldığını şu ifadelerde görmekteyiz:

“Bir altı ay geçmeden Yusuf sazın da hemen hemen ustası olmuştu. Bu sazın sahibinden yeni yeni vuruşlar öğreniyor, onun ustaca yaptığı havaları çalıyor, ona arkadaşlık ediyordu. Bazen, birlikte bir şarkı tuttuyorlar, içlerinden birisi bu gurbet çocuklarını sazıyla idare ederdi. Son zamanlarda sazı çalan garip arkadaş hep Yusuf olmaya başlamıştı.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 51)

Küçük Göçmen romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin becerikli olduğunu görmekteyiz. Mehmet’in kendi sözleri şu şekildedir:

“-Hayır çavuşum. Ben çok evvel bir binek arabası ve traktör kullandım. Harman makinesinden, biçer döğerden anlarım.” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 67)

Sakat Çocuk romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin becerikli olduğunu görmekteyiz.

“Necibe Hanım, oğlunu kısa bir süre için yalnız bırakıp iki komşu ziyaretine gidebiliyordu. Bu arada Bilge, Candar’ın odasında kalıyordu. Felçli delikanlının resim yapmaya hevesi ve becerisi vardı. Bir ara Bilge’nin resmini yapmış, bunu her gören çok beğenmişti. Yavaş yavaş bir albüm yapmaya başladı. Annesinin, babasının resimlerinden başka küçük resimlere bakarak bazı tanınmış insanların da resimlerini yapıyordu.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 63)

Tanrı Misafiri romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin becerikli olduğunu görmekteyiz.

“Babam için mahallemizde:

-On parmağında on marifet, derlerdi.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 20)

Oluşturulmuş diğer kod merhamet kodudur. Balıkçı Kız romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin merhamet olduğunu görmekteyiz. Nebil beyin Deniz hakkında söyledikleri şu şekildedir:

“-Bilemezsiniz beyefendi, diyorlardı. Ne yamandır bu balıkçının kızı. Bütün kış fakiri fukarayı o besledi. Fakir çocukları giydirdi, doyurdu.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 75)

Bir Ocak Söndü romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin merhamet olduğunu görmekteyiz. Hanife'nin ifadeleri şu şekildedir:

“Bir iki gün sonra Hanife ana Gülsüm'e börek götürmek için, düşe kalka Ali'nin tarlasına kadar gitmiş, Gülsümü mısır capasında görmüş. Ali efendi de orada, bir iskemle atıp tütün içer, gölgede keyiflenirmiş. Hanife ana bu, durur mu? Tepesi atmış:

-Gavur dinli adam, demiş. Emzikli güneşin altında çalıştırılır mı? Hasibe, sen de görmüyor musun? Sen de mi uydun bu domuza.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 33)

El Kapısı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin merhamet olduğunu görmekteyiz. Yıldız'ın sözleri şu şekildedir:

“Okula gittim. Orta sondaydım. O gün eve gündelikçi gelmişti. Ama ne Selma Hanım'ın odasına el sürülmüştü ne de bana verdikleri küçük odaya. Saat ikiye geliyordu. Hastaya yiyecek verilmemişti. Zavallı kadın ağlamaklı oluyordu.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 13)

Kapı Yoldaşları romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin merhamet olduğunu görmekteyiz. Yusuf ve kolcu arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Kolcu Çomar'ın başını okşayıp:

- Kapı yoldaşın ha? dedi. Aynı kapıya çalıştınız. Eh bir gün sen de gücünden düşersen seni de çiftlikten atarlar. Ne suçu var bu hayvanın?

-Ne bileyim, ille vur der. Yanıma sokulan bu hayvanı nasıl vurayım. Senin için söylüyor.“ (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 9)

Küçük Balıkçı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin merhamet olduğunu görmekteyiz. Salih’in ifadeleri şu şekildedir:

“-Saime Hanım öldüyse biz varız, dedi. Bu çocuklar artık bizim yetimlerimizdir. Biz aç, onlar da aç, biz tok onlar da tok. Anlaşıldı mı? Canı istemeyen bakmasın, ben boynuma borç bilirim.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 5)

Oluşturulmuş diğer kod güvenilir kodudur. Balıkçı Kızı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin güvenilir olduğunu görmekteyiz. Deniz’e çok güvenen Cemil beyin ifadeleri şu şekildedir:

“-Deniz, demişti. Adnan'ın üzerinde senin büyük etkilerin oldu. Ona iyi ve faydalı duygular aşıladın. Onu doğru yola çeken sensin. Bir küçük ve güzel kardeşin ana ve babadan daha çok etkisi olabiliyor. Şimdi üniversiteye girmek istiyor. Biraz acele ettiğimiz için bizi bağışla kızım. Ama muhakkak senin fikrini almak istiyoruz.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 77-78)

Köyden İndim Şehre romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin güvenilir olduğunu görmekteyiz. Ahmet Cezmi bey bir bakkal dükkanı açtıktan sonra dürüst biri olduğu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ahmet Cezmi Bey şimdi bakkal Cezmi Efendi olmuştu. Hemen bütün apartman alış verışı bizden yaptığı gibi yakın komşular da bizi birbirlerine tanıtıyor ucuzcu ve dürüst olduğumuzu söylüyorlardı.” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehre, 2010, s. 40)

Küçük Göçmen romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin güvenilir olduğunu görmekteyiz. Arda’nın berber dükkanında çalıştıktan sonra Ahmet’i ifşa etmesi ve güvenilirliği şu şekilde ifade edilmiştir:

“Arda'nın gelişi bu delikanlıyı hiç memnun etmedi. Arda yumuşak başlı, sakın, uysal bir gençti. Fakat Halil Efendi'nin yokluğundan faydalanan Ahmed'in tıraş paralarını cebine attığını hemen sezmiş ve:

- Adam evde yatıyor, ot yok ocak yok, bütün geçimi bu dükkândan. Ben onun yeğeniyim. Elbette hesaba, kitaba bakacağım, dedi.” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 49)

Tanrı Misafiri romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin güvenilir olduğunu görmekteyiz. Ahmet’in işine güvenen mimarın ifadeleri şu şekildedir:

“-Senin nasıl çalıştığını bilirim Ahmet Usta. Temiz iş isterim, eceleyme gelmesin, yüzümüzün akıyla ayrılalım.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 38)

Oluşturulmuş diğer kod değersizleştirilmiş kodudur. El Kapısı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin değersizleştirilmiş olduğunu görmekteyiz. Yıldız’ın Selma hanıma şu ifadelerde bulunmuştur:

“-Teyzeciğim, müsaadenizle ben gideyim. Burada ne bana rahat verirler, ne de size. Bir başka bakıcı bulursunuz. Her gün bakıyorum, kitaplarım, defterlerim karıştırılmış, eşyama divik divik arıyorlar. Yarın bakarsınız odaya bir şey saklar, sonra bana iftira ederler.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 16-17)

Kapı Yoldaşları romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin değersizleştirilmiş olduğunu görmekteyiz. Deliboşuk’un Yusuf’a söylediği ifadeler şu şekildedir:

“-Ulen çoban, sen kimden izin alıyon da dereden tarlalardan yana ark açıyon. Kendini ağa mı oldun sanırsın?” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 69)

Küçük Göçmen romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin değersizleştirilmiş olduğunu görmekteyiz. Arda ile Hikmet bey arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“-Himmet Bey, dedi. Ben yirmi dört yaşındayım. Benim de hayatımı kazanmam gereklidir. Evvelkileri saymıyorum. Ama iki yıldır çiftliğinizde çalışıyorum. Her çalışma bir para karşılığı olur. Siz şimdiye kadar bana hiçbir para vermediniz..

-Ben seni evlât bildim. Garip göçmen diye elinden tuttum. Burada davar besler gibi besledim. Bir de para mı verecektim sana?

-Sağ olun Himmet Bey. Beni davar gibi beslediğiniz için teşekkür ederim. Bana verdiğiniz vekâletnameyi de buyurun alın.” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 90)

Oluşturulmuş diğer kod başkaldırmayan kodudur. Çalınmış Çocuk romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin başkaldırmayan olduğunu görmekteyiz. Selim ile Rıdvan bey arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Bay Rıdvan arkalarından bakıyordu. Selim'in sırtında kanlı bir çizik görünce yanına koştu.

-Çıkart bakayım gömleğini, dedi.

Selim gömleğini çıkarttı. Kırbaç çocuğun sırtını kanatmıştı. Çiftlik sahibinin çok canı sıkılmıştı.

-Oğlum niye bana doğrusunu söylemedin de kendini dövdürttün diye sordu.

Selim, gözlerini sildi:

-Zararı yok efendim, vurunuz. Ekmeğinizi yiyorum. Bakın küreğimin ortasına. Çürük içinde.” (TUĞCU, Çalınmış Çocuklar, 1975, s. 13)

El Kapısı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin başkaldırmayan olduğunu görmekteyiz. Selma hanım ve Yıldız arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Selma Hanım kahvesini götürdüğüm zaman bana sordu:

- Neden benim yanımda içmiyorsun?

- Hanımefendi benim sigara filân içtiğim yok, dedim. İşte o zaman gözlerimden iki damla yaş aktı.

Selma Hanım:

- Neye karşı gelmedin kızım? dedi.

- Terbiyem müsait değildir Hanımefendi, dedim.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 26)

Sakat Çocuk romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin başkaldırmayan olduğunu görmekteyiz.

“Yazdan yaza Bekir Efendi elinde bir süpürge ile evin damına çıkar ve komşuların pencerelerden attığı bez parçalarını, sigara kutularını, başka süprüntüleri süpürür, damı temizlerdi. Ama evlerinde çöp tenekesi, başka çöp atacak yerleri yokmuş gibi apartman komşuları yine oraya çöp atarlardı. Bekir Efendi ve Necibe Hanım bunun için daha bir kere şikâyet etmemişlerdi. Onlar ses çıkarmadıkça komşular ellerine geçenleri atmaktan çekinmiyorlardı.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 9)

Oluşturulmuş diğer kod dürüst kodudur. Balıkçı Kızı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin dürüst olduğunu görmekteyiz. Nevin hanımın Yıldız için söylediği ifadeler şu şekildedir:

“-Bütün erkek çocukları böyle hanımefendi. Köydekiler de haşarı. Ama genel olarak Deniz'i sever ve korumak isterler. Daha on üç yaşında olduğu hâlde on yedi on sekiz yaşındaki delikanlılara sataşır. Ayıplar, dürüst davranmalarını ister. İnanınız hanımefendi, çoğu zaman da sözünü geçirir.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 15)

Cambazın Kızı romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin dürüst olduğunu görmekteyiz. Tahir bey ve Can arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Sevim, Kadri Beyin yazıhane işlerini temizlemiş, çeşitli firmalarda alacağı olan yirmi bin lirayı da alıp vârislere teslim etmiş, okuldan çıkar çıkmaz yazıhaneye gelmeğe başlamıştı.

Gündüz, Tahir Bey :

-Can, yavrum, diyordu. Dikkat ediyor musun? Saat dört olur olmaz telefon zırlamağa başlıyor. Çok kısmetli kız bu Sevim.

Can :

-Öyledir Bey amca, diyordu. Bunda kısmetin olduğu kadar akıllılığın, tatlı dilin de rolü var. Sonra çok dürüst kız.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 80)

Çalınmış Çocuk romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin dürüst olduğunu görmekteyiz. Selim ve bir köylü arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“-Zavallı Hasan Dayıyı bulmak istiyorum. Adamcağızı çiftlikten atmışlar. Önümüz kış. Aç mı, açıkta mı bilmem. Ben nasıl olsa birkaç kuruş kazanıyorum. Ne yükü olacak. Alır bakarım.

Onbaşının gözleri doldu:

-Sen çocuksun be Selim, dedi. Allah tuttuğunu kolay getirsin. Gelgelelim, ben daha dün Akçalı'ya gittim. Bizim tarla işleri için. Orada Hasan Dayı yoktu.

Selim yalan söylediği için sıkılmıştı.” (TUĞCU, Çalınmış Çocuklar, 1975, s. 52)

Köyden İndim Şehre romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin dürüst olduğunu görmekteyiz.

“Babam:

-Köylerdeki işler nasıl oldu? dedi.

-Sorma, dedi Halil Efendi. O Kerim olacak herif köylünün çoğunu kandırmış, kendi tarafına çekmiş. Önden para vermiş, adamları bağlamış kendisine. Dışarıda kala kala dört köy kalmış. Bunlar babamın hatırını sayan kimselerdir. Bizim de orada pamuk tarlamız, zeytinliğimiz filan var. Bunların tapusu bizde olduğu için Kerim'in eline geçmemiş.

Babam:

-Ne kurtarabilinse onunla yetin, dedi. Ama hiçbir zaman da köylünün hakkını yeme.”
(Tuğcu K. , Köyden İndim Şehire, 2010, s. 45-46)

Küçük Göçmen romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin dürüst olduğunu görmekteyiz.

“Arda yalan dolan bilmezdi. Elinden geldiği kadar çalışıyordu. Sabahın yedisinden akşamın dokuzuna kadar, bazen yemek yemeden çalışmak epeyce yoruyordu.” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 64)

Oluşturulmuş diğer kod saflık kodudur. Küçük Göçmen romanında yoksullukla ilişkilendiren karakter özelliğinin saflık olduğunu görmekteyiz. Halil efendi ile ilgili olan ifadeler şu şekildedir:

“Onun makasına, onun usturasına alışmış olanlar vardı. Hep ona gelirlerdi. Pazar günleri de çağırınların evlerine gider, tıraşı orada yapardı. Diğer berberler gibi geveze değildi o. Kimsenin işine karışmaz, lakırdı alıp götürmez, dedikoduyu sevmezdi. Müşterisinin hatırını sayar, sağlık diler ve tıraştan sonra saçını tarar, giydirir, üstünü süpürür, kapıya kadar uğurlardı.” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 6)

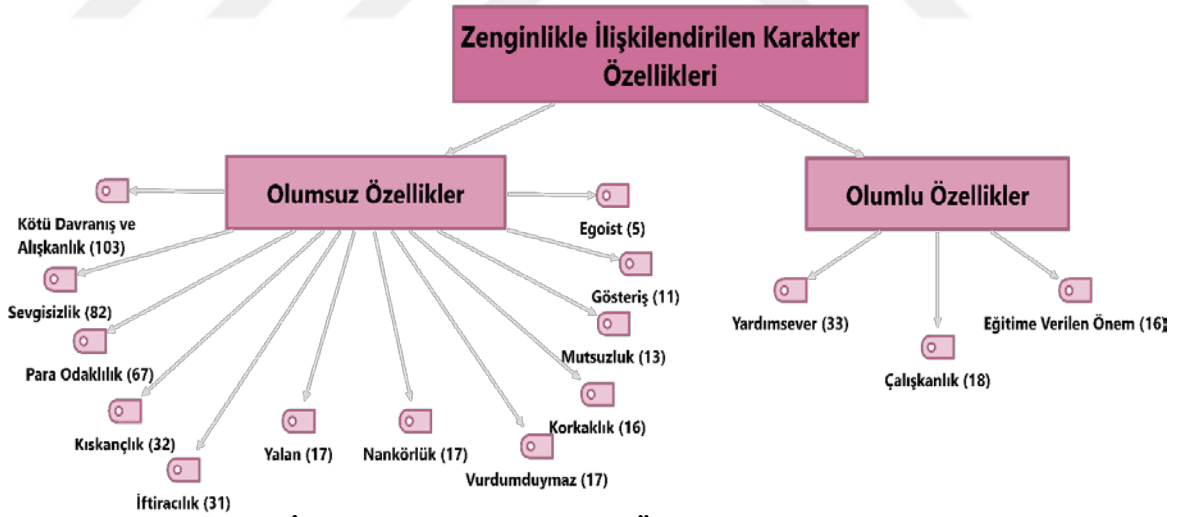
Tablo 2. Yoksullukla İlişkilendirilen Karakter Özellikleri Teması

Kod Sistemi	BALIKÇININ KIZI	BİR OCAK SONDU	CAMBAZIN KIZI	ÇALINMIŞ ÇOCUKLAR	DİLENCİ BABA	EL KAPISI	KAPI YOLDAŞLARI	KOYDEN İNDİM ŞEHİRE	KUKLACI	KUÇUK BALIKÇI	KUÇUK GÖÇMEN	SAKAT ÇOCUK	TANRI MİSAFIRI
Yoksullukla İlişkilendirilen Karakter Özellikleri													
İnançlı													
Değersizleştirilmiş													
Ezilmiş													
Mutsuz													
Duyarlı													
Gurur													
Saflik													
Başkaldırmayan													
Çalışkan													
Becerikli													
Güvenilir													
Dürüst													
Sevgi Dolu													
Yardımsaver													
Merhamet													

Romanlarda yoksullukla ilişkilendirilen karakter özellikleri teması roman bazlı incelediğimizde Tablo 2’de görüldüğü üzere farklı noktalarda farklı yoğunluklar görülmektedir. Farklı romanlarda farklı noktalarda yoğunlaştıkları noktaların büyüklüğü ve renk değişimleri ile görülmektedir. Tablo 2’e göre Balıkçı Kızı değersizleştirilmiş, Bir Ocak Söndü mutsuz ve çalışkan, Cambazın Kızı çalışkan, Çalınmış Çocuklar ezilmiş, Dilenci Baba yardımsever, El Kapısı çalışkan, Kapı Yoldaşları duyarlı, Köyden İndim Şehre yardımsever, Kuklacı gurur, Küçük Balıkçı ve Küçük Göçmen çalışkan, Sakat Çocuk ezilmiş, Tanrı Misafiri inançlı kodları üzerine yoğunluk göstermiştir.

3.4.3 ZENGİNLİKLE İLİŞKİLENDİRİLEN KARAKTER ÖZELLİKLERİ

Araştırmanın üçüncü teması olan zenginlikle ilişkilendirilen karakter özellikleri temasına ait hiyerarşik kod alt kod modeli Şekil 3’te görülmektedir. Zenginlikle ilişkilendirilen karakter özellikleri teması 2 kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler olumsuz özellikler ve olumlu özelliklerdir.



Şekil 3. Zenginlikle İlişkilendirilen Karakter Özellikleri Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Olumsuz Özellikler

Zenginlikle ilişkilendirilen karakter özellikleri temasının ilk kategorisi olan olumsuz özellikler kategorisinde oluşturulmuş kodlar; kötü davranış ve alışkanlık,

sevgisizlik, para odaklılık, kıskançlık, iftiracılık, yalan, nankörlük, vurdumduymaz, korkaklık, mutsuzluk, gösteriş ve egoisttir.

Oluşturulmuş en yoğun kod kötü davranış ve alışkanlık kodudur. Balıkçı Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kötü davranış ve alışkanlık olduğunu görmekteyiz. Köye yazlıkçı olarak gelen Nevin hanımın oğlu hakkındaki ifadeler şu şekildedir:

“Bu büyük oğulları yüzünden hiçbir yerde rahatları yoktu. Sigara yüzünden sabahlara kadar öksürüyordu. Daha o yaşta kötü alışkanlıkların hepsine yakalanmıştı. Onun gece yarısı eve geldin öksürüklerin başlamasından anlıyorlardı.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 13)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kötü davranış ve alışkanlık olduğunu görmekteyiz. Kadriye hanım ile ilgili olan ifadeler şu şekildedir:

“Kadriye Hanım ağır, zevkine düşkün, keyfince yaşamak isteyen bir mahluk. Masrafı çok olan bir kadın. Özel misafirleri geliyor ve kendisi de sık sık gidip ziyaretler yapıyor ve poker oynuyor.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 43)

Kapı Yoldaşları romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kötü davranış ve alışkanlık olduğunu görmekteyiz. Yaver bey ile ilgili olan ifadeler şu şekildedir:

“Zenginlik bu ya. Bir fişek ne ederse etsin. Yaver bey ağaca, kuşa, dala, çiçeğe ateş ediyor ve bunu bir poligon talimi olarak gösteriyordu. Hani matmazel de kendisinden aşağı kalır takımdan değildi. (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 24)

Köyden İndim Şehre romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kötü davranış ve alışkanlık olduğunu görmekteyiz. Halil bey ve eşi ile ilgili olan ifadeler şu şekildedir:

“Yine bu bayram nedeniyle, babamı ziyarete gelen ve babamın Halil Bey'in yanına koyduğu ambar memurunun anlattığına göre, işler kötüye gidiyor. Halil Bey hiçbir işe bakmıyor, daha başka ve yeni yeni kadınlarla düşüp kalkıyor.” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehre, 2010, s. 28)

Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kötü davranış ve alışkanlık olduğunu görmekteyiz. Sahire hanımın kuklacılık yapmaya başlayan eşi ile ilgili bulunduğu ifadeler şu şekildedir:

“Sahire Hanım:

-Nesini anlayacağım, dedi. Baban Kuklacı değil mi?

Sahire Hanım şimdi kendisini yükseltmek için kocasını kötülüyor, onu aşağılıyordu.”
(Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 82-83)

Küçük Balıkçı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kötü davranış ve alışkanlık olduğunu görmekteyiz. Muhtar bey ve Hayri bey arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Muhtar Bey:

-Banka sizden veraset ilamı istedi, bu nedenle alamadınız değil mi? Dedi.

Hayri Bey:

-Evet, dedi. Bankalar ilâm olmayınca parayı vermezler.

-Neden ilâm çıkarmadınız?

-Lüzum görmedim. Bu parayı istemedim.

-Hayır, veraset ilâmını çıkartmadınız. Çünkü diğer varislerin, kız kardeşinizin ortaya çıkacağını anladınız.

Hayri Bey şaşkın ve oğlu gibi biraz aptaldı. Nazmiye ile kalktık ve Muhtar Bey'in yazıhanesinden ayrıldık. Biz kapıdan çıkarken Hayri Bey:

-Sonra pişman olursunuz, hava alırsınız, diye sesleniyordu.

Eve döndüğümüz zaman Nazmiye:

-Bu adam şimdi gider, evindeki karısını, kızını da döver, dedi. Ama önce bana çok sert muamele eden İsmet Hanım artık, hem de bu yaştan sonra koca kahrı çekemeyecektir: Sevil de öyle. Çok zeki ve duygusal bir kız. Kendisini okuldan alıp eve kapayan ve hizmetçilik yaptırmaya kalkan babasına karşı gelecektir. Bütün bu düzensizliklere sebep de Hayri Bey'in ahlâksızlığıdır. Karısı da kızı da onunla suç ortağı olmak istemezler. Hele böyle dava açıldıktan sonra.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 82-83)

Sakat Çocuk romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kötü davranış ve alışkanlık olduğunu görmekteyiz. Candar ve Bilge arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Şimdi kızın birkaç çeşit giyip çıkarabileceği giysisi vardı. Eskiden hiç yeni ayakkabısı olmuyordu, bunu evdekilere de anlatıyordu:

-Yengem, kızının eski ayakkabılarını bana verirdi. Sözde hoşuma gidiyordu. Yüksek topuklu ayakkabı için öğretmenler bana söylenirlerdi. Zaten giydiklerim ayaklarıma büyük gelir, ucuna bir şeyler koyardım

Bazen Candar:

-Bilge, diyordu. Keşke benim de ayaklarım olsa da çıplak gezsem çamurların içinde. Sen Tanrı'nın verdiklerine şükret

-Ağabey, diyordu. Ben Allah'tan değil, onların bana yaptıkları eziyetten şikâyet ediyorum. Dayım benim için para verirdi Selma Hanım'a. Oda gider, kumar oynar, çantasında bir kuruş kalmaz, sabaha karşı dayım nerede kaldığını sorunca, sorma başıma gelenleri derdi. Ayağım kaydı, mağazanın vitrinine çarptım. Koskoca cam şangır şungur kırılmaz mı?” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 66-67)

Oluşturulmuş diğer kod sevgisizlik kodudur. Bir Ocak Söndü romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz. Recep ve Murat'ın dedesinin arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“-Kendine güveniyorsan var git. O adamın elinin sıkılığını bilirsin. Güssüme emzikliyken mısır çapalattığını unuttun mu? Oğlanı sırtına bağlayıp tarlaya varmadı mı karın? Sonra, Seniye'ye ahir kürettiklerini unuttun mu?

-Ağam, hepsini bir bir bilirim.

-Eyi ya, bilirsin, genem varırsın oraya. Gideceksen işte yol, güle güle git. (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 44)

Cambazın Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz.

“Sonra işte kışın sonuna geldikleri sırada Kadri Bey bir gece tekrar ağırlaşmış, Sevimin ellerini tutarak:

-Allah seni korusun kızım, demiş. Ben ölüyorum artık.

Odaya dolanlara da seslenmiş:

-Bu kızın hakkını yemeyiniz. Allah razı olmaz.

İşte böyle ölmüş adamcağız. Sevim çok ağlamış. Adamcağızın öldüğünü duyan Handan Hanım apartmana gelmiş, ilk işi Sevimin kovmak olmuş. Adamcağızın ölüsünü apartmandan çıkarırlarken Handan Hanım ağlayacağına kızı sokağa atmakla uğraşıyormuş.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 57-58)

Dilenci Baba romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz. İlhan'ın başına gelen olaylar şu şekildedir:

“-İzbe odasını bize kiralayan kadın, apartmandan yemek ve para yardımı gördüğü hâlde, annemin hastaheneye yattığını fırsat bilerek eşyamızı odadan çıkardı, dedi. O apartmanda kaç kiracı varsa, hepsinin işleri yolundaydı. Ama hiç kimse kendilerine gündelikle hizmete gelen, başkalarından daha ucuza çalışan annemi düşünmediler. Onların hiçbirine amca, ya da teyze diyemem. Onlar yüreklerini başka insanlara karşı kapatmışlar. Onlar bizim gibi başları sıkıntıya düşmüş olanlara yalnız: "Allah yardımcınız olsun" derler. Ya da "Bana ne?" derler.” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 21)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz. Yıldız Münire hanımın başına gelen olayı şu şekilde ifade etmiştir:

“Aile, gözleri görmeyen genç kadını âdeta odasına kapatmışlardı. Böyle hareketsiz ve yalnız kalmak onu bedbin yapmıştı. Zavallı bir cehennem hayatı yaşıyordu. Zaten kendisi de odasından çıkmak, ortada görünmek istemiyordu. Çocuğu bile kendisine vermiyorlarmış. Görmediği için kucağından düşürür veya bir tarafını incitirmiş.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 36)

Kapı Yoldaşları romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz. Yaver beyin çiftlikteki tutumu şu şekildedir:

“Gücü azalan ırgatlara yol verir, bir kuzu kaptıran çobanları kovar, bir yarışı kazanamıyan veya sütü azalan hayvanları ortadan kaldırırdı.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 8)

Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz. Yıldız ile dedesi arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“-Babanla anneannenin sevineceği kadar hasta değilim kızım. Biraz kendimi yorgun hissettim de şöyle bir yatak istirahati göreyim dedim.

Recai Bey, Hayri Bey'le eşi Sahire Hanım'ın ölümünü beklediklerini biliyordu. Kulağı delik bir insandı. Karısının:

-Ne zamana kadar koca kahrı çekeceğim, dediğini biliyordu.” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 39)

Küçük Balıkçı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz.

“Hayri dayımız balıkçılığı yerin dibine batırıyordu. Salih Reis efendiden bir adam olduğu için ses çıkartmamıştı. Yalnız bizim ne olacağımızı, bizim için ne düşündüğünü sorduğu zaman da Hayri dayı:

-Ne yapayım, demişti. İdris denilen o herifin çocukları değil mi? Onlar da onun soyudur. Ne halleri varsa görsünler.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 4-5)

Tanrı Misafiri romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin sevgisizlik olduğunu görmekteyiz.

Komşumuz, Aziz Dede'yi hırsız diye polise şikâyet etmiş ve yakalatmak istemişti.

“-Bana anlattığına göre sen onu eve sokmamışsın dedi.

Komşu hemen:

-Sokmadım, dedi. Benim dilencilerle işim yoktur.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 30)

Oluşturulmuş diğer kod para odaklılık kodudur. Balıkçının Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin para odaklılık olduğunu görmekteyiz. Recep bey sosyo-ekonomik farklılıktan dolayı kızını balıkçıya vermeyeceğini ifade etmiştir.

“-Ben böyle işlerde komşuluk tanımam. Ben şerefli bir insanım. Kızımı istediğim adama veririm. Hem size şunu da söyleyeyim. Ben balıkçının oğluna kız vermem. İşte bu kadar.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 22)

Bir Ocak Söndü romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin para odaklılık olduğunu görmekteyiz. Ali efendi ve Murat'ın dedesi arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Dedem Kerim efendi ağzını açtı:

-Gözünü toprak doyurasıca, diye bağırdı. Emzikli kadını güneşin harında çalıştırırsın, karıyı da yanına alır, seyrine bakarsın, değil mi?

Senin ne mal olduğunu bilir bu köylü. Recep'in tarlasını alırken onun evine dokunmayacağını, evinden yola kadar yeri ona bırakacağını söyledin, bu muhtarın defterinde yazılı. Sen bedava günahını bile vermezsin. Harman vaktine attığın

gündeliklerin üstüne yatmasını da bilirsin. Gözünü aç Ali, gözünü, ben daha ölmedim.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 34)

Cambazın Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin para odaklılık olduğunu görmekteyiz. Sevim ve Halil efendi arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“-Bana bak kız, dedi. Bunlar paraya, varlığa doymazlar. Hepsi zengin, hepsinin malı, mülkü var. Ama gözleri hâlâ Kadri Beyin parasında. Kendi gelirlerini bankaya yatırırılar, Kadri Beyden yiyip içmek, giyinmek isterler. Niyetleri gelip burada oturmak. Ama birbirine fırsat vermiyorlar.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 32)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin para odaklılık olduğunu görmekteyiz.

“Lisenin son sınıfına geçtiğim ve tatile çıktığım yazın ortalarında Saffet Bey Enfarktüsten öldü. Bu beklenmeyen olay herkesi perişan etti ama Hala Hanım'ın tarafını sevindirdi. Daha adamcağızın cenazesinden dönülmeden Nebile Hanım apartmana gelmiş, eşya tesbitine girişmişti.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 66-67)

Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin para odaklılık olduğunu görmekteyiz. Recai beyin ailesi ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“-On üç, on dört senedir besliyorum. Pısırik bir memurdu, tuttum, banka müdürlüğüne kadar çıkardım. Herif benim iyiliklerimi anlayacağı yerde servetimi, varlığımı paylaşmaya kalkıyor.” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 35)

Küçük Balıkçı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin para odaklılık olduğunu görmekteyiz. Kenan'ın ablası ile diyalogu şu şekildedir:

“-Babası ölünce Hayri Bey anneme haber vermedi. Çünkü Mansur Bey'den kalan apartmanların üstüne çöreklenip oturdu. Annemizin hakkını da çalmış oldu. Annemiz ölünce de cenazesini alıp götürdü. Böylece Mansur Bey'in bıraktığı servetin yarısına sahip olan annemizin ölmesiyle Hayri Bey bütün serveti öylece eli. ne geçirmeyi düşündü. Anladın mı?” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 63-64)

Oluşturulmuş diğer kod kıskançlık kodudur. Çalınmış Çocuklar romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kıskançlık olduğunu görmekteyiz. Selim'in çalıştığı evde kötü muamele görmesine karşı çıkan Rıdvan beyin ifadeleri şu şekildedir:

“Kedi bir köşede rahat rahat eti yiyordu. Bay Rıdvan hemen işi anladı. Dişlerini sıkarak:

-Selim'in kısmetini bana yedirdin ha? dedi. Getirin benim kırbacımı.

Ahçı mutfakta eşek sudan gelinceye kadar dayak yedi. Sonra da çamaşır bohçası koltuğuna verilerek çiftlikten defedildi.

İşte bugünden sonra Ayşegül'le Selim'e kimse el kaldırmağa cesaret edemedi.

Fakat şimdi sıra Bay Rıdvan'ın çocuklarına gelmişti. Onlar zaten kıskançtılar. Babalarının bu iki öksüzü korumasını hiç çekemiyorlardı.” (TUĞCU, Çalınmış Çocuklar, 1975, s. 15)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin kıskançlık olduğunu görmekteyiz. Evin kızı Niran'ın sınıfta kalması üzerine aile içinde geçen diyalog şu şekildedir:

“Niran'ın yaşı benden bir sene daha ileride. Ama kendisi hâlâ altıncı sınıfta. Yemekte, Behzat Bey bana sordu:

-Kızım, on üç yaşında olduğunu söylemiştin.

-Evet efendim.

-Kaçınıcı sınıftasınız?

-Orta sonda efendim.

-Orta sonda mı?

-Evet efendim.

Handan Hanım:

-Beybaba, dedi. Nüfus kâğıdını gördünüz mü? Bana kalırsa bu hanım on beş yaşında filân vardır.

Behzat Bey:

-Gördüm Handan Hanım kızım, dedi. Merhum babası Nail Bey, valdesi de Hikmet Hanım.

-O hâlde nüfus kâğıdını ya küçültmüş, ya da geç çıkartmışlar.

Ben sesimi çıkartmadım. Cezmi Bey:

-Yenge, ille Yıldız'ı on beş yaşındayapacaksın değil “ mi? dedi.

Handan Hanım:

-Kayınbirader Bey, dedi. Siz de ille ayaktakımının tarafını tutacaksınız, değil mi?

Cezmi Bey'den önce Behzat Bey:

-Handan, dedi. Burada ayak takımı yok, o da bir memur ve bir öğretmenin kızı. Daha terbiyeli ve nazik olmanı beklerim.

-Bende kabahat ki bu sofraya oturup hizmetçi ile yemek yiyorum,

Bu sefer kocası Remzi Bey:

-Handan, dedi. Ne demek istiyorsun? Bu inci gibi kızla bir sofrada oturmakla incilerin mi dökülüyor? Sen gelmezlik etmezsin diye kapıcının gündelikçi karısıyla oturup yemek yemiyor musun? Ne alıp veremiyorsunuz bilmem ki? Anneme bakmak için tutulan bu hastabakıcı hanımı çekemiyor musunuz? Adam olup da baksaydınız. Apartmana gelişimin haftasında olmuştu bu münakaşa. Ben hiçbir geçimsizliğe sebep olmak istemiyordum. Ama Handan Hanım'ın anormal derecede bir kıskançlığı vardı, Beni kötülemek için elinden ve dilinden her geleni yapıyordu.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 14-15-16)

Oluşturulmuş diğer kod iftiracılık kodudur. Cambazın Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin iftiracılık olduğunu görmekteyiz.

“Şükran Hanım pek kurnaz bir kadındı. İyi muamele ediyordu Sevime. Kendisine abla dedirtiyordu. Fakat bir gün Handan Hanım gelmişti. Salonda konuşmaları Sevim şöyle duymuştu:

- Bu sulu kız hâlâ burada mı?

- Evet

-Yılan görmüş gibi oluyorum onu görünce. Ne yüze gülücü kız. Galiba ihtiyarın yüzüne gülüp kendisini yamayacak.

- Ne yapabilir abla?

- Ne yapacak. Beni evlât edin der.

- Ne olur edinirse?

- Ne olacak. bütün mirasa o da ortak olur. Bunları sana daha evvel anlatmadım mı? Git, babamla otur diyen ben değil miyim?

- Ne yap, yap bu piç kurusunu attır bu evden.

-Beybabam ondan hoşlanıyor, ben ne yapabilirim?

- İftira edersin kız. Bir şey alır, onun yattığı yere filân koyarsın, sonra meydana çıkarırsın, babam da onu kovar.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 42-43)

Çalınmış Çocuklar romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin iftiracılık olduğunu görmekteyiz.

“Selma haykırdı:

-Babacığım bizi hem ormana götürmeğe kalktı, hem de kudurmuş ineğin karşısına çıkardı.

-Öyle mi Ayşegül.

-Vallahi, billâhi değil efendim. Ben onlara yol gösteriyordum. Sonra yoldan gitmiyelim de tarladan gidelim dediler. Tarlaya çıkınca inek koşa koşa üzerimize gelmeğe başladı. Ben hemen onu kovaladım.

-Sen kim oluyorsun da inek kovalıyorsun?

-Çok korkmuşlardı, ağlıyorlardı.

-Nasıl kovaladın?

-Üstüne gittim, taş attım. Yolunu çevirdi, gitti.

-İnek kudurmuş muydu?

-Hayır efendim. Sinekler üşüşmüştü de onun için koşuyordu.

-Çocuklar ineğin kudurmuş olduğunu yemin ediyor.

Ayşegül'ün yalan söylediğini, kendilerini ormana götürüp orada kaybetmek istediğini, bunu da düşman olduğu için yapmağa kalktığını bir ağızdan anlatıyorlardı.” (TUĞCU, Çalınmış Çocuklar, 1975, s. 19-20)

El kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin iftiracılık olduğunu görmekteyiz. Behzat beyin ailesine söylediği ifadeler şu şekildedir:

“-O hizmetçi günaşırı geliyor, dedi. Günde iki yüz elliden ayda on beş günlük yedi bin beş yüz alıyor. Yaptığı iş de belli. Eskiden iki tane hizmetçi vardı. Kapılarını benimsemişlerdi. Ama ana kız rahat vermediniz. Güzeline oynak diye iftira ettiniz, çirkinine tenbel dediniz. Siz ana kız geçinemezsiniz, değil ki hizmetçi kullanacaksınız. Şu evde ahçı olduktan sonra ne iş var, sorarım size. Hele gün aşırı kadın geldikten sonra?” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 23)

Kapı Yoldaşları romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin iftiracılık olduğunu görmekteyiz.

“Bir jandarma ile köyün muhtarı ve Deliboğu adamı olan Yaşar çiftliğe geldi. Tepenin ardından beri hâlâ kara bir duman çıkıyor, gökyüzünü kaplıyordu.

Yaver bey kasabaya inmişti. Jandarma kâhyanın yakasına yapışmıştı:

-Musa, boşuna saklama Yusuf'u. Varıp Deliboğu samanlığına ateş vermiş, Aha işte oralarda dolandığını Yaşar da görmüş.

Musa kaşlarını çatarak:

-Onbaşı, dedi. Sen Yusuf'un üç gün önce kasabada şubeye teslim olduğunu, daha o akşam trene bindirip Erzincan'a yolladıklarını bilmez misin? Kim ediyor oğlana bu iftirayı, dayısı olacak bu imansız mı?

Yusuf'un anasının anası olayı duymuş, fırlamıştı dışarıya:

-Ülen imansız, avrat satıcısı, ülen Tanrı'nın emanetini taze karı almak için Delibozuk itine satan gâvurun dölü. Sen bu oğlancıktan ne alıp veremiyon! Sonra yüzüne öyle bir tükürmüştü ki Yaşar'ın suratına yağmur yağsa o kadar sıvaşmazdı.

Jandarma da şaşmış, sonra varıp kasabanın yolunu tutmuştu. Daha ertesi gün şubeden telgrafın cevabını yolladılar. Yusuf çoktan bölüğüne teslim olmuştu. Bu iftiranın Delibozuk'la Yaşar'ın uydurması olduğu tez anlaşıldı. Artık oralara bakan jandarma da yüz çevirmiş ve yangın Deliboğu samanlığından köydeki bir iki evin anbarlarını da sardığından dava açılmıştı.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 35-36)

Köyden İndim Şehre romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin iftiracılık olduğunu görmekteyiz. Halil efendinin köyler koruması için görevlendirdiği Kerim efendi köyde olan tüm olumsuzlukları Halil efendiye iftira atmış ve köylüleri kandırmıştır.

“İhtiyar adamın ölümünün üzerinden bir buçuk yıl geçmişti. İşler bu süre içinde alt üst olmuş, Kerim Efendi köylerdeki durumu kendi çıkarına işletmeye başlamış ve bütün aksaklığı, bütün suçu Halil Efendi'ye yüklemiş, köylüyü kandırmaya başlamıştı.” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehre, 2010, s. 29-30)

Küçük Göçmen romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin iftiracılık olduğunu görmekteyiz.

“İşgüzarlar çok ya! Belki de o semtin berberlerinden biri bir iftira etmiş, Halil Efendi'yi de iki gün cezaevinde tutup sonra mahkeme etmişler. Yunanistan'ın Türkiye'deki casusu imiş güya. Bırakmışlardı sonunda ama zavallı çok korku çekmiş ve sıkıntıdan yılcık olmuştu.” (Tuğcu K. , Küçük Göçmen, 2003, s. 5)

Tanrı Misafiri romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin iftiracılık olduğunu görmekteyiz.

“Bitişik komşu, ihtiyar adamı eliyle polise göstererek:

-İşte, hırsız bu olmalı, diye bağırdı.

Hepimiz şaşırmıştık. Polis babamı tanıyordu. Fazla telaş etmeden:

- Ahmet Usta, dedi. Bu ihtiyar sizin neniz olur?

- Tanrı misafiri, dedi babam.

-Onu tanıyor musun?

-Pek fazla değil. Ama Müslüman bir adamdır. Hepimizin kendisine saygısı var.

-Bu adam yandaki komşuya da gelmiş. İçeriye almamışlar.

- Evet, bize de söyledi. "Inayetola!" demişler.

Bitişik komşu:

- Tamam işte, dedi. Bu ihtiyar evin içine baktı, gözüne kestirdi. Sonradan gelip yapacağını yaptı.

Babam kaşlarını çatarak:

Komşumuz, Aziz Dede'yi hırsız diye polise şikâyet etmiş ve yakalatmak istemişti.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 29-30)

Oluşturulmuş diğer kod yalan kodudur. Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin yalan olduğunu görmekteyiz.

“Yalnız Calibe, babasının son zamanlarda ortaya çıkardığı Yumurtacı Sokağı ifadesinin ne olduğunu biliyordu. Bunu kardeşi olan Bedri de bilirdi. Çünkü daha her ikisi de evlenmeden önce, babaları ile anneleri arasındaki münakaşadan annelerinin Raşit adındaki bir bekçinin kızı olduğunu biliyorlardı. Ortaokulu bile bitirememiş olan Sahire adındaki kızın gözü yüksekteymiş. Kendisini bir emniyet memurunun kızı olarak Recai Bey'e yutturmuş.” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 17-18)

Küçük Balıkçı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin yalan olduğunu görmekteyiz.

“Nazmiye ablam:

-Yalan söylüyor, dedi. Beni aptal oğlu ile evlendirmeye kalktı. Kabul etmeyince tehdide başladı. Kardeşimi öldürecekmiş. Sözde dayım olacak bu adamın artık hesap vermesinin sırası geldi.

Polisin bir tarafa çekilmesinden faydalanan Muhtar Bey başkomiserin odasına daldı, ben de arkasından girdim. Başkomiserle Nazmiye münakaşa ettikleri için bizim odaya

girişimizin pek farkında değillerdi. Yalnız kapıdaki polis bizim içeriye girmemize sinirlenmişti. Muhtar Bey'i kolundan çekiyordu. Muhtar Bey:

-Bırak oğlum, ben bu olaya dahilim, dedi. Bunun için geldik.

Hayri Bey:

-Yalan, diyordu. Bu şıfıntının söyledikleri yalan ben onun akrabası filan değilim. Acıdım da evime aldım.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 74)

Oluşturulmuş diğer kod nankörlük kodudur. Cambazın Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin nankörlük olduğunu görmekteyiz. Kadri beyin çocuklarına söylediği ifadeler şu şekildedir:

“-Sen de oğlum, sen de. Allah beni hiçbirinize muhtaç etmesin. Ben kendi çocuklarımdan en küçük bir yakınlık görmedim. Sanki ben hepsine bakmağa, her istediklerini yapmağa, hepsini mutlu etmeğe mecburum. Bana gelince kimsenin ilgilendiği yok. Düğün evine çevirmişler burasını. Savuşup gittiler. Her tarafı kir pas içinde bıraktılar. Bu adam da hastahaneden çıkıp geldi. Hatırını soralım, bir işini görelim diyen olmadı.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 30)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin nankörlük olduğunu görmekteyiz. Behzat beyin ifadeleri şu şekildedir:

“-O nankörlere değil, sana yedireceğim Yıldız. Ben onları terbiye edemedim, onları doyuramadım. Artık kadir kıymet bilenlere yedireceğim kazancımı. Asıl suç benim oğlumda, başımdan alıp götüremedi bunları, dedi.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 24-25)

Oluşturulmuş diğer kod vurdumduymaz kodudur. El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin vurdumduymaz olduğunu görmekteyiz.

“Cahit Bey'in bir gün:

-Bu içleracısı manzarayı ne zaman kadar seyredeceğiz, dedi.

-Sizden teselli ve ilgi bekliyor Cahit Bey, dedim. Gözlerini kaybetmesine de siz neden olmuşsunuz.

Cahit Bey pek genç bir kızın kendisini yüzlemesinden şaşkına döndü. Bana ağır bir söz söyleyebilirdi.

Saffet Bey:

-Yıldız haklı, dedi. Zavallıyı yüzüstü bıraktın.

Cahit Bey:

-Kaderi böyleymiş, dedi. Onunla beraber ben de mezara giremem ya.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 39-40)

Küçük Balıkçı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin vurdumduymaz olduğunu görmekteyiz.

“Hayri Bey :

- Benden bir istediğiniz var mı? dedi.

- Evet, dedi Salih Reis. Siz bu öksüz ve yetim çocukların dayısı oluyorsunuz. Onları korumak, yetiştirmek size düşer.

- Bana mı düşer? Ben kimseye bakmakla yükümlü değilim balıkçı Efendi. Benim bakacak çocuklarım var. Bana mı güvenip bu çocukları peydahladılar?” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 13-14)

Oluşturulmuş diğer kod korkaklık kodudur. Çalınmış Çocuklar romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin korkaklık olduğunu görmekteyiz. Evin sahibinin çocukları olan Ekrem ve kardeşleri inekten korkmuş geçimini evde çalışarak kazanan Ayşegül ise ineği kovmuştur.

“Ayşegül onların çığlıklarından bir şey anlamamış ve başını çevirmişti.

-Ne oluyorsunuz? diye bağırdı.

Selma dişlerini birbirine vurarak:

-Bak bizi öldürmeğe geliyor, dedi.

-İnek adama bir şey yapmaz ki!

Geliyor işte bak. Anneciğim. Anneciğim.

Ekrem kardeşlerini bırakarak kaçacaktı ama, onlar sımsıkı yapışmışlardı. Bu sırada inek de hızını kesmeden koşuyor, bağılıyor, üzerlerine geliyordu.

Ayşegül, onların inekten çok korktuklarını anlayınca hemen ileriye koştu, kollarını açarak ineğin karşısına geçti.

-Hey, ne koşuyorsun be? Korkuyorlar görmüyor musun? Nedir bu azgınlığın senin diye bağırdı.

Sonra yerden bir taş alarak ineğin üzerine attı. Hayvan hemen yolunu değiştirdi. Koşa koşa ağaçların bulunduğu yere kadar gitti, kayboldu. Korkudan titriyen çocuklar, Ayşegül'ün cesaretine şaşırmışlardı. İneğin kaybolduğu ağaçlığa titriyerek bakıyorlardı. Korkudan dudağı çatlamış olan Ekrem:

-Kardeşlerim çok korktu Ayşegül, dedi. Haydi dönelim. Hem o ineğe bir daha rastlamıyalım. Sonra kardeşlerim hasta olur.” (TUĞCU, Çalınmış Çocuklar, 1975, s. 17-18)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin korkaklık olduğunu görmekteyiz. Bir kaza sonucu gözlerini kaybeden Münire hanımın tedavisini tam olarak yapmayan Saffet bey ve Kadriye hanımın diyalogları şu şekildedir:

“Saffet Bey salonda birkaç defa gitti, geldi. Sonra Kadriye Hanım'a:

-Doğru, dedi. Operatörün fikri ile yetindik. Aslında o bir göz doktoru değildi.

Kadriye Hanım:

-Ümit olsaydı bize söyler, hekim de tavsiye ederdi, dedi.

-Hanım, açık konuşalım. O sırada içimizde bir korku vardı. Oğlumuz bu kazaya sebebiyet vermişti. Olayın resmi makamlara intikal etmesinden korkuyorduk. Elimizden geleni yapmadık.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 49-50)

Kapı Yoldaşları romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin korkaklık olduğunu görmekteyiz.

“Yaşar ödleğ bir adamdı. Savuşup gitmişti. Delibozuk yerinde oturmuş duymazlıktan geliyordu ama onun da rengi atmıştı. Yusuf gibi bir ince delikanlı kendisini tepesi üstü çayıra vurduktan sonra bu eli kolu tutar Tosun'dan kurtuluş kolay olmazdı.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 54)

Oluşturulmuş diğerkod mutsuzluk kodudur. El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin korkaklık olduğunu görmekteyiz.

“Daha fazla bir şeyler duyamadım. Cahit Bey, bir iki gün apartmana gelmedi. Saffet Bey de yemekte onun nerede olduğunu sormadı. O da oğlunun ahlâksızlığını biliyordu. Zengin ve itibarlı ailenin içindeki bu bozgun onların bütün huzurlarını kaçırıyordu. Babasının parasının verdiği şımarıklık Cahit Bey'in vicdanını bile karartmıştı.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 45-46)

Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin korkaklık olduğunu görmekteyiz.

“Recai Bey, üst üste, sabahları çıkıp gidiyor, ancak akşam karanlığında geliyordu. Yıldız bile bu durumdan kuşkuluyor:

-Dede, diyordu. Nerelerde geziyorsun? Sen o kadar genç değilsin, yorma kendini.

Recai Bey:

-Kızım diyordu. Evimde rahat olsam dışarıda ne işim var? Çıksam da şöyle bir dolaşır, gelirim. Ama bu dairede huzur mu kaldı?” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 20-21)

Oluşturulmuş diğer kod gösteriş kodudur. Kapı Yoldaşları romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin gösteriş olduğunu görmekteyiz.

“Hüseyin’in babasının hali vakti yerindeydi. Kız da fakir değildi. Kırıp sarmışlar, pişirip kotarmışlar, akşam karanlığında, ezandan sonra çayıra örtüler serip misafirlerinin önlerine et yemeğinden, pilavına, zerdesine kadar her çeşit yemek koymuşlardı.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 29)

Köyden İndim Şehre romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin gösteriş olduğunu görmekteyiz.

“Huriye Hanım artık annemin yardımına muhtaç değildi. Öğrendiği mağazalara gidiyor, beyendiği eşyayı alıyor, giyiniyordu. Sık sık elbise değiştiğini ve hayli pahalı şeyler giyindiğini görüyorduk. Boğazlı insanlar oldukları için, kasabın ve manavın çıraqları durmadan yiyecek taşıyorlardı ikinci kata.” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehre, 2010, s. 20)

Oluşturulmuş diğer kod egoist kodudur. Cambazın Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin gösteriş olduğunu görmekteyiz.

“Kadri Bey, her yıl bir iki ay sağlık yurdunda kalır, bütün tahlillerini yaptırır, vücudunu kendi deyimiyle kızağa çekerek kalafat ettirirdi. Sinirli, geçimsiz bir adamdı. Bazı zenginler gibi insanlara tepeden bakar, çocuğunu azarlar, kendisine karşı gelenlere de terbiyesiz ve kendini bilmez damgasını vururdu.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 5)

Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin gösteriş olduğunu görmekteyiz.

“Eskiden damat bey yemeğini bu sofrada, ağır ağır yedi. Pek konuşmayan bu adam, aile halkına yan gözle bakar, hemen hemen hepsinin sözlerini veya davranışlarını küçümserdi.” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 20)

Olumlu Özellikler

Zenginlikle ilişkilendirilen karakter özellikleri temasının ikinci kategorisi olan olumlu özellikler Oluşturulmuş ifadeleri doğrultusunda; yardımsever, çalışkanlık ve eğitime verilen önem olmak üzere 3 kod ile ifade edilmiştir.

Oluşturulmuş en yoğun kod yardımsever kodudur. Cambazın Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin yardımsever olduğunu görmekteyiz. Kadri bey Selim'e çalışacak bir iş vermiştir.

“-Babamızın işi diye bırakmak istemediğiniz cambazlıkta devam ederseniz para pul sahibi olamazsınız. Her an sakatlanmanız veya düşüp ölmeniz mümkün. İyi bir cambaz olan babanız ne kazandı ki siz kazanacaksınız? Bu işi artık bir zevk işi yapmalısınız. Benim küçük bir fabrikam var. Torna, tesfiye, freze, hepsi içinde. İstersen yarın gider işe başlarsın. Sen genç ve çalışkan bir çocuksun. Artık delikanlılığa erişmişsin. Kimseye yük olmazsın. Can dediğiniz çocuk nasıl bir şey?” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 22)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin yardımsever olduğunu görmekteyiz.

“Bir gün Cahit Bey babasına bir teklifte bulundu:

-Baba, ben Münire ile yaşayamam. Onun ailesinden kimse yoksa bir kadın tutup ona bir başka yerde baktırabiliriz. Meselâ Yıldız onu kendi evine götürebilir. Ben de ömrümü yalnız geçirmeyeceğim.

Saffet Bey kaşlarını çatarak:

-Ayrılmak mı istiyorsun? dedi. İstedğin yere git, ama Münire hakkında bana hiçbirşey söyleme. Onun kör olmasına sebep sensin. Bu iş polise aksetmesin diye kızı tedavi bile ettiremedik. Kazancın yerinde, ayrılman için ben onu ikna ederim.

-Baba, onu Darülaceze'ye de verebiliriz. Bir bağışta bulunursanız ona çok iyi bakarlar.

-Haydi, çekil karşımdan utanmaz adam. Beni hırslandırıp da istemediğim şeyler yapmaya mecbur etme.

Bu Darülaceze fikrini Münire Hanım da duymuş ve ağlamıştı. Fakat Saffet Bey inatçı ve prensip sahibiydi. Oğluna kesin karşılığı verdi:

-Münire bu evden çıkmayacak. Sen istediğin yere git. Ben Can'ı anasından ayırmayacağım. Evlenmeye mi kalkacaksın. Sen evlendiğin zaman ben de Münire'yi evlât edineceğim.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 54-55)

Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin yardımsever olduğunu görmekteyiz.

“Kapıcı gidip Murat'ın babasını kahveden çağırdı. Recai Bey Murat'ı bu sefaletten kurtarmak istiyordu. Babası olan Dursun'a iş bulacaktı. Murat'ı okutması için ısrar etti. Bir kere tırnağını takmıştı bu işe. Kurtuluş yoktu.

Yağmurlu bir havada, üçü birlikte caddeye çıkarak önce bir ayakkabıcı, sonra da bir elbiseci mağazasına girdiler. Murat yepyeni ayakkabılar giyindi, vücuduna göre bir de elbise alındı. Recai Bey:

-Dursun, dedi. Oldu olacak, sana da bir ayakkabı alalım!” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 54-55)

Oluşturulmuş diğer kod çalışkanlık kodudur. Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin çalışkanlık olduğunu görmekteyiz.

“Recai Bey yalnız dükkânda değil, artık gece yarısı kalkıp evdeki tezgâhının başında da çalışıyordu. Bazen herhangi bir iş için odasından çıkmış olan calibe babasının odasının kapısının altından ışık sızdığını görünce kapıyı açıyor ve onun bir tahta parçasından bir insan suratı çıkarmaya çalıştığını görünce:

-Baba, diyordu. Gece yarısı bu, yatıp uyusana. Bu yaştan sonra kukla mı oynatacaksın? Gören seni tımarhanelik der.” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 27-28)

Oluşturulmuş diğer kod eğitime verilen önem kodudur. Balıkçının Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin eğitime verilen önem olduğunu görmekteyiz.

“Adnan:

-Sen bilmezsin onu, dedi. Serserinin teki. Kayıkların durduğu yerden denize girelim dedik, dünyayı başımıza topladı. Yerlilerle dövüştürdü bizi. Hani bir köşede kıstırsam bilirim ben ona yapacağımı.

Doktor haykırdı:

-Bana bak, aklını başına al. Yeter artık apaşlığın! Duymayayım edepsizlik yaptığını. Vallahi karşıda alırsın soluğu. Serserinin teki sensin. Arkadaşların liseyi bitirdi, sen daha onuncu sınıfta belgelisin.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 13)

Cambazın Kızı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin eğitime verilen önem olduğunu görmekteyiz.

“Selim dikkatle dinliyordu. Kadri Bey:

-Kulağımı bana ver oğlum, dedi. Babanız Cambaz Ali ne kazandı bu işten. Namusu ile yaşadı. Arkasında iki çocuk bıraktı ki başını sokacak bir evleri, geçinecek paraları yok. Tam bir yoksulluk içinde kaldılar. O her gün, her gece hayatını tehlikeye atıyordu. Nihayet bir gün düştü ve ölüp gitti. Ben yatağında ve rahatlık, bolluk içinde ölmüş bir tek cambaz işitmedim. Memlekete koca koca sirkler geliyor, burada da usta cambazlar görüyoruz. Ama nasıl bir ölümle öleceklerini Allah bilir. Sonra bir gün gelecek, sakatlanacak veya yaşlanacaksınız. O zaman kim bakacak size?

Selim:

- Hakkınız vâ Bey amca, dedi.

-Şimdi beni dinle oğlum. Daha çok gençsin. Tesviyecilik, tornacılık gibi bir iş tut. Geceleri gece liselerine git. Bir usta olup çıkarsın. Kimseye muhtaç olmazsın. Cambazlıkta hevesin mi var? İstersen senede bir ay, tatile çıktığın zaman cambazlık yaparsın.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 21)

El Kapısı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin eğitime verilen önem olduğunu görmekteyiz.

“Benim görevim Selma Hanım'a bakmaktı. Bu hizmet yarı yarıya hastabakıcılıkla hizmetçilik arasındaydı. Haftada bir olsun kadını yıkıyor, her sabah saçını tarıyor, elini, yüzünü siliyor, bir çocukmuş gibi tertemiz bakıyordum.

Yemekleri, hatta kahvaltıyı birlikte yiyorduk. Ben yemeğini, kahvesini verdikten sonra biraz kestirmek isterse bana da:

-Kızım, sen odana git, biraz dersine çalış diyordu.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 17-18)

Kuklacı romanında zenginlikle ilişkilendiren karakter özelliğinin eğitime verilen önem olduğunu görmekteyiz.

“İki gün sonra Recai Bey Murat'ı arkadaşlarının arasında gördü. Onu çağırarak defter, kalem parası verdi. İki eliyle eline sarılıp, elini öpen bu garip oğlanın başını okşadı:

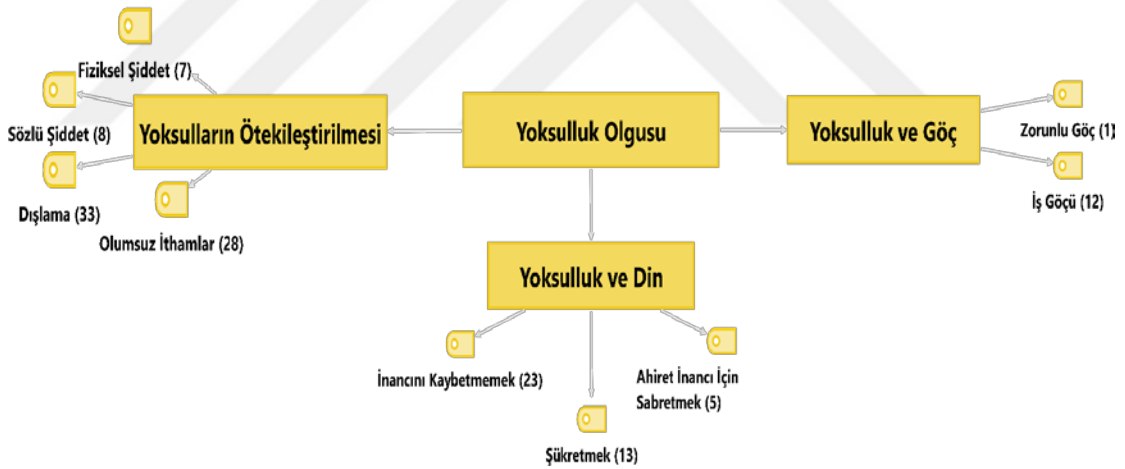
-Sen okumaya bak oğlum. Okul için bir şey lazım olursa bana uğra.” (Tuğcu K. , Kuklacı, 2005, s. 56)

[illegible]

Romanlarda zenginlikle ilişkilendirilen karakter özellikleri teması roman bazlı incelediğimizde Tablo 3'te görüldüğü üzere farklı noktalarda farklı yoğunluklar görülmektedir. Farklı romanlarda farklı noktalarda yoğunlaştıkları noktaların büyüklüğü ve renk değişimleri ile görülmektedir. Tablo 3'e göre Balıkçı Kızı kötü davranış ve alışkanlık, Bir Ocak Söndü ve Küçük Balık para odaklılık, Cambazın Kızı yardımsever, Çalınmış Çocuklar korkaklık, El Kapısı sevgisizlik, Kapı Yoldaşları ve Köyden İndim Şehre ve Sakat Çocuk kötü davranış ve alışkanlık, Kuklacı çalışkanlık, kodları üzerine yoğunluk göstermiştir.

3.4.4. YOKSULLUK OLGUSU

Araştırmanın dördüncü teması olan yoksulluk olgusu temasına ait hiyerarşik kod alt kod modeli Şekil 4'te görülmektedir. Yoksulluk olgusu teması 3 kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler yoksulların ötekileştirilmesi, yoksulluk ve göç, yoksulluk ve dindir.



Şekil 4. Yoksulluk Olgusu Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

3.4.4.1 Yoksulların Ötekileştirilmesi

Yoksulluk olgusu temasının ilk kategorisi olan yoksulların ötekileştirilmesi kategorisinde oluşturulmuş kodlar; fiziksel şiddet, sözlü şiddet, dışlama ve olumsuz ithamdır.

Oluşturulmuş en yoğun kod dışlama kodudur. Balıkçının Kızı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisinde kod olan dışlamayı görmekteyiz. Nevin hanım ve Deniz arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“-Ötekilerden biraz daha farklı, hepsi bu teyze. Bakınız elimde olsa ben bu köye hiçbir yabancıyı sokmam. Ama ne sebepleniyorlar. Başka hiçbir faydası yoktur . Huzur kaçar, esnamallarını daha pahalıya satar, işte hepsi bu. Maalesef bu şekilde konuşmaya mecbur kalıyorum.

-Her hâlde hakkın var yavrum.

- Balıkçının kızlarında pek hak aranmaz teyze.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 18)

Cambazın Kızı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan dışlamayı görmekteyiz.

“Şükran Hanım birden kaşlarını çattı:

-Sen iyiden iyiye şımdın, dedi. Bu evde hizmetçi olduğunu unutuyorsun.

Sevim kıpkırmızı kesilerek:

-Bağışlayın beni, dedi. Hizmetçi olduğumu unuttum.

Odadan çıktı.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 55)

Dilenci Baba romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan dışlamayı görmekteyiz.

“Necmiye Hanım:

- İnsanların türlü türlü huyları oluyor, diyordu. Aslında iyi kalpli bir kadın Emine Hanım.

- Daire kirası iki gün gecikse kıyametler kopar.

- Bu apartmandaki daireler her yerdekinden çok daha ucuz.

- Sadaka apartmanı, şu işe bakın.

- Vallahi ben sizin yerinizde olsam çıkar başka yere giderim. Mademki sinirleniyorsunuz, canınıza yazık.

-Niyetim öyle. Her dakika sinirlenmektense.

Necmiye Hanım böyle şeyleri konuşmak istemiyordu. Ama dikiş diktiği kadınlar Emine Hanımı hiç çekemiyorlardı.

- Dilenci karısı olduğunu unutuyor, diyorlardı.” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 43)

El Kapısı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan dışlamayı görmekteyiz.

“Cezmi Bey'den önce Behzat Bey:

-Handan, dedi. Burada ayak takımı yok, o da bir memur ve bir öğretmenin kızı. Daha terbiyeli ve nazik olmanı beklerim.

-Bende kabahat ki bu sofraya oturup hizmetçi ile yemek yiyorum. (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 15)

Küçük Balıkçı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan dışlamayı görmekteyiz.

“Hayri dayımız balıkçılığı yerin dibine batırıyordu. Salih Reis efendiden bir adam olduğu için ses çıkartmamıştı. Yalnız bizim ne olacağımızı, bizim için ne düşündüğünü sorduğu zaman da Hayri dayı:

-Ne yapayım, demişti. İdris denilen o herifin çocukları değil mi? Onlar da onun soyudur. Ne halleri varsa görsünler.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 4-5)

Oluşturulmuş diğer kod olumsuz itham kodudur. Balıkçının Kızı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan olumsuz ithamları görmekteyiz. Köye yazlıkçı olarak gelen aile Deniz hakkında şu ifadelerde bulunmuştur:

“Nevin Hanım bir akşam yemekte o kayıt günü karşıya geçişte çektiği sıkıntıyı Doktor Cahit Bey'e anlatınca kocası:

-Çocukluk etmişsin Nevin, demişti. Bir kız çocuğuna canını emanet etmen doğru mu ya?

Lisenin onuncu sınıfında belgeli ve on yedi yaşında bulunan oğulları Adnan:

-Yoksa şu balıkçının kaçık kızıyla mı gittin anne? Diye sordu.

Nevin Hanım:

-Ben kaçık kızı bilmiyorum, dedi.

- Adı ne, Deniz değil mi?

- Evet.

- Öyle manyağa canını nasıl emniyet ettin anne?” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 12)

Cambazın Kızı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan olumsuz ithamları görmekteyiz. Kadri beyin oğlu Sevim için şu ifadelerde bulunmuştur:

“O akşam somurtuk gelen Kadri Bey, yemekte oğlunun başındaki şişi gördü :

-Hayrola, dedi. Düşün mü?

- Ayağım kaydı, dedi. Bu uğursuz, yere portakal dilimini düşürmüş. Üstüne bastım.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 46)

Dilenci Baba romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan olumsuz ithamları görmekteyiz.

“Necmiye Hanım Emine Hanımın sözünü dinlemiş ve dayatmaya başlamıştı -Hanımefendi, ben bir robu bir günde dikerim. Erken biterse erken giderim, geç kalırsa, evimde tamamlar getiririm, ama öyle araya başka işlerin sokulduğunu istemem. Benden memnun değilseniz eski terziniz hanıma diktiriniz.

İş para meselesine gelince, o kiracı hanımefendilerin canları sıkıldı:

- Bırak, dikme, dediler. Biz diktirecek terzi buluruz.

Sonra da birbirlerine haber vermişlerdi:

- Karının burnu büyüdü, dilencinin evinde sığıntı olduğunu unuttu. Şuna iş vermeyelim de gününü görsün, dediler.” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 45)

El Kapısı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan olumsuz ithamları görmekteyiz.

“Handan Hanım:

-Beybaba, dedi. Nüfus kâğıdını gördünüz mü? Bana kalırsa bu hanım on beş yaşında filân vardır.

Behzat Bey:

-Gördüm Handan Hanım kızım, dedi. Merhum babası Nail Bey, valdesi de Hikmet Hanım.

-O hâlde nüfus kâğıdını ya küçültmüş ya da geç çıkartmışlar.

Ben sesimi çıkartmadım. Cezmi Bey:

-Yenge, ille Yıldız'ı on beş yaşında yapacaksın değil mi? dedi.

Handan Hanım:

-Kayınbirader Bey, dedi. Siz de ille ayaktakımının tarafını tutacaksınız, değil mi?” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 15)

Kapı Yoldaşları romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan olumsuz ithamları görmekteyiz.

“Yusuf Makineye bıçağı takmış, dereden doğru Arzu'nun tarlasının üst yanına bir ark açmaya başlamıştı. İşte bu yüzden bir akşam kahvede öfkesi burnunda duran Delibozuk bağırdı :

-Ulen çoban, sen kimden izin alıyon da dereden tarlalardan yana ark açıyon. Kendini ağa mı oldun sanırsın?” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 69)

Sakat Çocuk romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan olumsuz ithamları görmekteyiz.

“Bekir Bey de bir yere gitmezdi. O işine gidip gelirken, akşama kadar evini düşünür, bardaktan boşanırcasına yağmur yağsa gene bir dakika geç kalmadan evine gelirdi.

Bu çocuğu avutmak, eğlendirmek, yüzünü güldürmek için ne mümkünse, ellerinden ne geliyorsa yapıyorlardı. Dışarıda renkli ve hareketli bir dünya vardı. Bir iki hekime göstermişlerdi. Çocuğun tedavisini mümkün görmemişlerdi. Hatta onları bir de bu hekimler azarlamışlardı.

- Bu çocuğun yaşadığı sürece çekeceği ıstırapı verdiniz ona.

Yine de kapı kapı dolaşıp çare aramışlardı.

- Dispanser mi bulamadınız, hastane mi bulamadınız? Sizin gibi kafasız insanlar dünyaya getirdikleri çocukları süründürürler.” (TUĞCU, Sakat Çocuk, 2008, s. 17)

Oluşturulmuş diğer kod sözlü şiddet kodudur. Cambazın Kızı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan sözlü şiddeti görmekteyiz. Sevim’in Kadri beye söylediği ifadeler şu şekildedir:

“-Ben ağladığımı kimseye göstermem Kadri Bey amca. Bütün gün ne olmuşsa gece aklıma gelir. Yastığın altına sokarım başımı. Orada ağlarım. Kimi beni sokağa atacağını söyler, kimi elini kaldırıp vurmağa hazırlanır, biri kalbimi kırar, biri düşman düşman bakar, ne isterler benden bilmem ki. Kuş kadar canım var. Aç kalmamağa, açıkta kalmamağa çalışıyorum. Bunlar da anadır, babadır, dededir diye sokulduğum kimseler bakarım dövecek birini arıyorlar.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 13)

El Kapısı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan sözlü şiddeti görmekteyiz.

“Behzat Bey bir gün:

-Kızım, dedi. Ortaokulu bitirdin. Bu tahsil sana yeter, Kardeşin okusun, sen yanımızda bütün gün kal. Aylığını da üç bin beş yüz yaparım. Tek şu Selma Hanım rahat etsin.

Dedem yerindeki adamın istediğini geri çevirmek gücü, Ama direndim:

-Beyefendi, görüyorsunuz ki benim adım bu evde sadece hizmetçi. Siz istediğiniz kadar nazik davranınız. Benim her davranışım kontrol altında. Yediğim, içtiğim, giyip çıkardığım kontrol ediliyor. Her fırsatta beni iğneliyorlar. Değil burada bütün gün, bütün gece kalmak, artık sizlerden ayrılmak istiyorum.

-Ben seni alakoymaya çalışırken sen büsbütün elini çekmek istiyorsun Yıldız. Sen gidersen bu kadının hâli ne olur?

-Hizmetçi mi yok beyefendi. Birisini bulur, Hanımefendinin emrine verirsiniz.

-Biraz olsun bizlere bağlandığını sanıyordum Yıldız.

-Bağlanmasına bağlandım Beyefendi. Size ve Hanım Efendiye minnettarım. Ama ben bu evde istenmiyorum. Daha geçen gün Handan Hanım: “Baba biz gideceğiz de sen elin aşiftesini mi besleyeceksin?” diye bağırıyordu size.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 24)

Oluşturulmuş diğer kod fiziksel şiddet kodudur. Balıkçının Kızı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan fiziksel şiddeti görmekteyiz.

“Nevin Hanım bitişik yalıdaki kiracıların oğluna sordu bir aralık

-Melih, yavrum sen şu balıkçının kızını tanıyor musun?

Delikanlı şaşaladı.

- Deniz mi teyze? dedi.

-Balıkçının kızı deyince akla hemen o mu gelir?

-Belki de öyle teyze. Hem Adnan'la kavga ettiği için onu öğrenmek istediğinizi sandım.

- Doğrusunu anlat bana Melih. Bu kız kaçık mı, serseri mi?

-Ben iç yüzünü bilmem teyze. Ama çok dikbaşlı, gözü pek bir kız.

- Kavganın sebebini öğrenmek istedim?

-O arsaya gittik. Gezmek için kayık isteyecektik. Kız çıktı ortaya. Adnan kayık istedi. Kız "burada gezilecek kayık yok, hepsi emanet, iskeleye gidin, kahvenin önünde var," dedi. Adnan ısrar etti. Zorla almaya kalktı. Hattâ kayıklardan birinin desteklerini çekti. O zaman kız üzerine saldırdı, elinden aldı desteği. Biliyorsunuz Adnan çok sinirli, kızın üstüne atılmaz mı? O da saçından kavradığı gibi yere yatırdı. Zaten yerli arkadaşlar Adnan'a engel olmak istiyorlardı. Adnan'ı zorla oradan uzaklaştırdık. Kavga bu işte. Kızın kendisi yere yatırmasına öyle içerledi ki.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 14)

Cambazın Kızı romanında yoksulların ötekileştirilmesi kategorisi olan fiziksel şiddeti görmekteyiz.

“Zehra cahil, aptal bir kadındı. Epeyce iri yarıydı. Belki de şişmanlığına güveniyordu. Sevimin üstüne yürüdü, kucaklayıp altına alacaktı. Fakat elini sürer sürmez kendisini

sırt üstü yerde buldu. Şaşmıştı buna. Yüzü morarak yerinden kalktı. Yeniden kıza saldırmak istedi, ama yine yere serildi.” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 47)

3.4.4.2. Yoksulluk ve Göç

Yoksulluk olgusu temasının ikinci kategorisi olan yoksulluk ve göç kategorisinde oluşturulmuş kodlar; zorunlu göç ve iş göçüdür.

Oluşturulmuş en yoğun kod iş göçü kodudur. Balıkçı Kızı romanında yoksulluk ve göç kategorisinde kod olan iş göçünü görmekteyiz. Deniz’in babası para kazanmak için Almanya’ya gitmiştir.

“Acılarla, güçlüklerle kazanılan bu eş çok değerliydi. Bir üç yıl da Almanya’da çekmişti bu hasreti . Ama bir meslek sahibi olmuş, para sahibi olmuştu. Çok kısa bir zamanda işini kurmuştu.” (Tuğcu K. , Balıkçının Kızı, 2008/11, s. 77)

Kapı Yoldaşları romanında yoksulluk ve göç kategorisinde kod olan iş göçünü görmekteyiz.

“Yemekten sonra kadın onlara birer de kahve yaptı. Yusuf hâlâ sigaraya alışmamıştı. Ama askerlik ona yaramış, iyice beslenmişti. Bir aya kalmadan kasabaya gidip tezkeresini şubesinden alacaktı. Şimdilik daha asker sayılırdı.Çiftlikteki durumu ona bir kat daha sıkıntı vermişti. Kimsesi yoktu. Kalkıp o da şehirlerden birine gidecek ve orada iş arayacaktı. Başka ne yapabilirdi ki!” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 62-63)

Oluşturulmuş diğer kod zorunlu göç kodudur. Çalınmış Çocuklar romanında yoksulluk ve göç kategorisinde kod olan zorunlu göçü görmekteyiz. Ayşegül ile Selim’in şehre gitmesi üzerine Rıdvan beyin ifadeleri şu şekilde olmuştur:

“Bay Rıdvan kadar öfkeli olsa yemekte ses çıkartmaz ve herkesin yerinde bulunmasını isterdi. Ayşegül’le, Selim’i göremeyince:

-Nerede bunlar, niçin daha gelmiyorlar? dedi.

Gözleri kapkırmızı olan karısı yavaşça:

-Onlar gittiler, dedi.

-Nereye gittiler?

-Bilmiyorum.

-Niçin gittiler?

-Siz kovdunuz ya! Selim kardeşinin elinden tutmuştu. Benden nüfus kağıtlarını aldı. Elimi öptüler. Bunca zamandır ekmeğinizi yedik, hakkınızı helal edin, dediler.” (TUĞCU, Çalınmış Çocuklar, 1975, s. 22)

3.4.4.3 Yoksulluk ve Din

Yoksulluk olgusu temasının son kategorisi olan yoksulluk ve din kategorisinde oluşturulmuş kodlar; inancını kaybetmemek, şükretmek ve ahiret inancı için sabretmektir.

Oluşturulmuş en yoğun kod inancını kaybetmemek kodudur. Çalınmış Çocuklar romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan inancını kaybetmemek görmektedir. Ayşegül ile Selim yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen Allah'tan ümidini kesmemişlerdir.

“Ayşegül, yanına gelen sıpayı okşamağa başlamıştı.

-Ağabey, diyordu. Ne olur, biz bunu alalım.

-İyi ama kardeşim, biz eşek almağa geldik. Sıpa almağa değil.

-Bu da eşek değil mi? Elbette büyür.

-O zamana kadar ne yapacağız? Bak kış geliyor.

-Allah onun da yiyeceğini verir. Bak anası da ölmüş o da bizim gibi.” (TUĞCU, Çalınmış Çocuklar, 1975, s. 38-39)

Dilenci Baba romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan inancını kaybetmemek görmektedir. Dilenci babanın ifadeleri şu şekildedir:

“- Safa geldiniz Necmiye Hanım, demişti. Düşmez kalkmaz bir Allah. Hiç merak etmeyiniz. Allah kulundan geçmez. İşlerinizi yoluna koyarsınız. Aslan gibi oğlunuz var. O yetişir, size bakar.” (TUĞCU, Dilenci Baba, 2002, s. 23)

Kapı Yoldaşları romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan inancını kaybetmemek görmektedir.

“Yaşar sus pus olmuş ama Delibozuk :

-Bir daha Yusuf'un adını ağzına alırsan orakla biçerim senin boynunu, demiş Nazlı'ya. Nazlı da kalkmış yerinden :

-Sen bu işi edemezsen bir gece ben senin domuz boynunu nacaklan ense kökünden ayırırım, ayağını denk al koca kart sığır, demiş.

Adam sopa çekecek olmuş. Hatça girmiş araya.

-Allah'tan korkmaz, bunlar senin yanına kalacak mı? Seni Nazlı doğramazsa Hanife ile ben doğrarım demiş.

Adam şimdi bayağı evine korkarak girer. Avratlarını sokmaz odasına. Korkar ki kafasını keseler. Zati davayı kaybetti, Yaşar'la samanlığı yaktırdığı, köylüyü perişan ettiği ortaya çıktı. Kahveye giremez oldu. Köylü dış biler ona.

Benim, canım, ciğerim Yusufum, Allah herkesin cezasını virir, sen kasavet çekme. Eden kendine, yapan kendine yapar. Bağrında beş on altınım var. Senin düğününe saklardım. Dönüşte beni sağ bulursan alırsız iki inek, tarlamız da var. Tanrı rızığımızı virir. Bir de helâl süt emmiş buluruz.” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 44)

Tanrı Misafiri romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan inancını kaybetmemek görmektedir.

“Babam utancından önüne bakarak:

- Bunu da mı görecektim? dedi. Sen akşama kadar bu hakkuran kafesi evde üşüye titreye çalış, çocuğa bak, üstelik karnın doymasın.

Annem:

- Kara gün kararıp kalmaz, dedi. Yaz gelir, işler açılır, feraha çıkarız.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 7)

Oluşturulmuş diğer kod şükretmek kodudur. Bir Ocak Söndü romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan şükretmeyi görmektedir.

“Dedem her yemeğe oturuşta ellerini açarak dua eder, yemekten sonra da Tanrıya şükreder ve:

-Bizden merhametini, betini bereketini eksik etme Ulu Tanrım, derdi. Ocağımızı söndürme.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 18)

Küçük Balıkçı romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan şükretmeyi görmektedir.

“Salih Reis benim yüzüme bakıp :

-Kızım, dedi. Aç olanı, yarım pabuçla okula gideni de düşün. Yalnız yukarıya bakmakla olmaz. İnsan biraz da kendisinden daha aşağıda olanlara, fakirlere bakarak haline şükretmeli.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 15)

Tanrı Misafiri romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan şükretmeyi görmekteyiz. Aziz dede evine misafire geldiği ailenin imkansızlıklarına karşı şu ifadelerde bulunmuştur:

“İhtiyar adam bir düşündükten sonra:

-Dünya işleri bu, dedi. Keder etme. Allah sağlık versin.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 25)

Oluşturulmuş diğer kod ahiret inancı için sabretmek kodudur. Bir Ocak Söndü romanında yoksulluk ve din kategorisinde kod olan ahiret inancı için sabretmeyi görmekteyiz. Kerim efendi ve Ali efendi arasında geçen diyalog şu şekildedir:

“Ali Efendi:

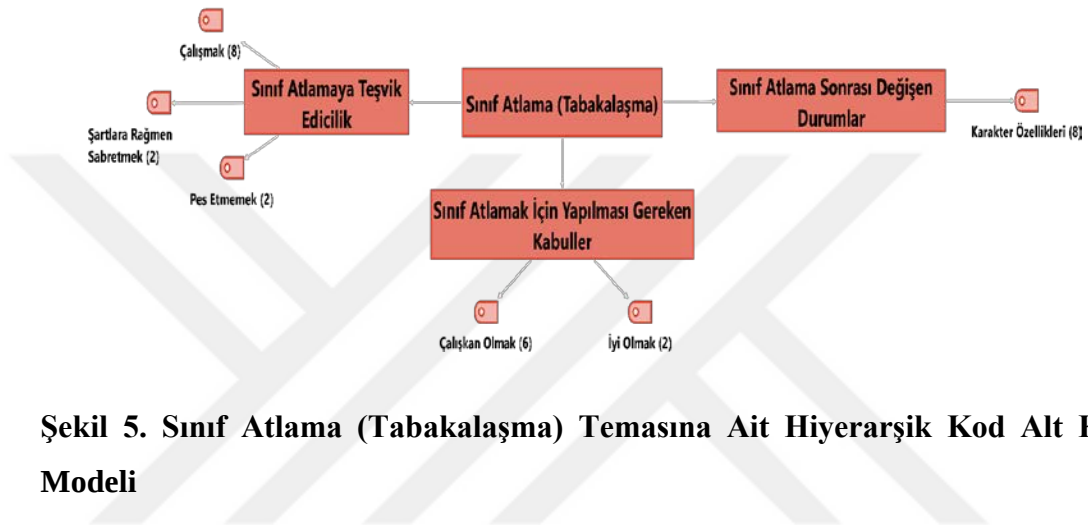
-Şahit olun bu ihtiyardan davacıyım, diye bağırdı.

Dedem yeniden davrandı:

- Köyün fakiri fukarasının iki eli on parmağı yarın ahrette senin yakandadır, dedi. Yürü, işte kasabanın yolu. Dava et de göreyim, gâvur dinli seni.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 34)

3.4.5. SINIF ATLAMA (TABAKALAŞMA)

Araştırmanın son teması olan yoksulluk olgusu temasına ait hiyerarşik kod alt kod modeli Şekil 5’te görülmektedir. Yoksulluk olgusu teması 3 kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler sınıf atlamaya teşvik edicilik, sınıf atlamak için yapılması gereken kabuller ve sınıf atlama sonrası değişen durumlardır.



Şekil 5. Sınıf Atlama (Tabakalaşma) Temasına Ait Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

3.4.5.1. Sınıf Atlamaya Teşvik Edicilik

Sınıf atlama (tabakalaşma) temasının ilk kategorisi olan sınıf atlamaya teşvik edicilik kategorisinde oluşturulmuş kodlar; çalışmak, şartlara rağmen sabretmek ve pes etmemektir.

Oluşturulmuş en yoğun kod çalışmak kodudur. El Kapısı romanında sınıf atlamaya teşvik edicilik kategorisinde kod olan çalışmayı görmekteyiz. Sami çalışarak kardeşini bakıcılıktan kurtaracağını düşünmektedir.

“Kardeşim Sami İlkokulun son sınıfına gelmişti. On yaşındaydı. Uzunca boylu, narin yapılı bir erkek olacaktı. Çalışıyordu, başarıyordu. Fakat zaman ve yıllar bir türlü geçmek bilmiyordu. Onun amacı çalışıp kazanmak ve beni el kapılarından kurtarmaktı. Gerçi ben hizmetçilik yapmıyordum, ama bir evde aylıkla çalışmak herhâlde bir memuriyet değildi.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 65)

Bir Ocak Söndü romanında sınıf atlamaya teşvik edicilik kategorisinde kod olan çalışmayı görmekteyiz. Murat'ın babası çalışıp zengin olmak için şehre taşındığını dedesi şu şekilde ifade etmiştir:

“- Eee, oğul, ben asker olarak yardım o koca kente. Sırtımda asker urbası vardı. Arkamda koskoca devlet. Ne yatacak yer düşünürsün, ne de yiyecek. Her şey hazır. Ama buban öyle değil. Burada birkaç baş hayvanı sattı, "ille ben oraya varacağım, iş tutacağım, hemşeriler gibi paralı olacağım" dedi. Ne yol bilir, ne iz bilir. Sonracima tek başına da değil ki bir kahve köşesinde sokulup yatsın. Yanında yükü var, anangil var.” (Tuğcu K. , Bir Ocak Söndü, 2004, s. 4-5)

Oluşturulmuş diğer kod şartlara rağmen sabretmek kodudur. El Kapısı romanında sınıf atlamaya teşvik edicilik kategorisinde kod olan şartlara rağmen sabretmeyi görmekteyiz. Ayhan beye söylenen bu ifadeler şuan ki şartlara rağmen sabretmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

“-El kapısında değilsiniz Ayhan Bey, nihayet babanızın işi. Zannedersen bu memuriyetten daha iyi. Başınızda yabancı amir yok. Bir gün bu mağaza, atölye, kurulu düzen iş sizinle kardeşinizin ve annenizin olacak. Onlar çalışamayacaklarına göre bu mağazayı siz idare edeceksiniz. Şu koltukta siz oturacaksınız, kasanın anahtarı sizde olacak.” (Tuğcu K. , El Kapısı, 2006/2, s. 74)

Oluşturulmuş diğer kod pes etmemek kodudur. Tanrı Misafiri romanında sınıf atlamaya teşvik edicilik kategorisinde kod olan pes etmemeyi görmekteyiz. Aziz dedenin Ahmet efendiye söyledikleri şu şekildedir:

“-Ahmet Efendi kardeşim, Bak sen ne memursun ki maaşın işlesin, ne de bir yere bağlısın. Kafayı vurup yatarsan sana kimse bakmaz. Seninle birlikte bu kadıncağız, bu masum kızcağız, oğlun aç kalır. Her şey senin sağlığına bağlı Ama insanız. İlerisini düşünmeliyiz.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 40)

3.4.5.2. Sınıf Atlamak İçin Yapılması Gereken Kabuller

Sınıf atlama (tabakalaşma) temasının ikinci kategorisi olan sınıf atlamak için yapılması gereken kabuller kategorisinde oluşturulmuş kodlar; çalışkan olmak ve iyi olmaktır.

Oluşturulmuş en yoğun kod çalışkan olmak kodudur. Cambazın Kızı romanında sınıf atlamak için yapılması gereken kabuller kategorisinde kod olan çalışkan olmayı görmekteyiz. Kadri beyin geçimini cambazlık ile kazanan iki kardeşe nasihati şu şekildedir:

“-Babamızın işi diye bırakmak istemediğiniz cambazlıkta devam ederseniz para pul sahibi olamazsınız. Her an sakatlanmanız veya düşüp ölmeniz mümkün. İyi bir cambaz olan babanız ne kazandı ki siz kazanacaksınız? Bu işi artık bir zevk işi yapmalısınız. Benim küçük bir fabrikam var. Torna, tesfiye, freze, hepsi içinde. İstersen yarın gider işe başlarsın. Sen genç ve çalışkan bir çocuksun. Artık delikanlılığa erişmişsin. Kimseye yük olmazsın. Can dediğiniz çocuk nasıl bir şey?” (Tuğcu K. , Cambazın Kızı, 1992, s. 22)

Kapı Yoldaşları romanında sınıf atlamak için yapılması gereken kabuller kategorisinde kod olan çalışkan olmayı görmekteyiz. Köylülerin Yusuf’a söyledikleri ifade şu şekildedir:

“-Yusuf, aslanım, eskerlikte süförlük öğrenebilersen çok eyi idersin. Buralarda hem kamyon, hem traktör sürücüsü çok aranıyor. Bol da para viriyorlar. Eh bir makine on kişilik işi bir günde yapıyor. Aldığı para ile de şüfö on kişiyi doyurabiliyor. Gayri insan gücü çağı geçti, makine gücü çağı başladı dirler. Bir bakıma da doğru.»” (Tuğcu K. , Kapı Yoldaşları, 1977, s. 45-46)

Oluşturulmuş diğer kod iyi olmak kodudur. Tanrı Misafiri romanında sınıf atlamak için yapılması gereken kabuller kategorisinde kod olan iyi olmayı görmekteyiz.

“Yemekte hiç konuşmayan Tanrı Misafiri annem kahveyi getirince:

- Sağ ol Hanım kızım, dedi. Kahve getirenlerin çok olsun. İnşallah bundan sonra sıkıntı yüzü görmezsiniz. Tanrının nimetleri iyi insanlar, yüreği temiz insanlar içindir.” (Tuğcu K. , Tanrı Misafiri, 2008, s. 47)

3.4.5.3. Sınıf Atlama Sonrası Değişen Durumlar

Sınıf atlama (tabakalaşma) temasının son kategorisi olan sınıf atlama sonrası değişen durumlar kategorisinde oluşturulmuş kodlar; karakter özellikleridir.

Oluşturulmuş kod karakter özellikleri kodudur. Köyden İndim Şehre romanında sınıf atlama sonrası değişen durumlar kategorisinde kod olan karakter özelliklerini görmektediriz. Halil bey köy işlerini teslim ettiği adam zengin olunca hainlik yapmıştır. Diyalog şu şekildedir:

“Babam alay eder gibi:

- Büyük adamların yanına kolay girilmez, dedi.

Adam bunu hemen kabul etmişti:

-Ben konu komşuyu ayırmam. Bir işin düşer, bir derdin olur, elin daralır, varıp gelirsın.

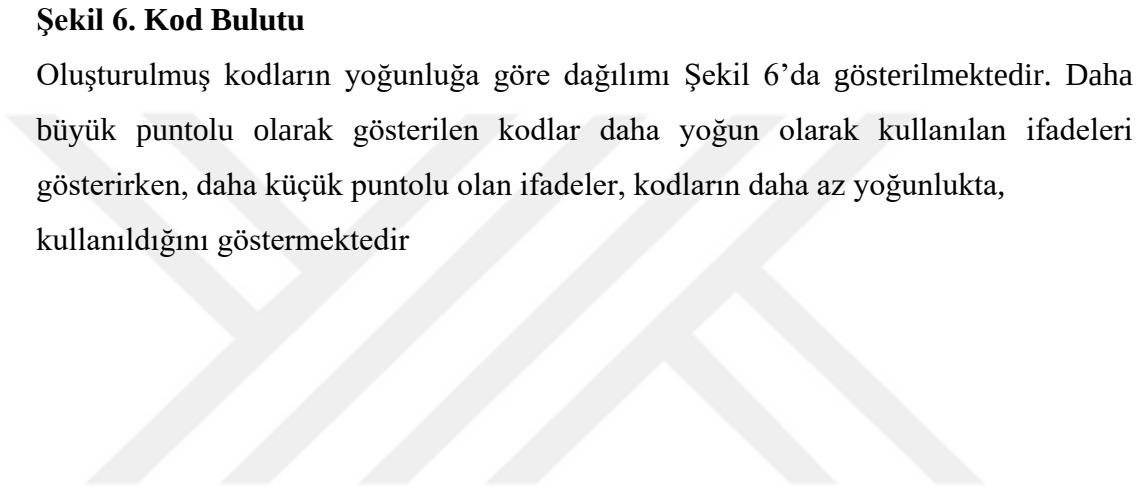
-Allah kimseyi kimseye muhtaç etmesın.

-Neye böyle dersın ki.

- Halil Bey, kapıya gelenler çok şikâyetçi. Seni görüp dertlerini dinletemiyorlar. Senin köyündeki işleri teslim ettiğın adamın oralarda bir ağa kesildiğın, oradaki varlıkları kendi eline almaya çalıştığını, sana hoş görünürken kendi çıkarına çalıştığını biliyor musun?” (Tuğcu K. , Köyden İndim Şehre, 2010, s. 28)

Küçük Balıkçı romanında sınıf atlama sonrası değişen durumlar kategorisinde kod olan karakter özelliklerini görmektediriz. Salih reisin Cemal hakkında söyledikleri şu şekildedir:

“-Eh, oğlum, diyordu. Para insanın huyunu değiştirir. Cemal'ın de değiştirdi. Bizim yüzümüze bir daha bakmadı, bizimle birlikte çektiği sıkıntıyı veya bol balık tuttuğumuz zaman duyduğumuz sevinci unuttu. Bir başka yerde evini kurması daha iyi olurdu, ama o iki odalı kulübesinin yerine bu evi kurarken kafasına buradaki beş on balıkçı kulübesini kaldırmak, böylece kendisini tanıyan ve bilenleri dağıtmak istemişti. Önce kendisine yakın olan babanın evini yıkmak, yerini kendi bahçesi yapmak istedi. Değerinden çok para verdi ama seninkiler buna yanaşmadılar. İlk ağızda böyle istediğine ulaşamayınca belediyeye, polise müracaat etti. Rastladığına çatıyordu. Hiçbir davasını kazanamadı. Sonunda gördüğün o duvarı yaptırdı. Oraya bir kapı açtı ama bu kapıdan evinin bahçesinin çöpünü mahalleye döküyordu. Bu yüzden de bir iki defa belediyeden ceza yedi. Para ile şımaran Cemal sonunda artık balık da yemez oldu.” (Tuğcu K. , Küçük Balıkçı, 1982, s. 35)



SONUÇ

Tuğcu'nun romanlarındaki yoksulluk olgusu incelendiğinde, romanlarındaki ana karakter olarak belirlenen çocukların ve onların yaşamlarındaki deneyimleri yine çocukların gözünden yansıtılmıştır. Tuğcu çocuk odaklı ele aldığı yoksulluğu, sefaleti, maddi imkansızlığı, işsizliği kendisinin yaşadığı gerçeklikle ve deneyimleriyle göstermeye çalışmıştır. Bir anlamda hiçbir süzgeçten geçirmeden, yaşadığı hayatta gözlemlediklerini yansıtmıştır. Kimi zaman romanlarındaki yetimlik üzerinden yoksulluğu, yokluğu, açlığı, sefaleti anlatırken bazen de Dilenci Baba romanında olduğu gibi herkes tarafından dilenci olarak bilinen yaşlı ihtiyar adam örneğinde aslında sokakta kimsesizlere yoksullara yardım eden birini romanlarında yansıtmıştır.

Tuğcu romanlarındaki yoksulluğu hi bir zaman siyasi ya da ideolojik olarak ele almamıştır. Yazar melankolik bir anlatım tarzı kullanarak acıma ve merhamet duygularını idealize ederek, ideal anlamda ön plana çıkarmıştır. Bütün bu olumsuzluklarla, sıkıntılarla ve dertlerle mücadele ederken çocukluğunu yaşayamadan erken olgunlaşan bu çocukların, aynı zamanda güçlü, mücadelecisi kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler olduğunu, onların bilinçli olarak her mücadelede başarılı çıkabileceğini de göstermiştir. Bu da okurlarına, her türlü sefaletle ve toplum içindeki sıkıntılarla baş etmeyi öğretmekle umudun hiçbir zaman yitirilmemesi gerektiğini anlatmıştır. Yoksulluğun bir yaşam şekli olmadığını, toplumsal yapı içinde bunları değiştirme imkanının olduğunu göstermiştir. Yoksulken bir anda zenginler sınıfına atlayan, buna rağmen nerden geldiklerini unutmayan kısacası o zengin hayatın büyümesine kapılıp da kendilerini bozmayan örnekler de görmekteyiz. Diğer taraftan köyden şehre göç eden aileleri görmekteyiz ki kent yaşamını daha iyi bir yaşam sürmek için tercih eden, ama o girdapta yok olup sefaletle yoksullukla yaşamlarını bitirenlere de rastlamaktayız. Yine çok zenginken bir anda yokluğa düşen yoksul olan aileleri de romanlarına yansıtmıştır. Tuğcu, romanlarında toplumsal yapıyla beraber sosyal yapıyı da yansıtmıştır. Kemalettin Tuğcu romanlarındaki yoksulluk olgusunu, sosyolojik zemin üzerinde incelediğimde daha çok kendi hayatındaki inişli çıkışlı bir yaşamını romanlarına yansıtmıştır. Romanlarındaki yoksulluk olgusunu günümüze uyarladığında görünen odur ki günümüzde çok fazla hissedilerek devam eden yoksulluk, yokluk ve sefaletleri tetikleyen en büyük etkenler gelir dağılımındaki eşitsizlik, yoksullukla ilgili politikaların yanlış uygulanması ve bununla beraber cebimizdeki paranın değersizleşmesi ile çalışanın emeğinin ücretlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Aslan, A., & Bilgili, A. E. (2003). Yoksulluk Algısı, İfadelendirme Tarzı ve Tutumlar-Bir İçerik Analizi Örneği. *Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*, 1, 324-341.
- Ayata, S. (2020). *Türkiye'de Yoksulluk ve Eşitsizlik Nedenler, Süreçler, Çözüm*. Ankara: sosyal demokrasi derneği.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 4(3), 88.
- Dedeoğlu, S. (2020). *Türkiyede Yoksulluk ve Eşitsizlik Neden*. Anakara: Sodar.
- Eğinli, A. T., & Nazlı, A. K. (2018). Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller. *Egemia*(2), 59.
- Ercan, H. (2020). *Türkiyede Yoksulluk ve Eşitsizlik Neden, Süreçler, Çözümler*. Ankara: Sosyal Denge ve Demokrasi Araştırma Merkezi-1.
- Erdoğan, S. (2004). Sosyal Politikada Avrupalı Bir Kavram: Sosyal Dışlanma. *Çalışma Ortamı Dergisi*(75).
- Eren, Ö., & Mizrahitokatlı, C. M. (2020). İnsani Gelişim Endeksinin Abraham Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı Çerçevesinde Tekrar Değerlendirilmesi. *R&S - RESEARCH STUDIES ANATOLIA JOURNAL*, 3(1), 48-62.
- Geçgin, E. (2009). Ankara Polatlı Örneğinde Sosyal Dışlanma Açısından MEvsimlik Tarım İşçiliği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökulu, G. (2019). Sembolik Etkileşimci Teorinin Gündelik Yaşam sosyolojisine Katkıları. *Ekev Akademi dergisi*, 174.
- güner, o. (2004). Yoksulluk, Din ve Sivil Toplum. *Köprü Dergisi*.
- Güner, O. (2004, ekim cuma). *Yoksulluk, Din ve Sivil Toplum*.
<https://www.koprudergisi.com/guz-2004/yoksulluk-din-ve-sivil-toplum/>:
<https://www.koprudergisi.com/guz-2004/yoksulluk-din-ve-sivil-toplum/> adresinden alındı
- Kalaycıoğlu, S. (2012). *Anadolu üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi .
- Kanter, B. (2018). *Kemalettin Tuğcu Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar*. İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Karakaş, M. (2005). yeni yoksulluk bağlamında sosyal kimlik ve tüketimde eşitsizlik. *Hacı Bayram Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11.
- Körükmez, L. (2008). *Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Kurşuncu, H. (2006). *Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Aziziye Mahalles Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- M. Haralambos, M. h. (2001/2). "Yoksulluk Kuramları (Çeviri)". Felsefe Logos.

- Oktik, N. (2008). *Türkiye de Yoksulluk Çalışmaları*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- ÖZCAN, N. (2014). Bir Vicdan Muhasebecisi Kemalettin Tuğcu. *Türke Dili, Çocuk ve İlk Gençlik Özel Sayısı*, S.634.
- Özensel, E. (2012). *Kent Sosyoloji*. Ankara: Hece Yayınları.
- Özey, R. (2003). Yoksulluk Coğrafyası. *Deniz Feneri Yayınları*, 1, 138.
- Öztürk, Ş. (2008). *Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları*. izmir.
- Özügürlü, M., Kutlu, D., Güllüpinar, F., Kalaycıoğlu, S., Yanıklar, C., & Sunar, L. (2020). *Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik*. (M. C. Ecevit, & F. Güneş, Dü) Eskişehir.
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Stepnisky, G. R.-J. (2). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*.
- Suğur, S. (2012). *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Şan, M. K., & Bilen, M. (2006). Yoksulluk Kültürü ve Türkiye'de Yoksulluk Sorunu. *Sivil Toplum Dergisi*, 4(13), 167-178.
- Şavran, T. (2013). *sosyolojide araştırmayöntem ve teknikleri* (Cilt 1). Eskişehir: anadolu üniversitesi.
- Şavran, T. G. (2013). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Şenses, F. (2017). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Temiz, H. E. (2008). Dünya'da Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*(2), 66.
- TUĞCU, K. (1975). *Çalınmış Çocuklar*. İstanbul: İtimat Kitapevi.
- Tuğcu, K. (1977). *Kapı Yoldaşları*. Ankara: Kurtuluş yayınları.
- Tuğcu, K. (1982). *Küçük Balıkçı*. Ankara: Kurtuluş Yayınevi.
- Tuğcu, K. (1992). *Cambazın Kızı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- TUĞCU, K. (2002). *Dilenci Baba*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2003). *Küçük Göçmen*. İstanbul: Serhat Yayınları.
- Tuğcu, K. (2004). *Bir Ocak Söndü*. İstanbul: Ünlü Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2005). *Kuklacı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2006/2). *El Kapısı* (Cilt İstanbul Ciltevi). İstanbul: Damla Yayınevi.
- TUĞCU, K. (2008). *Sakat Çocuk*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Tuğcu, K. (2008). *Tanrı Misafiri* (Cilt 2008/11). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2008/11). *Balıkçının Kızı*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (2010). *Köyden İndim Şehire*. İstanbul: ünlü yayınları.

Tuğcu, N. (2004). *Sırça Köşkün Masalcısı*. İstanbul: Can Yayınları.

Türkdoğan, O. (1996). *Aydınlıktakiler ve Karanlıktakiler*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Yıldırım, S. (2017). Yoksulluk Kültürü Kapsamında "Silah ve Namus" Filminin Sosyolojik Analizi. *Anasay*(1), 119.

Yılmaz, C. (2008). *Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları Kentsel Yoksulluk:Dayanışma,Güven ve Risk İlişkisinin Dönüşümü*. İzmir: Yakın Kitabevi.

Yılmaz, M. (2004). Yoksulluğun Önlenmesinde Toplumsal Reformun Gerekliği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 119-135.

